١٠ ساڵ
پاش ١١ سێپتەمبەر

١٠ ساڵ
پاش ١١ سێپتەمبەر

شوان ئەحمەد

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس

هەولێر – هەرێمی کوردستانی عێراق

هەموو مافێک هاتووەتە پاراستن ©
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
شەقامی گوڵان – هەولێر
هەرێمی کوردستانی عێراق
هەگبەی ئەلیکترۆنی aras@araspress.com
وارگەی ئینتەرنێت www.araspublishers.com
تەلەفۆن: 35 49 224 66 (0) 00964
دەزگای ئاراس لە ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتووەتە دامەزران

شوان ئەحمەد
١٠ ساڵ پاش ١١ سێپتەمبەر
کتێبی ئاراس ژمارە: ١٢٥٤
چاپی یەکەم ٢٠١٢
تیرێژ: ١٠٠٠ دانە
چاپخانەی ئاراس – هەولێر
ژمارەی سپاردن لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان ١٨٥ – ٢٠١٢
نەخشاندنی ناوەوە و رازاندنەوەی بەرگ: ئاراس ئەکرەم
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل، ئاریان ئەحمەد

ژپنک:
ژمارەی پێوانەییی ناودەوڵەتیی کتێب
ISBN: 978-9966-487-22-5

پێڕست

ترس و تووڕەیی ئەوروپاییيەکان 7
– ساڵیادی رۆژە رەشەکە 9
– وەسیەتنامەکەی "گزافیێ دی سی" 14
– کتێبەکەی "ئۆریانا ڤالاچیێ" 17
– قەتڵ و عامەکەی "ئەندرێس بریڤیک" 20

ئەمەریکاییيەکان و شەڕی دژە تیرۆر "لەپێناو چیدا شەڕ دەکەین؟" 23
– کەس ئەمەریکای خۆش ناوێت 25
– بۆچی رقیان لێمانە و شەڕ لەپێناوی چیدا دەکەین؟ 29

ئەمەریکا لە چاوی (سەید قوتب و قاعیدە)وە 37
– ئەمەریکا وەک ئەهریمەن 39
– "سەید قوتب" لە ئەمەریکا 41
– پاپا لانگی لە نێوان "توییاڤی" و "سەید قوتب"دا 46
– (قاعیدە) و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا 48

"تاریق عەلی" و هەجوکردنی ئەمەریکا 51
– قەڵەمی رەخنەگرێکی دۆنکیشۆتی 53
– "تاریق عەلی " و هەجوکردنی ئەمەریکا 58
– "بوش" لە بابل 59
– ئیمپراتۆریا و بەرخودان 61

قاعیدە لە سەردەمی "ئەیمەن زەواهیری"دا 65
– فێندەمێنتالیستە ئۆرستۆکراتەکان 67

– قاعیدە لە نێوان "زەواهیری و بن لادن"دا 71
– "زەواهیری" وەک کەسی یەکەمی قاعیدە 74

سەید قوتب تەکفیر و توندوتیژی 77
– "مەودوودی" نەک "حەسەن بەننا" 79
– تەکفیر و توندوتیژی لە "سەید قوتب"ەوە بۆ قاعیدە 87

یازدەی سێپتەمبەر و ئیسلامییەکانی کوردستان 91
– هەڵوێستی ئیسلامییەکانی کوردستان لەرووداوەکانی١١ی سێپتەمبەر... 93
– یەکگرتووی ئیسلامی و پاکانەکردن بۆ قاعیدە 95
– کۆمەڵ و هاوهەڵوێستی 97
– ئیسلامییەکان گێڕیان گۆڕی 99

فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی وەک پەتایەک 105
– سەرچاوەی نەهامەتییەکە 107
– دەرچوون لە نەفرەتێکی ئەبەدی 114

ئایا کێشەکە لە ئیسلامدایە؟ 117
– ڕەخنەگرتن بە دەنگی بەرز 119
– کێشەکە لە کوێدایە؟ 121
– سوپاس بۆ ڕۆژئاوا 126

ڕێکخراوی قاعیدە 129
– سەرەتا لە ئێخوانەوە 131
– "عەبدوڵڵا عەزام" بە کوێ گەیشت؟ 133
– "عەبدوڵڵا عەزام"و نەخشەڕێی تازەی ئیسلامی سیاسی 136
– "ئوسامە بن لادن" و ئیعلانکردنی (قاعیدە) 139

ترس و تووڕەیی ئەوروپاییەکان

گزافێ دی سی. ئۆریانا ڤالاچێ. ئەندرێس بریڤیک

"ڕۆئاوا ئاپخانەیەکی گەورەیە"
–ئەبو قەتادە–

"درەنگ یان زوو، ئەوروپا دەبێتە کۆلۆنێیەکی ئیسلامی"
–ئۆریانا ڤالاچێ–

##ساڵیادی ڕۆژە ڕەشەکە

لەمساڵدا جیهان بەگشتی و ڕۆئاوا بەتایبەتی، یادی دە ساڵەی هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ دەکەنەوە، ئەو هێرش و پەلامارە تیرۆریستییانەی زۆر شتی لە نەخشەی سیاسیی وڵاتان و شێوازی بیرکردنەوەی میللەتاندا گۆڕی.. ڕووداوی ئەو ڕۆژە ڕەشە هەر بە زیانە گیانی و مادییە زۆر و زەوەندەکانی پێوانە ناکرێت، هەر ئەوە نییە پەلاماری گەورەترین زلهێزی جیهانی درابێت لەناو ماڵی خۆیدا، هەر بەتەنیا کەوتنی دوو گەورە تاوەری بازرگانی نییە، لە مانهاتن و نیویۆرکدا.

زیانەکانی ئەو ڕووداوە هەر ئەوە نییە، توانا سەربازی و سیاسی و دارایی و سیخوڕییەکانی ئەمەریکا، بۆ تارومارکردنی مۆڵگە و هێز و کارەکتەرە دیارەکانی ڕێکخراوێکی تیرۆریستی وەک (قاعیدە) بەخەرج درابێت و ڕووبەری ماف و ئازادییەکان لە ئەوروپا و ئەمەریکا سنووردار کرابێت، بگرە لە پاڵ کۆی ئەمانەدا هەڕەشە و مەترسی گەورەی دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر لە گۆڕانی بیرکردنەوەی ڕۆئاوادایە، چ وەک نوخبەی سیاسی و ڕۆشنبیری، چ وەک خەڵک و خوای ئەو هەرێمە بەگشتی.

ئەوە بەڵگە نەویستێکە کە دنیای دوای کەوتنی دوو تاوەرە بازرگانییەکە، دنیای پێش ئەو ڕووداوە نییە، کەواتە بیرکردنەوە و ڕەفتار و هەڵسوکەوت و سەوداکردنیش لەگەڵ ئەوی تر و دەوروبەریشدا، بەر لە سێشەمی ڕەش شتێکە و دوای ئەو ڕۆژە شتێکی ترە.

کوشندەترین زەبری ڕێکخراوی (قاعیدە) کە لە هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەردا، لە ڕۆژهەڵات و ڕۆئاوا، لە موسڵمان و ئەمەریکایی و

ئەوروپاییەکانی وەشاندبێت، چاندنی تۆوی ترس و رق و بێمتمانەیی بوو، گەورەکردنی کەلێنی نێوان جیهانی ئیسلامی و ڕۆئاوا بوو... هەڵکشانی کێرڤی توندڕەوی و دەمارگیری بوو لەسەر ئاستی سیاسی و کۆمەڵایەتی، بەشێوەیەکی ترسناکی وا کە مرۆڤ لە سەدەی بیست و یەکدا، لە هیچ هەرێم و جوگرافیایەکدا هەست بەدڵنیایی نەکات و لە ژیانی خۆی مسۆگەر نەبێت.

ئەو کارەی (قاعیدە) پێی هەستا، تەنیا کوشتنی چەند هەزار کەسێکی بێتاوان و تەقاندنەوەی چەند ئامانجێکی سیاسی و ئابووری و ژیاری وڵاتە یەکگرتووەکان نەبوو. پێچانەوەی رۆحی سێ هەزار کەس نەبوو، بنێژرێن و تەواو... خاپوورکردنی چەند شوێنێک نەبوو، دروست کرێنەوە و شتەکان بچنەوە جێی خۆیان و کۆتایی بە مەسەلەکە بێت.

ئەوەی ئەو رێکخراوە شەڕانگێز و مەرگدۆستە کردی، زۆر لەوە گەورەتر بوو. ئەوەتا دوای تێپەڕبوونی دە ساڵ بەسەر ئەو کارەدا، ئاسەوارە نێگەتیڤەکانی زۆر بەزەقی دەبینین، لە هەموو جێگەیەک بۆنی رق و دوژمنایەتی و نائارامی دەکەین.. هیچ کاتێک وەکی ئەمڕۆ مرۆڤ لە کرانەوە و قبوولکردنی ئەوی تر نەترساوە. لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە هیچ کات وەک ئێستا دەستکەوتەکانی مۆدێرنە و رۆشنگەری، وەک ماف و ئازادییەکان، وەک دیموکراسی و هاوڵاتیبوون و کۆمەڵگەی مەدەنی و تۆلێرانس و مافەکانی مرۆڤ، لەبەردەم هەڕەشە و مەترسیدا نەبووە... ئێستا بەئاشکرا مرۆڤ دەتوانێت رادەی ترس و ئاستی رق و تووڕەیی ڕۆئاواییەکان بخوێنێتەوە. ترس و رق لەو عەشاماتەی ناوی ئیسلامە و لە ناوەوە و دەرەوەی سنوورەکانی ڕۆئاوا، بەهەڕەشە دادەنرێن بۆ سەر ئەمەریکایی و ئەوروپاییەکان.

ئەوانەی بەکردەوە تیرۆریستییەکەی یازدەی سێپتەمبەر هەستان لە "بن

لادن" و "زەواهیری "یەوە بۆ "خالید شێخ محەمەد" و "محەمەد عەتا" و " مەروان شێحە" و "رەمزی بن شیبە"، لە چەند کەسێک زیاتر نەبوون، بەڵام ئەوەی دەبێت باجی گەورە و گرانی ئەو کردەوەیە بدات، ملیۆنەها موسڵمان و سەر ڕەش و ڕۆهەڵاتییە کە تا داهاتوویەکی دووریش، نەفرەتی "بن لادن" و (قاعیدە) لێیان نابێتەوە و وەک سێبەر بەدوایانەوە دەبێت.

لە سەروبەندی ڕووداوە تیرۆریستییەکەی یازدەی سێپتەمبەردا، رۆشنبیری دیاری لوبنانی "حازم اغیە" لە رۆژنامەی (الحیاة)ی لەندەنیدا، وتارێکی کورت و سەرنجڕاکێشی نووسی بەناوی (٦٧ الاسلامیین.. وفاشیة زمن العولمة) و تێیدا دەڵێت: (ساڵی ١٩٦٧ ناسیۆنالیستە رادیکاڵەکانی عەرەب دووچاری ماڵوێرانییەک هاتن، ماڵوێرانییەک کە راستەوخۆ دەستی هەموویانی تێدا نەبوو، بەڵام دواجار هەر هەموویان و هەرچی عەرەبیش هەیە لەگەڵیاندا، باجی ئەو شکستەیان دا.. لە یازدەی سێپتەمبەریشدا، ئیسلامییەکان تووشی کارەساتێکی لەوە گەورەتر بوون کە ڕەنگە دەستی زۆربەیانی تێدا نەبووبێت، بەڵام دەبێت تێکڕای ئیسلامییەکان و بەر لەوانیش تەواوی موسڵمانان باجەکەی بدەن).

ئەوەی لەمڕۆدا لە پای کار و کردەوەکانی (قاعیدة)دا دەگوزەرێت ئەوەیە، ئاینێک بەهەموو مێژووی خۆیەوە، بەکارەکتەر و پرەنسیپ و ڕێوڕەسمەکانییەوە لەژێر پرسیاردایە. ملیارێک موسڵمان، وەک "بن لادن" و "زەواهیری " تەماشا دەکرێن.

قاعیدە و ئیسلامی توندڕۆ کارێکیان کرد، رق و تووڕەیی ئەوروپاییەکان بگاتە ئەو ئاستەی، هەرچی موسڵمان هەیە وەک تیرۆریست وێنا بکرێت و قورئان وەک (کفاحی) "ئەدۆڵف هتلەر" سەیر بکرێت (بۆ نموونە خێرت فیڵدەرز لە هۆڵەندا داوا دەکات، قورئان وەک کفاحی هتلەر مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت). جەنگاوەرەکانی (قاعیدە) بوونە مایەی ئەوەی زۆرێک لە

ڕۆژنامـەکانی ڕۆئاوا، وێنەی کاریکاتێری پێـغەمـبـەری ئیـسلام بکێـشن و مـوسڵـمـانانی خـۆرئاوا وەک ڤـایرۆسـی تیـرۆرو بـۆمبی تـەوقیـتکراو سـەیر بکرێن.

چەند دەیەیەک لەمـەوبەر "قـەشـە ئۆگـەسـتین" لە کتـێبـە بەناوبانگەکـەیدا (شـاری خـودا) دەڵێت: (بۆ مرۆی مـەسـیحی واچاکتـرە ئازار بچێژێت، نەک ئازار بەکـەسـانی تر بگەیەنێت)، بـەڵام لە بەراییـیـەکانی سـەدەی بیـست و یەکدا و لـە پای ڕەفتـاری بەربـەرییانەی قـاعیـدەدا " گزافـێ دی سی " لەناو جـەرگـەی ڕۆئاوادا ڕوودەکـاتە خـەڵک و خـوای هـەمـان شـوێن و دەڵێت: (بۆ خۆرئاواییـیـەکان وا چاکترە دوو دەسـتی ڕەش و چـەپەڵیـان هـەبێت، نەک بێ دەست و دەستەوەستان بن).

ڕاستە ڕۆئاوا یەک ڕۆئاوا نییە، یەک دەموچاوی نییە، کیشوەرێک نییە یان بڵـێین دنیـایەک نیـیـە، هـەمـووی یەک تۆن بـخـوێـنن و یەک جـۆر بیـربکەنەوە و بەیەک چاویش ببینن، لێ ئەوەی لە دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە دەیبــینین، هـەڵکشـــان و زاڵبــوونی ڕەهـەندێکە کــە جگە لـە ترس و ڕق و توندڕۆیی و تووڕەیی، شتێکی دیکەی پێ نییە.

هـاتنە پێشی کۆنزێرڤـاتیزمـە نوێیەکان لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمـەریکا، ئەو دەنگە زۆری ڕاسـتـڕەوە توندڕۆکان لـە هـەڵبـژاردنـی وڵاتانی ئەوروپاییـدا بەدەســتی دێنن، نیـشـانمانی دەدەن کـە هـاووڵاتی ئەمــەریکی و ئـەوروپی لە دوای یازدەی سـێپـتـەمبـەر و کـردەوە تیـرۆریسـتـیـیـەکـانی تری مـەدرید و لەنـدەندا، تا چ ڕادەیەک دنیــابینی گـۆڕاوە و چۆنچـۆنی بیـر دەکـاتـەوە لە ئێستادا.

ئەم ئیسـلامە شەڕانگێزەی (قاعیدە) و گرووپە جیهـادییەکانی تر نیـشـانی جـیـهــانی دەدەن، ڕۆئاوای نـاچار بەبیــرکـردنەوەی زۆر تـەسک و داخـراو کـردووە. ترسی ئەم بەرییـانە مـەرگـدۆسـتـە، فـۆبیـایەکی خـۆڵقـاندووە وەک

"سلاڤیۆ ژەیژەک" دەڵێت: (کە مۆبێلیزەکردنی خەڵک لەسەر سیاسەتی ترس، ببێتە فۆرمێک لە سیاسەتی دەوڵەتی نیو لیبرال لە ئێستادا).

(قاعیدە) و هاوشێوەکانی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، هەلومەرجێکی وەهایان خولقاندووە، هەموو دنیا ئیسلام و موسڵمانان بە سەرچاوەی کێشە و گرفتەکانی جیهان بزانن.

"خێرت فیلدەرز" لە گفتوگۆیەکیدا لەگەڵ کۆواری (شپیگڵ)ی ئەڵمانیدا، زۆر رووقایمانە هەرچی کێشە و گرفتی ئەمرۆی رۆژئاوا هەیە، دەیخاتە ئەستۆی ئیسلام و ئاوێتەبوونی کولتوورەکان. لە ئەڵمانیاشدا " تیلۆسارازین" بەهەمان نەفەسی ئەو قسە دەکات و دەڵێت: (ئەو کاتەی رێگە بە پەنابەرە بێشومارەکان دەدرێت ناسنامەی کولتووری خۆیان بپارێزن، ئەوا نەتەوەی ئەڵمان دەخەنە مەترسییەوە).

بەکورتییەکەی کەم نین ئەو دەنگانەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، بەپیتی درشت دەنووسن و بەدەنگی بەرز لە رۆژئاواوە دەڵێن: (ئیسلام هەڕەشەیە لەسەر ئازادی و ژیان و کەینوونەی ئێمە). ئەمەش وای کردووە لەسەر ئاستی میدیا و هێزی سیاسی و کۆمەڵە و رێکخراوەکانیش هەوڵی لێبڕاوانە هەبێت بۆ چاندنی تۆوی (ئیسلامۆفۆبیا)، لە سایکۆلۆجییەتی مرۆڤی ئەوروپایی و ئەمەریکاییدا. بێگومان ئەمە بۆخۆی دەرگا کردنەوەیە بەرووی دۆزەخدا، لە باربردنی هەموو ئەو هەوڵانەیە کە لە رۆژگاری رێنسانس و رۆشنگەری و مۆدێرنەوە دەدرێت، بەمەبەستی پێکەوەژیان و کرانەوە و هەڵکردن و سڕینەوەی سنوورە دەستکردەکان.

ئەڵبەتە لە رۆژئاوای دوای یازدەی سێپتەمبەردا، وەکی ئاماژەمان پێ دا، زیاد لە دەنگ و رەنگێک تەعبیریان لەو ترس و دڵەڕاوکێ و رق و تووڕەیییە کردووە کە بووە بە بەشێک لە ژیانی ئەوروپاییەکان. ئەمەش لە بەرگی دەیان کتێب و تایتڵ و رووپۆشی سەدان رۆژنامە و کۆوار و بەرنامەی

چەندین گرووپ و کۆمەڵە و ڕێکخراو و هێزی سیاسی و کۆمەلایەتی و کولتووریدا دەیبینین. هەر لە "سلڤیۆ بیرلسکۆنی "یەوە بۆ "دانیال بابیس"، هەر لە"ئەندرێس گریڤەرز"ەوە بۆ "بێرنارد لویس" و "پاتریک بۆکانن" و..هتد، بەڵام ئێمە لێرەدا زۆر بەکورتی هەڵوێستی سێ کەس نیشان دەدەین کە ڕەنگە بەچاکترین شێوە، گوزارشتیان لەو ترس و تووڕەیییەی ئەوروپاییەکان کردبێت لە دوای سێشەمەی ڕەشەوە.. ئەوەی نیشانی دەدەین تەنیا ڕوویەکی ئەوروپایە و ناکرێت دیمەنی کولتووری ڕۆئاوا بەگشتی، لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە لەمانەدا کورت بکرێتەوە.

وەسیەتنامەکەی "گزافێ دی سی "

ڕەنگە یەکێک لەو دیکۆمێنتە گرینگانەی بەچاکترین شێوە ترس و تووڕەیی ڕۆئاواییەکان لە دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ سەر نیۆیۆرک بەرجەستە بکات، تاقانە نووسینی دیپلۆماتکارێکی فرەنسا بێت لە واشنتۆن، بەناوی "گزافێ دی سی " کە هاوڕێیەکی گیانی بەگیانی بیرمەندی ناسراوی فرەنسایی "ڕێجی دۆبرێ " بوو. ئەگەرچی لە ڕووی فیکرییەوە جیاوازن و "گزافێ " ڕاسترەوێکی پەڕگیر بووە و "دۆبرێ " چەپێکی توندڕۆ (ئێستا نا جاری جاران وابوو). "گزافێ دی سی " مانگێک دوای هێرشەکانی قاعیدە، ئەم نووسینەی بە نامەیەک ئاڕاستەی "دوبرێ " کردووە و دوای مردنیشی لە دووتوێی کتێبێکی سەد لاپەڕەییدا بڵاو کراوەتەوە.

"دوبرێ " ئەم نووسینە بە دوا پەیام و وەسێتنامەی هاوڕێکەی ناو دەبات کە ئاڕاستەی ڕۆئاواییەکانی کردووە و نەخشە ڕێگایەکی تازەیان بەردەست دەخات، تابتوانن ڕێ بەو هەڕەشە و مەترسییە جیدییانە بگرن کە ئەوروپا و ئەمەریکا لە دەسپێکی سەدەی بیست و یەکدا ڕووبەڕووی دەبنەوە.

"گزافێ دی سی " ئەگەرچی دانووی لەگەڵ " ساموئێل هنتگتۆن"دا ناکوڵێ

و تێزە و تیۆرەكانی بەكاڵفامی فەلسەفی لە قەڵەم دەدات، بەڵام لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە باوەڕ بە تیۆریاكەی دێنێ، لەبارەی ململانێ و پێكدادانی شارستانییەتەكان و پێیوایە، ئەم تیۆریایە لەگەڵ یازدەی سێپتمبەردا دەبێتە واقیع و سەرەتاكانی ئەو شەڕە دەبینین كە باسیان لێ دەكات.

ترسی ئەم كابرایە لەو رووداوە تیرۆریستییە، ترسێكی ئاسایی نییە، ترسێكە تا سەر ئێسقان سمیویەتی. وا هەست دەكات ژیاری ڕۆئاوا لەبەردەم هەڕەشەی لەناوچووندایە و كەینوونەی مرۆڤی ئەوروپایی، لەبەردەم ئەگەری مان و نەماندایە. هەر بۆیە لەو وەسێتنامەیەدا، داوا دەكات ئەوروپا و ئەمەریكا لە چوارچێوەی وڵاتە یەكگرتووەكانی ڕۆئاوادا یەك بگرن و بەهەردوولایان ببنە بەرەیەك بۆ بەرخوردكردن لە ژیاری ڕۆئاوا، بەرامبەر بەهەڕەشە و مەترسییەكانی ئیسلام.

ئەو پێی وایە شارستانییەتی ڕۆئاوا بە (دوورگەیەكی بچووك) دەچێت و ئەم دوورگەیەش لە هەموو لایەكەوە، بەناحەز و دوژمن و رك و كینەیەكی زۆر تەوق دراوە. بۆیە دەڵێت: (ڕۆئاوا لەم قۆناغە مێژووییەدا پێویستی بەوەیە یەك بگرێت. شارستانییەت بەر لە هەر شتێ سەنتەر و سنوورە.. شارستانییەتێك بەدوو سەنتەری ئەمەریكی و ئەوروپی، بەدوو سنووری زەریای ئەتڵەسی و دەریای سپی ناوەڕاست، ناتوانێت بەرگری لە خۆی بكات و دوژمن و ناحەزەكانی راگرێت).

"گزافێ " باس لەوە دەكات، لە رابردوودا "كركەلا"ی ئیمپراتۆری ئیمپراتۆریەتی رۆمانی توانی ڕۆئاوا یەك بخات، لە ئێستاشدا ڕۆئاوا پێویستی بە "كركەلا"یەكی دی هەیە وڵاتە یەكگرتووەكانی ڕۆئاوا (كە لە ئەمەریكا و ئەوروپا پێك دێت)، یەك بخات.

راستە ڕۆئاوا زێدی لەدایكبوونی ناسیۆنالیزم و دەوڵەتی نەتەوە بوو، بەڵام

هەنووکە دەبێت واز لەوە بێنێت و دەستبەرداری دەوڵەتی نەتەوەبێت، چونکە ئەو دەوڵەتە ئەرکی خۆی رایی کرد و ئەو قۆناغە بەسەرچوو.. ڕۆئاوا لەرابردوودا دژوارترین و خوێناویترین شەڕی لە نێوان وڵاتەکانی خۆیدا بوو، بەڵام ئەو شەڕە بێئامانەی لە داهاتوودا چاوەڕێی دەکەن لەگەڵ دوژمن و ناحەزانێکدایە کە دەکەونە دەرەوەی سنوورەکانی شارستانی خۆرئاوا. ئەم شەڕ و ململانێ تازەیەش شەڕ و ململانێیەکی سووک و ئاسان نییە، بگرە شەڕ و ململانێی مان و نەمان، ژیان و مردنە.. ئەگەر سەدەی هەژدە سەدەی فرەنسا بووبێت و سەدەی نۆزدە سەدەی ئینگلتەرا و سەدەی بیستیش سەدەی ئەمەریکا بووبێت، ئەوا سەدەی بیست و یەک یان سەدەی ڕۆئاوا دەبێت یان نابێت.

ئەگەرچی "گزافێ دی سی " جەخت لەوە دەکاتەوە کە وڵاتە یەکگرتووەکانی ڕۆئاوا، جگە لە دەستووری دیموکراسی دەستوورێکی تری نابێت، بەڵام ئەمە رێ لەوە ناگرێت بڵێت: (ڕۆئاوا لە ساتەوەختی ئێستادا پێویستی بەدەوڵەتێکی ناوەندی یەکگرتوو هەیە، تا ڕووبەڕووی هەڕەشە و مەترسییەکانی ئیسلام و ئیسلامیزم بێتەوە).

ترس و تووڕەیی "گزافێ دی سی " دەگاتە ئەو ئاستەی شەڕ و شەڕانگێزی بەپرۆسەیەکی رەوا بزانێت بۆ ڕۆئاواییەکان کە پەنای بەرنەبەر، بۆ خۆپارێزی لە دوژمنێکی مەرگدۆست و شەڕانگێز و پێی وایە، نابێت شەرم لەوە بکەین و لەگرتنەبەری ئەو رێگایەدا رووگیربین و دەڵێت: (وا چاکە ڕۆئاواییەکان دەستێکی رەش و چەپەڵیان هەبێت، نەک هەر دەست و مەچەکیان نەبێت). بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە (جورج طرابيشي: ولايات متحدة غربية أميركية + أوروبية ضد... الا سلام؟!).

بێگومان ئەمە هەر بەتەنیا رازی دڵی " گزافێ دی سی " نییە کە لەپێناو مانەوەدا و بۆ بەرگرتن بەفاشیزمێکی ئیسلامی لە بەرگی (قاعیدە)،

بەکـــارهـێنانی زەبر و زۆر و تـوندوتـیــژی بەکـــارێکی رەوا بزانـێت، ئـەوەتا فەیلەسووفێکی گەورەی وەک "ژاک دێریدا"و لە مـەراسیمی وەرگرتنی خـەڵاتی "ئۆدۆرنـۆ"دا بەدەنگی بەرز دەڵێت: (مـن باوەڕم بەزەروورەتـی بەکــارهـێنانی توندوتـیـژی هـەیـە، لەپێنـاو بەرقـەرارکـردنی عـەدالەتدا). هـاوتەریب بـەمـەش "تۆنی بلێر"ی سـەرەک وەزیرانی پێشووتری بەریتانیـا لە دوای پەلامارەکانی ساڵی ٢٠٠٥ی سـەر شـاری لەندەن دەڵێت: (چاکتره ناهەقی دەرهەق بەمـاف و ئازادییـەکان بکەیت، نەک رێگە بدەیت لە شـەقامـەکاندا خـەڵک بکوژرێت). بڕوانە: (عـبـدالرحـمن الراشـد: جـئت مـتــأخـرا یابلیـر للشـرق الاوسط ٢٠٠٥/٨/٧).

بەهێـزکردنـی ئەم نەفـەس و تێڕوانینـە لەناو جـەرگەی ڕۆئاوادا، تیـرۆر و تۆقـاندنی ئـیسلامـی سیاسـی لەپشـتـە، پلان و نەخشە گڵاوەکانی (قـاعیدە) تۆخـیـان دەکـاتـەوە و رەواجـیـان زیاد دەکـات. کـاتێک ژیـان خـۆی لەبەردەم هـەڕەشـەیەکی گەورەتردا بێت، ئەڵبـەتە ئەو دەسـتکەوتانەی جیـهـانی مـۆدێرن پاشـەکشە دەکەن و رووبەری ئیشکردنیان بەرتەسکتر دەبێتەوە.

ئەوەی لـەمـڕۆدا جـارێکی تر ئاشـی راسـتـڕەوە توندڕۆکـانی ئـەوروپا و کۆنزێرڤاتیڤە نوێیەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانـی ئەمەریکا دەخاتـەوە گەڕ، ئەو وتاره پڕ لە رک و کـینەیەی ئیـسـلامـی ئـسـووڵی و ئەو رەفـتـار و کـردەوە شـەڕانگێـزانەی (قـاعـیـدەیە) کـە تەڕ و وشـک پێکەوە دەسـووتێنێت و دوژمنایەتی ڕۆئاوا و جیهانی ئیسلامیش زیاتر و زۆرتر دەکات.

کتێبەکەی "ئۆریانا ڤالاچی"

ئەگەر بۆ زۆر کەس "گزافێ دی سی " کەسێکی گومنا و نەناسراو بێت، ئەوا بێگومـان "ئۆریانا ڤالاچی " زۆر لەوە ناسراوتر و بەناوبانگترە کە پێویستی بە ناسین هەبێت.. ئەم خانمە فلۆرەنساییـیـە (١٩٢٩ -٢٠٠٣) سەروو حەفتا ساڵێک ژیا، لە بواری فیکر و سیاسەت و ئەدەب و رۆژنامـەنووسیدا، گەلێک

بەرهەمی دیار و دانسقەی پێشکێشی خوێنەرانی کرد.

"ڤالاچێ " ئەوەندە ژیا تا سەرەتاکانی سەدەی بیست و یەک ببینێ و لە سەرەتاکانی سەدەی بیست و یەکیشدا لەو شارەی تێیدا دەژیا واتە (نیویۆرک) کردەوە تیرۆریستییەکانی رێکخراوی قاعیدە ببینێ. بینی چۆن خوێن ساردانە مرۆڤگەلێک بەناوی قەداسەت و شەهادەت و مەرگ و خواوەندەوە، ئەتکی ژیان و شارستانییەت و پرانسیپە ئینسانییەکان دەکەن. " ڤالاچێ " دیمەنەکانی ئەو کردەوە تیرۆریستییە، خەیاڵی داگیر دەکەن و ترس و تووڕەیییەکی بێسنووریشی تێدا دەچێنن. هەموو ئەمانەش دەبنە زادی فیکری نووسینی کتێبێک بەناوی (الغضب و الکبریاء).

یازدەی سێپتەمبەر مەرەکەبێکی زۆری بەنووسەران و رۆژنامەنوسان رشت، بەشێکی زۆری ئەو نووسینانەش گوزارشت لە ترس و دڵەڕاوکێ، رق و تووڕەیی، بوغز و شەڕانگێزی ئەو ئەوروپی و ئەمەریکاییانە دەکەن کە (قاعیدە) لە ناخەوە بریندار کردوون. بڕوانە: (لی هاریس: شارستانییەت و دوژمنانی، خێرت فیلدەرز: ئازادی هەڵبژێرە، لەگەڵ نووسینی نووسەر گەلێکی وەک: ئەندرێ گلۆکسمان و ئالان فێنکلکراوت و دانیال بابیس و ف.س نایبۆل و بێرنارد لویس و بۆکانن و.. هتد).

"ئۆریانا ڤالاچێ " لە کتێبەکەیدا " (الغضب و الکبریاء) بەڕوون و رەوانی باس لەو ترس و تووڕەیییە دەکات و رەشبینی خۆی بەرانبەر داهاتووی رۆئاوا ناشارێتەوە. ئەو کتێبە زیاتر بە مانیفێستێک دەچێت بۆ ئەوروپای دوای یازدەی سێپتەمبەر.. هەوڵێکە بۆ گرتنەبەری رێوشوێنی پێویست، بۆ پاراستنی ژیاری رۆئاوا لە دەست بەربەرییەکان و فاشیزمە نوێیەکان. نەخشە رێگایەکە بۆ ئەوەی خۆرئاواییەکان بزانن چۆن فاسیلەیەک لە نێوان خۆیان و ئەوان، لە نێوان ژیان و مردن، لە نێوان بەربەرییەت و شارستانییەتدا دادەنێن.

" ڤالاچیٚ" ترسی خۆی ناشارێتەوە لەوەی شارستانییەتی نوێی ڕۆئاوا بەهەمان دەردی ئیمپراتۆریەتی رۆمانی بچێت، واتە کۆچبەرە موسڵمانەکان ببنە ئەو سەرە نێزەیەی لە قەبرغەی ئەوروپاییەکان گیر دەبن و دەیانکەنە کۆیلە. ئەو تەواو بڕوای بەو تێزەیەی "ویلّ دیورانت"ی مێژوونوس هەیە کە دەڵێت: (رۆما هەر بەتەنیا بەهۆی شالاّو و هێرشی بەربەرییەکان لە دەرەوە دوچاری شکست نەهات، بگرە ئەوەی بڕستی لیّ بڕی و لاوازی کرد، نەوە و وەچەی بەربەرییەکان بوون لە ناوەخۆی رۆما خۆیدا).

" ڤالاچیٚ "ش قەناعەتی وایە گەر ڕۆئاوا فریای خۆی نەکەوێت، نەوە و وەچەی موسڵمانەکان لە ئێستادا و لە سەرزەمینی خۆیدا، بەو دەردەی دەبەن. ئەوەتا لەو کتێبەیدا دەڵێت: (درەنگ یان زوو، ڕۆئاوا دەبێتە کۆلۆنێیەکی ئیسلامی) و مەترسی خۆشی لە پرسی دیموکراسی نیشان دەدات و دەڵێت: (هەر کۆمەڵگەیەک زۆرکراوە و دیموکراسی بێت، تیرۆر زیاتر زەفەری پیٚ دەبات). لە پاڵ هەموو ئەمانەدا ڕۆئاواییەکان ئاگادار دەکاتەوە کە دەبێت لەم شەڕی مان و نەمانەدا (بەگژ هەموو ئەوانەدا بچنەوە کە بەهاکانی ڕۆئاوا بەسووک دەگرن).

" ڤالاچیٚ " وەک " پاتریک بۆکانن" پێی وایە: (کۆچی بەلێشاوی موسڵمانان بەجارێک ڕۆئاوا دەگۆڕێت و وایان لیّ دەکات خاڵی هاوبەشی کولتووری و مێژووییان لە نێواندا نەمێنیٚ و دەستکاری پێکهاتەی دیموگرافی ئەو کیشوەرەش دەکات. ئەگەر ئەوروپا لە سەدەی نۆزدەدا پەلاماری ئەفریقا و ولاّتانی ئیسلامی و جیهانی سێی دابێت و کۆلۆنیالیزەی کردبن، ئەوا ئەو ولاّتانە لە سەدەی بیست و یەکدا پرۆسەیەکی پێچەوانەی ئەوە ئەنجام دەدەن و پەلاماری ڕۆئاوا دەدەن و کۆلۆنیالیزەی دەکەن).

"ڤالاچیٚ" چەند لە شالاّوی جەحافیلی ئیسلامی و توندڕۆی موسڵمانان دەترسێت، دە ئەوەندەش لە ڕۆئاواییەکان و هاوڕەگەزە ئەوروپییەکانی

نائومێدە و ڕەشبینە بەرانبەر داهاتوو. ئەم پەرەگرافە شەرحی ئەو دۆخە دەروونییە خراپەی " ڤالاچێ " دەکات کە دەڵێت: (ئەو شێرپەنجە کوشندەیەی تووشم بووە دەزانم دەمکوژێت، بەڵام ڕۆئاوا دووچاری دەردێک بووە کوشندەتر لەو دەردەی من، دەزانن بۆ؟ لەبەرئەوەی هاوکاری دوژمنەکانی دەکات و دۆستی ئەوانەیە کە بەهاکانی بە کەم دەگرن. ڕۆئاوا نە وەک پێویست شینی قوربانییانی خۆی دەکات و نە وەک پێویستیش دەزانێت، رق لە دوژمنەکانی هەڵگرێت و بیان بوغزێنێت).

" ڤالاچێ " کە ئەم شتانەی دەنووسی، تەنیا هێرشەکانی سەر نیۆیۆرک و مانهاتنی بینیبوو، بەوە رانەگەیشت پەلامارەکانی مەدرید و پاریس و لەندەن ببینێت، یاخۆ لە شاشەی تی ڤی کانەوە ببینێ لە عێراقدا "زەرقاوی " چۆن بارمتە بیانییەکان گۆشاوگۆش سەر دەبڕێت. یان ئەو هەواڵە جەرگ بڕە ببیستێ کە لە هۆڵەنداوە باس لەوە دەکات، بەپێی ئامارەکان چاوەڕێ دەکرێت لە ساڵی ٢٠١٥دا لە هەردوو شاری ئەمستەردام و ڕۆتەردامدا موسڵمانان ببنە زۆرینە. ئەو مردو ئەم هەقیقەتە تاڵانەی نەبیست. گەر بمایە بێگومان شان بەشانی "رۆبرت سنبسەر" و "بامێلاگیلەر" رادەوەستا و نەی دەهێشت لە نزیک شوێنی دوو تاوەرە بازرگانییەکەی مانهاتن، مزگەوت دروست بکرێت.

کتێبی (الغضب و الکبریاء) رەنگە بەتووڕەییەوە بیخوێنیتەوە و جاڕست بکات، بەڵام ئەمە رێ لەوە ناگرێت کە کتێبێکە تەعبیر لە ویژدانی ژنێکی ئەوروپایی دەکات لە قۆناغی ئێستادا، قۆناغێک کە سیخناخە بەتیرۆر و تۆقاندن.

قەتڵ و عامەکەی "ئەندرێس بریڤیک"

نزیکترین رووداو لە ئێستاداو دە ساڵ دوای یازدەی سێپتەمبەر کە نیشاندەری ترس و تووڕەیی ئەوروپاییەکان بێت لە ئیسلام و پەنابەرانی

موسڵمان له ڕۆئاوا، قەتڵ و عامە کەم وێنە و چاوەڕوان نەکراوەکەی "ئەندرێس بریڤیک"ە، لە ئۆسلۆی پایتەختی نەرویج لە بەرواری ۲۰۱۱/۷/۲۲دا.

ئەم گەنجە نەرویجییە وەک دواتر کەناڵەکانی ڕاگەیاندن ئاشکرایان کرد، یەکێکە لەو دەنگانەی داوای ڕاگرتنی بەئیسلامکردنی ئەوروپا دەکەن و دژی فرە کولتووری و تەشەنەسەندنی ئیسلامن لەو کیشوەرەدا. واتە ئەمیش وەک بەشێکی زۆری ئسووڵییە مەسیحییەکان و ڕاستڕەوەکانی ئەوروپا، پێی وایە ئیسلام هەڕەشەیە بۆ سەر کولتووری ڕۆئاوا و نۆرم و بەهاکانی ئەوروپا. ئەو هەڕەشەیەش لە ڕێی گۆڕینی دیموگرافی و کۆچی بەلێشاوی خەڵکانی موسڵمانەوە مەیسەر دەبێت.

"بریڤیک" دەڵێت: (یەک وڵاتم لە دنیادا پێ بڵێن، موسڵمانان بەئاشتی و ئارامی لەگەڵ خەڵکەکەیدا بژین؟ یەک نموونەم پێ بڵێن، موسڵمانان توانیبێتیان سەرکەوتووانە لەگەڵ خەڵک و خوای ئەو شوێنانەی تێیدا دەژین ئاوێتەبن و بێ کێشە لەگەڵیاندا هەڵبکەن؟ ئاخر دەبێت چەند ئەوروپایی تر بکوژرێت و چەند ئافرەتی ئەوروپایی تر لاقە بکرێت و چەند دزی و تاڵانی تر ڕوویدات، تا دڵنیا بین لەوەی کە ئیسلام و فرە کولتوورییان نەوتووە. ئێمە با سەیرێکی لوبنان و کۆسۆڤۆ و کشمیر و تورکیا بکەین، ئەوسا دەزانین کە لە ئاییندەشدا نەرویج و وڵاتانی تری ئەوروپی چییان بەسەر دێت).

ئەم قسانەی "بریڤیک" نیشاندانی هەمان ترسە، درێژکراوەی هەمان تووڕەییە.. تەعبیر لەو وەسوەسە و نیگەرانییە دەکات کە لەمڕۆدا ڕۆحی زۆرێک لە ڕۆئاواییەکان ئازار دەدات. "بریڤیک" وەکی زۆرێک لە ئەوروپاییەکانی دی دەیەوێت ئەو مەترسییە گەورەیە نیشانی هاوڵاتیان بدات. ئەگەر "گزافیێ دی سی " و " ئۆریانا ڤالاچی " بەپێشنیاز و گازندە و گلەیی و لە ڕێی قەڵەمەکانیانەوە ئەو کارەیان کردبێت، ئەوا "بریڤیک" بەگوللە

و بەکوشتار و تەقینەوەیەکی گەورە، پەیامەکەی خۆی دەگەیەنێت.

رەنگە "بریڤیک" دوای دە ساڵ لە رووداوەکەی یازدەی سێپتەمبەر، گەشتبێتە ئەو قەناعەتەی کە قەڵەم و نووسین زۆر لەوە بێ تواناترن، ئەوروپاییەکان لەو مەترسییانە ئاگادار بکەنەوە کە تەوقی داون. هەر بۆیە ئەم وەک "گزافیێ دی سی " ناکات وەسێتنامە بنووسێ، یان وەک "ڤالاچێ " کتێبێک چاپ بکات. نەخێر ئەو دێت قەسابخانەیەک دەخوڵقێنێ و بەناو خوێنی حەفتا قوربانیدا، ترس و تووڕەیی خۆی لە دەست موسڵمانە بەربەرییەکان بەیان دەکات. بەناو خوێنی ئەو قوربانییانەداو لەسەر لاشەی ئەو مردوودانەش، پەیامی خۆی بەگوێی ئەوروپاییە چاوشین و قژ زەردەکان و موسڵمانە سەر رەشەکان و تەواوی جیهاندا دەدات.

ئێستا دنیا لە نێوان تیرۆر و تۆقاندنی ئیسلامییە ئسووڵییەکان و ترس و تووڕەیی ئەوروپاییەکاندا، ژیان بەڕێی دەکات.

ئەمەریکاییەکان و شەڕی دژە تیرۆر
"لەپێناو چیدا شەڕ دەکەین؟"

"ئەو کەسانەی تەقینەوەکانی یازدەی سێپتەمبەریان ئەنجام دا، لەوانە بوون کە لە ئاگرە سوورەی وڵاتانی خۆیان رایان کردبوو، کەچی ئاگرە سوورەکەیان لەگەڵ خۆیاندا برد و ئەو وڵاتانەیان پێ سووتاند کە داڵدەیان دان و مافی پەنابەرێتییان پێ بەخشین و وەک مرۆڤ حورمەتیان گرتن".

-د. فوئاد عەجمی-

کەس ئەمەریکای خۆش ناوێت

ئەمەریکاییەکان وان، ئەوروپاییەکان ئیرەییان پێ دەبەن، ڕۆهەڵاتییەکان خانەگومانن لێیان. مارکسیستەکان هەجویان دەکەن و لە هەرکوێ بێ وەک گەورە هێزی ئیمپریالیستی ناویان دێنن. ئیسلامیستەکانیش پەلاماریان دەدەن و وەک شەیتانی گەورە سەیریان دەکەن. ئەمەریکاییەکان ئەو راستیانە دەزانن، بەڵام هیچ کات وەک دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر، لەسەر ئەو پرسە نەوەستاون و پرسیاری (بۆچی رقیان لێمانە؟) یان بەجیدی نەگرتووە. دوای یازدەی سێپتەمبەر، رۆشنبیرە دیارەکانی ئەمەریکا و ناوەندە ستراتیجییەکان و سەنتەرەکانی لێکۆڵینەوە و راپرسیکردن، دەکەونە تیۆریزەکردنی ئەو رقە و سۆراخکردنی وەڵامی ئەو پرسیارەی کە (بۆچی رقیان لێمانە؟).

کەس ئەمەریکای خۆش ناوێت! میللەتان و هێز و کۆمەڵە و گرووپە ئایدۆلۆجی و دینییەکان.. تەنانەت زۆرێک لە هونەرمەندان و بیریاران و رۆشنبیران و رۆژنامەنووسانیش. رەفتار و سیاسەتی ئەمەریکا خۆی بێت، یان هەوڵی بەردەوامی هێزە مارکسییەکان بێت لە رابردوودا و ئیسلامییە ئسووڵییەکان بێت لە ئێستادا، هیچ لەو راستییە ناگۆڕێت کە کەمترین کەس ئەمەریکاییەکانیان خۆش ناوێت.. بەدەر لە پارت و هێز و گرووپە ئایدۆلۆجییەکان، نووسەرگەلێکیش هەن بەبێ ئەوەی هیچ باکگراوندێکی ئایدیۆلۆجی و سیاسییان هەبێت و تەعبیر لە بەرنامە و گوتاری هیچ هێز و لایەنێک بکەن، ئەمەریکا وەک مەڵبەندی شەڕانگێزی و وەک دۆزەخێک وێنا دەکەن.. شاری نیویۆرک کە تەعبیرە لە ژیاری مۆدێرن و لە خەونی ئەمەریکی، "ئەدۆنیس" لە قەسیدەیەکیدا بەناوی (قبر من اجل نیویورک)

بەشارستانێتییەکی چوار پێ وەسفی دەکات و سی ساڵ بەر لە پەلامارەکەی (قاعیدە) و قوتابییەکانی "بن لادن"، باس لەوە دەکات کە رەشەبایەک لە ڕۆهەڵاتەوە هەڵ دەکات و پەیکەری ئازادی ئەو شارە لوول دەدات. "سوهرابی سوپهەری "یش لە نامەیەکیدا دەنووسێت (نیویۆرک توخمی سەگە). رەنگە ئەدەبیاتی گەلانی تریش، پڕی بێت لە نموونەی ئەم بۆچوونانە لەسەر وڵاتی مام سام. بەدەگمەن لای ئەم یان ئەو نووسەر، بەسەر دێر و پەرەگرافی وادا دەکەوین کە ستایشی ئەمەریکا بکەن، یان ژیان و خەونی ئەمەریکایی بەدڵخوازی خۆیان بزانن. ساڵانێکی زۆر لەمەوبەر و لە سەروبەندی رووخانی دیواری بەرلیندا، دیمانەیەکی نووسەری بەناوبانگی ئیتاڵی "ئیتالیۆ کالڤینۆ"م خوێندنەوە، کە تێیدا سەرسامی خۆی بە شاری نیویۆرک و ئەمەریکا نیشان دەدات و دەڵێت: (من وەک ستاندال وام زۆر عاشقی نیویۆرکم، بۆیە حەز دەکەم وەکی ئەو گەر مردم، لەسەر گۆڕەکەم بنووسن نیویۆرکی). لە دوای ئەو قسانەی "کاڵڤینیۆ"وە، ساڵان هات و رۆیشت و ئەوەی من بینیم و خوێندمەوە، هەر پەلاماردان و هەر هێرش و هەر لاقرتێکردنی ئەمەریکا بوو. تەنانەت مرۆڤ ئەگەر واز لە هێزە ئسووڵی و توندڕەوە ئیسلامی و مارکسییەکانیش بێنێت، دەبینێت پرۆژەی نووسینی چەند نووسەرێک یەکبینە، تەرخانە بۆ هەجوکردن و مەحکومکردنی خەونی ئەمەریکی و سیاسەتی ئەمەریکی و شارستانییەتی ئەمەریکی. لەم رووەشەوە هەریەک لە "تاریق عەلی " و " ئیدوارد سەعید" و "نەوام چومسکی " باشترین نموویەکن.

شتێک کەوا دەکات هەمیشە رەخنە و تووڕیی و رق و گلەییەکان روویان لە ئەمەریکا بێت، ئەوەیە کە ئەمەریکا وڵاتێکی مەزنە و بگرە یەکەمین هێزەی گەورەی دنیایە. هەر ئەمەش وای لێ دەکات هەرچی گۆبەن و خراپەکاری دنیا هەیە، بدرێتە پاڵ ئەو و ئەو بە بەرپرسیار بزانرێت لێیان.

کاتێک لە شوێنێکی سەرگۆی زەویدا کارەساتێک دەقەومێت و ئەمەریکا

خــۆی تێ هـەڵدەقــورتێنێت، دەبێــتــە هـەراو زەنایـەکی گــەورە و بـاس لە هەژموونی ئەمـەریکا و ئیمپریالیزمی ئەمەریکی دەکرێت. کە پەناش دەگرێت و هەقی کێشـەیەکی نابێت، دەکەوێتە بەر ڕێژنەی ڕەخنـە و گلەیی ئەوەی لێ دەکرێت کە وەک گەورەترین هێزی دنیا، بە ئەرکی خۆی هەڵناستێت.

"جــۆرج تەرابیــشی" ڕاسـت دەکــات کــە دەڵێت: (بەدرێژایی مــێــژووی مرۆڤایەتی هیچ مۆدێلێکی ژیاری وەک مۆدێلی ئەمەریکی، ڕووبەڕووی ڕەخنە و گــازنـدە و گلەیی نەبووەتـەوە، بەڵام لـە بەرامــبــەریشــدا هیچ مــۆدێلێکی شــارســتــانی وەک شــارســتــانێـتی ئـەمــەریکی، نەبووەتە بابـەتی خــەونی مرۆڤایەتی). (بڕوانە، جورج طرابيشي : أمريكا التي يجدر فهمها قبل أصدار حكمنا عليها).

بەڕای ئەمەریکاناسێکی فرەنسی بەناوی "ئەندرێ گاسپی " کە پسپۆڕە لە مێژووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمـەریکادا، بەشێکی زۆری ئەو بەدبینییـەی لەســەر ئەمــەریکا هەیە، پێوەندی بەوەوە هەیە کـە ئەوانەی حـوکم لەســەر ئەمـەریکا دەدەن، نایناسن و لە واقیعی حاڵی ئەمـەریکاییەکان بێ ئاگان... ئەمـەریکا نە ئەو ئەهریمەنە دڵڕەقـەیە کە نەیارەکانی باسـی دەکەن و نە ئەو فریشـتـەیەشـە کە لە خـەیاڵدانی هەندێکدا هەیە. ئـەمریکا بەوەی زلهـزێکی گەورەی دنیایە، دەکرێت لە هەزار و یەک گۆشەنیگاوە سەیر بکرێت. بەڵام بۆ تێگەیشتن لێی بەشـێـوەیەکی واقـیـعی، دەبێت ئەم چەند بەڵگە نـەویسـتــە لەبەرچاو بگیرێت:

یەکەم: ئەمـەریکا نەتەوەی کۆچبەرەکانە (ئەگەر گونجاوبێت ناوی نەتەوەی لێ بنێین). لە مـێـژووی پڕ جـووڵە و هەمـیـشـە گۆڕاوی ئـەمـەریکادا، تەنیـا شتێک کە جێگیر و نەگۆڕە، کۆچ و کۆچڕەوی بەردەوامە بۆ ئەو جوگرافیایە. شتێک لە ئەمەریکادا نییە ناوی دانیشتوانی ڕەسەنی وڵات بێت.. ئەو هندییە سوورانـەشی پێیان دەڵێن (دانیشتوانی ڕەسەنی وڵات) لەجێی خۆیدا نییە، چونکە ئەوانیش لەو کـۆچبـەرانەن کـە زۆر لـە کـۆنی کـۆنـەوە بە گـەرووی

(بێرینگدا) پەڕیونەتەوە و داخڵ بەو وڵاتە بوون. کە وابێ ئەمەریکاییەکان بەر لە هەر شتێ جیهانێکی تایبەتین و نەتەوە نین. لەو وڵاتەدا شتێ نییە ناوی ئەمەریکی رەسەن بێت و مرۆڤێک نییە بتوانێت بەخۆی بڵێت: (سەرو مڕ ئەمەریکیم).

دووەم: ئەمەریکا وڵاتێکی دیموکراسییە. ئەم وڵاتە لە رۆژی سەربەخۆ بوونییەوە لە کاتی هاتنە دەرەوەی لەژێر دەسەڵاتی تاجی بەریتانی، جگە لە سیستەمی دیموکراسی سیستەمێکی تری نەناسیوە. ئەو دەستوورە سیاسییەشی دووساڵ دوای سەربەخۆیی هێنایە ئارا (واتە لە ساڵی ١٧٨٧دا)، یەکەمین دەستووری مۆدێرنەی سیاسییە لە جیهانداو هاوکات کۆنترین دەستوورێکە کە لە جیهاندا کاری پێ بکرێت.

سێیەم: ئەمەریکا وڵاتی چینی ناوەندە.. راستە ئەمەریکا وەک تێکڕایی وڵاتانی دنیا هەژار و دەوڵەمەندی تێدایە، بەڵام ئەوەی جیای دەکاتەوە لەوانی تر ئەوەیە کە لەوێدا، چینی ناوەند زۆرینەن و زۆرینەی وڵات پێک دێنن.

چوارەم: ئەمەریکا وڵاتێکی ئاینییە. دەستووری ئەمەریکا خەڵک و خوای وڵات بەیەزدان دەسپێرێ و خوا ئاگای لێیانە. دراوەکەشیان لێی نووسراوە (باوەڕمان بە یەزدان هەیە). سەرۆکی وڵاتیش کە دێتە سەر سوێند خواردن، دەبێت دەست بەئینجیلدا بدات. ئەمەریکا وەک چۆن سیستەمێکی سیاسی دیموکراسی هەیە، سیستەمی ئاینیشی دیموکراسییە، وڵاتێکی مەسیحی کاتۆلیکییە و لە ٩٥٪ خەڵکەکەی ئیمانیان بەخوا هەیە، بەڵام دینداری و خواپەرستی بۆ تێکڕای ئاین و ئاینزاکانی تریش فەراهەم کراوە.

رەنگە ئیسلامییە ئسووڵییەکان زیاد لە هەر کەس و لایەنێکی دی، سوودیان لەم هەلومەرجە وەرگرتبێ و تا رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەریش، ئەمەریکا ئەو سەرزەمینە بووبێت کە ئیسلامییە پەرگیرەکانی دنیا، بەئارامترین شوێنیان زانیبێت بۆ خۆیان.. لە سەردەمی حوکمڕانی "بیل کلنتۆن"دا کەسێکی وەک "ئەنوەر هەدام" لەبەرەی ئینقازی

جەزائیری، بەئاشکرا دەڵێت: (لە سەردەمانی سەرەتاکانی ئیسلامدا، پاشای حەبەشە چ پشت و پەنایەک بوو بۆ موسڵمانان و بۆ سەرخستنی پەیامەکەی محەمەد، لە رۆژگاری ئەمڕۆشدا بیل کلینتۆنی سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، هەمان ئەو رۆڵە بۆ ئیسلامییەکان و دۆست و لایەنگرانی هێزە ئیسلامییەکان دەبینێت). بەڵام سەرەڕای ئەوەش، کەچی ئەوانەی لە ناز و نیعمەتی ئەو شارستانییەتە بەهرەمەند بوون و لەوێدا ئۆقرەیان گرتبوو، لە بەراییەکانی سەدەی بیست و یەکدا زۆر خوێن ساردانە، ئاگریان لەو ماڵە بەردا. "فوئاد عەجمی " وتەنی: (ئەوان لە ئاگرە سوورەی وڵاتەکانی خۆیان هەڵاتبوون، کەچی ئاگرە سوورەکەیان لەگەڵ خۆیاندا بردو ئەو وڵاتەیان پێ سوتاند کە داڵدەی دابوون و مافی پەنابەرێتی پێ بەخشیبوون و وەک مرۆڤ حورمەتی گرتبوون).

ئیسلامیستەکان لەبەرئەوەی خۆیان بەنمایندەی خوا دەزانن لەسەر زەوی، هەر زوو بۆ خۆپاککردنەوە لەو تاوانە رایان گەیاند کە ئەوان ئەو کارەیان لەبەر خۆشەویستی خواو دین و شەریعەتی خوا کردووە، بەڵام وەکی شاعیر و روناکبیری گەورە" ئەدۆنیس" دەڵێت: (ئاخر چۆن دەکرێت خوات خۆش بوێت، کەچی رقت لە بەندەکانی خوا بێت؟). ئەمە درۆیەکی گەورەیە. هەر لەسەر ئەم درۆ شاخدارەشە دوای یازدەی سێپتەمبەر، زیاتر لە شەست رۆشنبیر و بیرمەندی دیاری ئەمەریکی بەیاننامەیەک دەردەکەن و تێیدا، ئەم ئیدیعا بێ بناغەیەی (قاعیدە) و پیاوکوژەکانی ئەو رێکخراوە پووچ دەکەنەوە.

بۆچی رقیان لێمانە و شەڕ لەپێناوی چیدا دەکەین؟

دوابەدوای هێرش و پەلامارەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن لە یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١دا، ئەمەریکا وەک دەوڵەت و وەک دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و تێکڕایی خەڵکانی ئەو وڵاتە کەوتنە خۆ. هەم بۆ بەرگرتن و بەرپەرچدانەوەی ئەو هێز و لایەنانەی بەو کارە هەستاون و گرتنەبەری رێوشوێنی سیاسی و سەربازی و ئەمنی لە دژیان، لەگەڵ هەوڵی

بێــوچانیش بۆ تێگەیشتن لەوەی کــە رووی دا و تیــۆریزەکــردنی ئەو رق و تووڕەییــیــەی بوونە مــایەی ئەوەی لە مــاوەیەکی کــورتدا، ئەمــەریکا لـەناو جەرگەی وڵاتەکەیدا و بە بەرچاوی دنیاوە سێ هەزار قوربانی بدات.

ئەگەر بەشێکی کارە سیاسی و سەربازی و سیخوڕییەکان ئەمەریکا وەک دەوڵەت پێی هەســـتــابێت، ئەوا بەشـــەکـــەی تری کـــە تیـــۆریزەکـــردن و بەدواداچوونی حـاڵەتەکە و هەوڵدان بوو بۆ وەڵامدانەوەی پرسیـاری (بۆچی رقیـان لێمانە و لەپێناو چیدا شـەڕ دەکەین؟)، سـەنتەرەکانی توێژینەوە و ناوەندە ئەکادیمی و ستراتیجییەکان و توێژی رۆشنبیران و میدیاکاران پێی هەستان و لەو پێناوەشدا هەوڵێکی زۆریان بەخەرج دا.

واتە وەک وڵاتانی ئێمە، تەنیا دەوڵەت و دەسەڵاتی سیاسی مەعنی نەبوون، بەوەڵامـدانەوە بەو رووداو و کـارەساتە چاوەڕواننەکراوە، بگرە لەگەڵیشیدا توێژی رۆشنبیران و میدیکاران و ئەکادیمیستەکان و رۆژنامەنووسان کە بەرهەمهێنەری مەعریفە و زانیارین، شانیان دایە بەر ئەو کارە و بەشێکی بەرپرسیارێتی رووبەڕووبوونەوەی ئەو مەترسییانەیان خستە ئەستۆی خۆیان. ئەو بەیاننامەیەی کە شەست لە رۆشنبیرانی ئەمەریکا، لە دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر بڵاویان کردەوە، نموونەیەکە. ئەو نامەیە بەیەکێک لە تێکستە گرینگەکانی ئەو قۆناغە ئەژمار دەکرێت و واژۆی چەندین نووسەر و بیریاری دیار و گرینگی ئەمەریکای لەسەرە، لەوانە: (فرانسیس فۆکۆیاما، ساموئیل هنتنگتۆن، هارڤی مانسفێلد، ساموئێل فریدمان، تۆماس کوهلەر، رۆبەرت بۆتمان، جێرارد برادلی، پۆڵ ڤیتز، نیل گیلبەرت و.. هتد).

ئەڵبــەت ئەم نامــەیە لە کــاتی خــۆیدا و تا ئەمــڕۆش، بۆ زۆربەی زۆری زمـانەکان تەرجەمە کراوە و قسە و باسی زۆریشی خستووەتەوە، بەڵام بێگومان لە رۆشنبیری کوردیدا نە نامەکە چانسی تەرجەمەکردنی هەبوو، نە قسە و باسی پێویستی بەدوای خۆیدا هێنا. بێگومان ئەمە شتێکی عادەتییە و کــەم جــار بووە، رۆشنبــیـریی کــوردی وەک پێــویست ئاوڕی لە رووداو و

مەسەلە جیهانییە گرینگەکان دابێتەوە و قسەی لەسەر کردبن.

بەهەر حاڵ، بەو پێیەی ئەوانەی هێرش و پەلامارەکانیان ئەنجام دابوو (عەرەب و موسڵمان) بوون، هەر بۆیە بەشێکی زۆری نووسراوەکەیان رووی لە (عەرەب و جیهانی ئیسلامی) بوو. لێرەوە عەرەب و ئیسلامییەکان (ئەوەندەی من ئاگاداربم)، زۆرترین شتیان لەسەر بەیاننامەکەی رۆشنبیرانی ئەمەریکی وت. بێگومان لە دەرەوەی ئەم بەیاننامەیەشدا، رۆشنبیران و ئەکادیمیستانی تری ئەوروپا و ئەمەریکا، لە سۆراخکردنی وەڵامێکدا بوون بۆ پرسیاری (بۆچی رقیان لێمانە؟). رەنگە زۆر پێشتر وتارەکەی "بێرنارد لویس"، بەناوی (رەگوریشەکانی رق و توورەیی ئیسلامی) یەکێک بێت لەوانە. "بێرنارد لویس" وەک رۆهەڵاتناسێکی قاڵبوو و پڕئەزموون، وتارەکەی بەم پرسیارە دەست پێ دەکات: (بۆچی زۆربەی موسڵمانان، رقیان لە رۆژئاوا دەبێتەوە؟). ئەڵبەت "بێرنارد لویس" بەدوور و درێژی لەسەر هۆکارەکانی ئەم رق و توورەییە دەوەستێت و باسیان دەکات، بەڵام پوختەی قسەکانی و قەناعەتی خۆی ئەوەیە کە (جیهانی ئیسلامی لە ئێستادا دوچاری شکست و قەیران و هەڵخلیسکانێکی گەورە بووە و لە قوربانییەک دەگەڕێت، تا هەموو ئەو شتانەی بخاتە ئەستۆ).

واتە جیهانی ئیسلامی بۆ خۆدزینەوە لە بەرپرسیارێتی زۆربەی زۆری ئەو کێشانە و دوورخستنەوەی لە خۆی، لە قوربانییەک دەگەڕێت یان بڵێین بۆ هێزێک دەگەڕێت لە دەرەوەی خۆی، تا هەموو شتەکان بکاتە ملی ئەو. بەگشتی لە دنیایەکدا کە (دین تێیدا بووبێت بە ڤایرۆسێکی کوشندە و ماڵوێرانکەر و مەترسی لە چەکی کۆمەڵکوژ زیاتر بێت، بەناچاری دەبێت بەرپەرچ بدرێتەوە و شەڕی لە دژی رابگەیەنرێت). (بڕوانە، علي حرب: السفير الثقافي ٢٠٠٨/٤/٨).

هەر لەم سەروبەندەشدا کاتێک ئەمەریکا دێتە سەر خەت و بۆ ئیعتبار گێڕانەوە بۆ کەرامەتی پێ لێنراوی جەنگی (دژە تیرۆر) رادەگەیەنێت، ئەو

شەست رۆشنبیرەی ئەمەریكا لە بەیاننامەیەكدا مەبەست و هۆكارەكانی ئەو جەنگە بۆ هەموو لایەك روون دەكەنەوە و دەسپێكی بەیاننامەكەشیان بەمە دەست پێ دەكەن: (لەپێناو چیدا شەڕ دەكەین؟).

لەوەڵامدا دەڵێن: (هەندێ جار ئان و ساتی وا دێتە پێشێ، نەتەوەیەك ناچار دەبێت بەزەبری چەك بەرگری لەخۆی بكات. لەبەرئەوەشی كە شەڕ پرسێكی مەترسیدارە و قوربانی لێ دەكەوێتەوە و پێوەندی بە بەنرخترین شتەوە هەیە كە ژیانی مرۆڤە، ئەوا پێویستە لە سەر ئەوانەی جەنگ رادەگەیەنن، باس لەو مۆڕاڵانە بكەن كە دەبێتە پاشخانی كارەكەیان و تەواوی دنیا لە راستی و دروستی ئەو پرەنسیپانە ئاگەدار بكەنەوە كە لەپێناویدا دەجەنگێن. بۆیە ئێمە لێرەدا تەئكید لە چەند هەقیقەتێكی نەگۆڕ و بنەمایی دەكەینەوە كە پێوەندی بەتێكڕایی مرۆڤەكانەوە هەیە بەبێ جیاوازی، ئەو هەقیقەتانەش ئەمانەن:

١- مرۆڤەكان وەك یەك رێز و مافیان هەیە، بەبێ جیاوازی.

٢- مرۆڤ رەگەزی سەرەكی پێكهێنەری كۆمەڵگەیە و شەرعیەتی فەرمانڕەواش لە پاراستنی ئەو بوونەوەرەدایە، لەگەڵ رەخساندنی هەلی پێویستدا بۆی، تا تواناكانی خۆی تاقی بكاتەوە و بەرووی دنیادا بكرێتەوە.

٣- مرۆڤ بە سروشتیی خۆی حەزی بە سۆراخكردنی ئامانج و مەبەستی ژیان هەیە.

٤- ئازادیی ویژدان و ئازادی ئاینی، لەو مافانەن كە نابێت لە مرۆڤ زەوت بكرێن.

٥- كوشتن بەناوی یەزدانەوە، پێچەوانەی بڕوا هێنانە بەخوا و خیانەتی گەورەیە لە یۆنیڤێرسالییەتی ئیمانی ئاینی.

بەم پێیە ئێمە بۆ خاتری بەرگریكردن لە خۆمان و لەم پرەسپە یونیڤێرسالییانە شەڕ دەكەین).

ئەو شتەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، ئەمەریکاییەکان ئازار دەدات و گێنگڵ دەدەن پێیەوە، ئەو پرسیارەیە کە لە یەکتری دەکەن و بێ وەڵامە: (بۆچی ئێمە دوچاری ئەم هێرش و پەلامارە پڕ لە رق و شەڕانگێزیە بووین؟). (ئەوانە بۆ تا ئەو ئەندازەیە رقیان لێمانە و بۆچی بەخوێنی سەرمان تینون؟).

وەک وەڵامێک بەم پرسیارانە، ئەو نووسەرانە دەڵێن: (ئێمە دان بەوەدا دەنێین کە نەتەوەی ئێمە لە هەندێ کاتی دیاریکراودا، خوێنسارد و نابەرپرسیارانە بەرانبەر میللەتانی تر رەفتاری کردووە، لەوانەش گرتنەبەر و پەیڕەوکردنی سیاسەتی چەواشەکاری و ناعادیلانە. ئێمە زۆرجار نەمانتوانیوە کار بەو ئایدیا و قەناعەتانە بکەین کە بڕوامان پێیان بووە، بۆیە ناکرێت گەلانی دی ناچار بکەین بەوەی پابەندی ئەو پرەنسیپە مۆراڵییانەبن کە ئێمە بۆ خۆمان زۆر کات نەمانتوانیوە پابەندبین پێیانەوە و راستگۆیانە کاریان پێ بکەین، بەڵام ئێمە پێمان وایە و دڵنیاشین تەواوی خێرخوازانی جیهانیش هاوڕان لەگەڵماندا کەسیاسەتی دەرەکی وڵاتی ئێمە هەر چۆنێک بووبێت، پاساو نییە بۆ ئەوەی خەڵکی بێ تاوان قەتڵ و عام بکرێن و بەو دەردە ببرێن.

بەو پێیەشی کە تیرۆریستانی یازدەی سێپتەمبەر هیچ داواکارییەکی تایبەتییان نەبووە، کەواتە ئامانج لە تاوانەکەیان هەر کوشتن و قەتڵ و عامکردن بووە و هیچی تر. سەرکردەی رێکخراوی قاعیدە ئوسامە بن لادن دان بەوەدا دەنێت کە هەڵمەت و پەلامارە پیرۆزەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ سەر ئەمەریکا، لەو قەناعەتە نەگۆڕەیانەوە سەرچاوە دەگرێت کە ئەو وڵاتە سەری گەورەی کوفری جیهانییە. ئەم قسانە بەڕوون و رەوانی دەری دەخەن، پەلاماردەرەکان هەر بەتەنیا رقیان لە حکوومەت و دەسەڵاتە سیاسییەکەمان نییە، بگرە شێوازی ژیانکردن و تەواوی کۆمەڵگاکەمان بەسووک دەگرن و داخ لە دڵن لێمان. واتە ئەوان تەنیا لە رەفتاری سەرکردە و بەرپرسەکانمان تووڕەنین و رقیان بەتەنیا لەوان نییە، بگرە لە ئێمە هەموومانە، وەک

ئەمەریکایی بەگشتی). ئێمە وەک ئەوانەی واژۆی ئەم بەیاننامەیەمان کردووە و وەکی زۆرێک لە ئەمەریکاییەکانیش پێیان وایە، راستە هەندێ نۆرم و بەها لە کۆمەڵگەی ئەمەریکیدا هەن جوان نین و بگرە زیانبەخشیشن، وەک: (بەر خۆری بێ حیساب و ئازادیی بێ سنوور و فەردگەراییەک بێ منەت لە وانی دی و لە کۆمەڵگە و پاشەکشەکردنی هاوسەرگیری و بەرتەسکبوونەوەی ژیانی خێزانی و...هتد)، بەڵام ئەمانەش بەهانە نین تا بەو شێوەیە پەلامار بدرێین.. ئەرکی ئێمەیە گەر یازدەی سێپتەمبەریش نەبوایە، بەر بەو دیاردە دزێوانەی ناو کۆمەڵگە بگرین و لە بەرانبەریشدا تەئکید لە کۆمەڵە نۆرم و بەهایەکی تری ئەمەریکی بکەینەوە کە نەک تەنیا بۆ ئەمەریکاییەکان، بگرە بۆ تەواوی جیهان سوودی دەبێت و خێر دەداتەوە.

ئەوەی لەم مەسەلەیەدا ئێمەی دڵگران کردووە و بەرەوای نازانین، ئەوەیە کە خەڵکانێک رێ بەخۆیان دەدەن بەناوی خواو بەناوی بەها ئاسمانییەکانەوە، بمانکوژن و دەستدرێژی بکەنە سەرمان، لە کاتێکدا ئێمە پێمان وایە تەوزیفکردنی خوا و دەسەڵاتی ئاسمانی بۆ کوشتن و رۆح کێشانمان، کارێکە دوورە لە ئەخلاق و پێچەوانەی بڕوابوونە بە خوا، چونکە کەس لە ئێمە پێی وانییە یەزدان داوا لە هەندێکمان بکات ئەوانی تر بکوژین و رقمان لێیان بێتەوە. لە راستیدا هەرکەس ئەم کارە بکات ئیتر بەناوی جەنگی پیرۆزەوە بێت، یان بەناوی هەڵمەتی خاچ پەرستانەوە بێت، دژی بیروباوەڕی ئاینی دەوەستێتەوە، نەک تەنیا دژایەتی پرەنسیپە سەرەکییەکانی عەدالەت بکات، چونکە ئەوەی ئەو کارە دەکات خوا دەکات بە بتێک، تا هەندێ کەس بۆ مەبەستی تایبەتی خۆیان بەکاری بهێنن.

ئەوانەی پەلاماری ئێمەیان دا لە یازدەی سێپتەمبەردا، بەدەنگی بەرز و پڕ ئاشکرا دەڵێن: (ئێمە جەنگی پیرۆز دەکەین و ناوی خوا بەکاردێنین). ئاخر ئەمە چ بیرکردنەوەیەکی نەزۆک و سەقەتە. ئەم بوغز و بەدگومانی و رق و شەڕانگێزییەی لە سەدەی بیست و یەکدا بەناوی ئاینەوە ئەنجام دەدرێت،

دەرەنجامی زۆر ترسناکی دەبێت گەر ڕێی پێ نەگیرێت. بۆیە دەبێت بەجیدی بیر لەم مەسەلەیە بکەینەوە.

ئێمە دەزانین شەڕ پرۆسەیەکی ترسناکە و دواجار تەعبیرە لە شکستی مرۆڤی سیاسی، بەڵام هەندێ ئان و سات دێتە پێشێ، ڕاگەیاندنی شەڕ نەک هەر کارێکی ئەخلاقی دەبێت، بگرە گرینگ و پێویستیش دەبێت، بۆ بەرپەرچدانەوەی کارەساتێک کە دەستی ڕق و کین و بوغز خوڵقاندوویەتی. کاتی ئێستاش ئەو چرکە ساتەیە. ئەو هێزەی ئەمڕۆ سەنگەری لێ گرتووین و هەڕەشەمان لێ دەکات، دەیەوێت تارومارمان بکات نەک شتێکی دی، هەر بۆیە لە وەها حاڵەتێکدا پەنابردن بۆ هێز پاساوی ئەخلاقی خۆی دەبێت.

ئەوانەی لە یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١دا، پەلاماری نیویۆرک و واشنتۆن و پەنسلڤانیایان دا و لە ماوەی کەمتر لە دوو کاتژمێردا، سێ هەزار هاووڵاتی بێتاوانی ئێمەیان کوشت، تەنیا تاوانیان هەر ئەوەبوو کە ئەمەریکی بوون و لەسەر خاکی ئەمەریکا دەژیان. ئەوانەی ئەم تاوانانەیەن ئەنجام دا، خۆبەخۆ و لە خۆڕا و بێ پلان و بێ پشتگیری ئەو کارەیان نەکردووە، بگرە ئەوانە کەسانێک بوون ئەندام بوون لە ڕێکخراوێکی ئیسلامیی نێودەوڵەتیدا کە لەناو چل وڵاتی جیهاندا دەستبەکارە و پێی دەڵێن (قاعیدە). ئەم ڕێکخراوە کوشتن و تیرۆر و تۆقاندنی کردووەتە ستراتیج، بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانی.

ئەم ڕێکخراوە بەناوی ئیسلامەوە قسە دەکات و ڕق و کینەی خۆی دژی ئەمەریکاییەکان بەیان دەکات، بەڵام لە ڕاستیدا خیانەت دەرهەق بە بنەما سەرەکییەکانی ئیسلام دەکات، چونکە ئیسلام دژی ئەو کردەوە نا ئەخلاقی و دڕندانەیەیە. ڕاستە ئەم بزووتنەوانە جبەی ئاین لەبەر دەکەن بۆ مەبەستی تر، بەڵام دەبێت وریایان بین و چاوپۆشی لەو پرسە فەلسەفییانە نەکەین کە دەبنە زادی ئەم بزاوتە ئیسلامییە ڕادیکاڵانە. وەک سەیرکردنی ژیانی مرۆڤایەتی و بینینی ژیان وەک سەرزەمینی ململانێی نێوان بڕوادار و

کافرەکان، یان لە قەڵەمدانی ڕێزگرتن لە مرۆڤەکان بەیەکسانی و چون یەک، بەکوفرێکی گەورە. ئەو بزووتنەوانە بەم کارەیان خیانەت لە ئاین دەکەن و گورزی کوشندەش لە پایەکانی ژیانی پێکەوەیی و ئاشتی گەلان دەوەشێنن.

ئەوانەی هاتن بەوپەڕی خوێن ساردییەوە، ڕۆحی سێ هەزار کەسی بێتاوانیان بەدزێوترین شێوە پێچایەوە، لە ئێستا و داهاتووشدا ئامادەن هەمان شت دووبارە بکەنەوە، بۆیە دەڵێین: (ئەوانە مەترسییەکی گەورەن نەک تەنیا بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، بگرە بۆ سەر تەواوی خێرەومەندانیش لە جیهاندا). ئێمە دەمانەوێت لە ڕێی ئەم پەیامەوە، دەنگمان بگاتە تەواوی خوشک و براکانمان لە وڵاتانی ئیسلامی و ڕێک و ڕاست پێیان بڵێین: (ئێمە دوژمن نین و دۆست و هاوڕێین، نابێت دژایەتی یەکتر بکەین. خاڵی هاوبەش لە نێوانماندا زۆرە و زۆر شت هەیە بۆ ئەوەی پێکەوە بیکەین. ڕێز و حورمەتی مرۆڤانەتان، هیچی لە هی ئێمە کەمتر نییە. ماف و هەلی ئێوەش بۆ ژیانێکی نوێ، لە ماف و دەرفەتی ئێمە کەمتر نییە و ئێمە لەپێناو ئەمەدا دەجەنگین. دەزانین هەندێک لە ئێوە لێمان بەگومانن و ئێمەش وەک خەڵکی ئەمەریکا دەزانین، بەشێک لەو بەدگومانییە بەئەستۆی ئێمەیە، بەڵام نابێت دوژمنی یەکتری بین. هیوادارین لەگەڵ ئێوە و تەواوی خێرخوازانی جیهاندا، هاوکار بین بۆ هێنانەدی ئاشتییەکی ڕەوا و هەمیشەیی).

لە دوای یازدەی سێپتەمبەر و لەگەڵ دەسپێکردنی شەڕی دژە تیرۆردا، شتێک هاتە پێش لە جیهاندا بەناوی (شەڕی خۆ بەهەقزانی). واتە هەرلایەنێک لە شەڕەکە، خۆی لەسەر هەق و شەڕەکەی بەشەڕی ڕەوا دەزانێت. (قاعیدە) بەناوی خواو دین و بەشمەینەتانی جیهانی ئیسلامییەوە و ئەمەریکا و ڕۆئاواش، بەناوی پاراستنی ئاسایش و ئارامیی جیهان و ڕاماڵینی تیرۆریستانەوە. واتە ئێستا جیهان لەبەردەم شەڕی دوو بەرەی خۆ بەهەقزاندایە، لەوێشدا کە پێمان وایە ئێمە لەسەر هەقین، وەکی شاعیری ئیسرائیلی "یەهودا ئامیچای" دەڵێت: (هیچ گوڵێک ناڕوێت!).

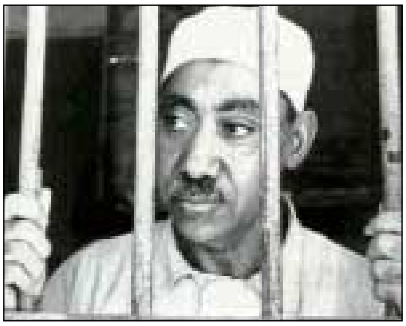

ئەمەریکا لە چاوی (سەید قوتب و قاعیدە)وە

"موسڵمانان، با کار بۆ ئەوە بکەین رق و بوغز و رۆحی تۆڵەسەندنەوە، لە ناخی ملیۆنان خەڵک و خوای خۆماندا بچێنین. با هەر لە منداڵییەوە فێریان بکەین کە پیاوی سپی دوژمنی مرۆڤایەتییە. پێویستە هەلێکمان بۆ رەخسا، ئەو بوونەوە دە تارومار کەین. با دڵنیاش بین لەوەی کە کۆلۆنیالیزمی ئەوروپایی، سەروەختێک دەبینێ ئێمە ئەم تۆوی رق و بوغز و توورەیی و تۆڵەسەندنەوە لە ناخی نەوەکانماندا دەچێنین، ترس دای دەگرێت و پەلوپۆی دەشکێ".

–سەید قوتب–

ئەمەریکا وەک ئەهریمەن

ئەدەبیاتی ئیسلامی سیاسی لە رۆژگاری "حەسەن بەننا"وە تا ساتەوەختی ئێستای (قاعیدە) و هاوشێوەکانی، پڕیەتی لە وێنەی دزێو و ناقۆلای رۆئاوا. وێنە بەدەکانی ئەمەریکا و ئەوروپا، زۆر بەئاسانی لەناو دێر بەدێری بەرنامەی کاری فێندەمێنالیستە ئیسلامییەکان و نووسین و بەرهەمی تێۆرسینەکانی ئیسلامی سیاسیدا دەدۆزینەوە.

وێنەی رۆئاوا لە خەیاڵدانی ئیسلامیستەکاندا، وێنەی هەرێم و جوگرافیا و شارستەنییەتێکە، لێوان لێوە لە کوفر و گومڕایی و بەدڕەوشتی. وێنەی دنیایەکە، ناحەز و دوژمن بەئیسلام و بەخەڵکانی موسڵمان و بەشەریعەت و بەرنامەی خوا لەسەر زەوی. وێناکردنی رۆئاوا وەک ئەهریمەن و دڕندەیەکی بێئامان، وەک شارستانییەتێکی چاوچنۆک و پاوانخواز و بێ مۆراڵ، لەمڕۆدا و لای زۆربەی زۆری ئەندام و لایەنگرانی ئیسلامی سیاسی، بووەتە هەقیقەتێکی حاشا هەڵنەگر. ئەو وێنە زهنییانە شوێنی وێنە واقعیەکانیان گرتووەتەوە و ئەوەی لە زەینی ئیسلامیستەکاندا چەسپیووە لەسەر رۆئاوا، جێگەی بەخۆرئاوای راستەقینە و رۆئاوای واقیعی لەق کردووە.

مرۆڤ کاتێک بە بەشێکی کەمی ئەدەبیاتی ئیسلامی سیاسیدا دەچێتەوە، تێ دەگات بۆچی کارەساتێکی وەکی یازدەی سێپتەمبەر دەقەومێت. حاڵی دەبێت چۆن خەڵکگەلێک بە کەماڵی ئیسراحەت و بەوپەڕی خوێن ساردییەوە، چەند فڕۆکەیەکی پڕ لە سەرنشینی مەدەنی دەفڕێنن و دەیکەن بەناو دوو تەلاری بازرگانیدا و گەورەترین قەسابخانە دەقەومێنن.

ئەو مرۆڤەی بەو کتێب و نووسراوانە گۆش بکرێت، ناتوانێت تەندروستانە

مـامـەڵـە لەگەڵ دنیایەکدا بکات کە وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمریکا و وڵاتانی ئەوروپی و نۆرم و بەهای ئەو شارستانییەتەی تێدابێت. نیشاندانی ڕۆئاوا وەک سەرزەمینی کوفر و موتڵەق و بەدڕەوشتی بێ حەد و حیساب، وێناکردنی ئەمەریکا وەک شەیتانی گەورە و دوژمنی سەرسەختی ئیسلام و ئەخلاق و ترادسیۆنی ڕۆهەڵاتی، نەوەیەک دروست دەکات سەرشار بەر رق و تووڕەیی. خەڵکانێک پێی دەگەیەنێت دنیا بکەنە دوو بەش (بەشێکیان سەرزەمینی ئیمان و ئیمانداران، لەگەڵ بەشێکی تردا کە خاکی گومڕا و کافر و سەرلێشێواوەکانە).

(قاعیدە) وەک ڕێکخراوێکی ئسوولیی توندڕۆ، هەر بەتەنیا بەئەقڵی "ئەیمەن زەواهیری " بیرناکاتەوە و بەپلان و بەرنامەی "بن لادن" و "سەیفولعەدل" و "ئەبوحەفسی میسری " و "ئەبولەیسی لیبی " ناچێت بەڕێوە... (قاعیدە) بەدەر لەوانە، لەسەر میراتییەکی گەورە دەژی کە لە تیۆرسین و هەڵسووڕاوەکانی ئیسلامی سیاسییەوە بۆیان جێماوە، هەر لە"حەسەن بەنا و سەید قوتب"ەوە تا دەگاتە " ئەبو ئەعلای مەودودی و ئەبو حەسەنی نەدەوی ".

میراتی ئەمانەیە، دەستی لە دیاریکردنی چۆنیەتی بیرکردنەوەی جەنگاوەرانی (قاعیدە) و فۆرمەلەکردنی دنیابینی ئەندامان و هەوادارانی ئەو ڕێکخراوەدا هەیە.

ژێرخانی دید و تێڕوانینی (قاعیدە) بۆ ئەمەریکا و ڕۆئاوا بەگشتی، برێتییە لە تێزە و تیۆرە و بۆچوونەکانی "سەید قوتب" و "ئەبوئەعلای مەودوودی ".. ئەو چاوەی قاعیدە دنیای تازە و ڕۆڵی ئەمەریکا و شارستانییەتی ڕۆئاوای لە جیهاندا پێ دەبینێت، هەمان ئەو چاوەیە کە پێشتر و نیو سەدە بەر لە ئێستا، "سەید قوتب" لێیەوە سەیری دنیای پێ کردووە.

دۆزینەوەی ئەم پێوەندییە و بینینی ئەم نزیکایەتییە، لە نێوان تیزە و تیۆرەکانی تیۆرسینێکی پەرگیری ئیسلامی وەک "سەید قوتب" لەگەڵ ڕێکخراوێکی تیرۆریستی و توندڕەوتی وەک (قاعیدە)دا، زۆرشیمان لەسەر نهێنیی هێرش و پەلامارەکانی سەر نیۆیۆرک و واشنتۆن و پەنسلڤانیا لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ۲۰۰۱دا پێ دەڵێت.

"سەید قوتب" لە ئەمەریکا

ساڵانی دوای دووەم جەنگی جیهانی، وەزارەتی مەعاریف لە میسر، یەکێک لە فەرمانبەرەکانی خۆی رەوانەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەکات، تا لە نزیکەوە راپۆرتێکیان لەسەر سیستەمی پەروەردە و خوێندنی ئەو وڵاتە بۆ ئامادە بکات و بتوانن بە سوودوەرگرتن لە ئەزموونی خوێندنی ئەمەریکاییەکان، بارودۆخی سیستەمی پەروەردە و فێرکردن لە میسردا چاکتر بکەن. ئەو فەرمانبەرەش "سەید قوتب" (۱۹۰٦ – ۱۹٦٦) دەبێت.

"سەید" ئەگەرچی ماوەی چەند ساڵێک لەو وڵاتەدا دەمێنێتەوە، بەڵام ئەوەی نایکات ئەو شتەیە کە بۆی چووە. ئەو وەک کەسێکی لیبراڵ و عەلمانی و ئەدیب و شاعیرێک خۆی دەکات بە ئەمەریکادا، کەچی لەو سەر کە دێتەوە دەبێتە مرۆڤێکی ئسووڵی ئیسلامی و تیۆرسین و هەڵسووڕاوێکی دیاری ئیخوان موسلمین.

ماجەراو پوختەی ئەم سەفەر و گۆڕانکارییە ریشەییانە لە کارەکتەری ئەو پیاوەدا، بەچاکترین شێوە لە کتێبەکەی "د. سەلاح عەبدولفەتاح ئەلخالدی "دا دەخوێنینەوە. رەنگە بەدرێژایی نیو سەدەی رابردوو، زۆر شت لەسەر "سەید قوتب"و ئەمەریکا و مانەوەی ئەو لەو وڵاتەدا نووسرابێت و باس کرابێت، بەڵام هیچ یەک لەوانە بەو شێوە تێروپڕییەی کتێبەکەی "ئەلخالدی " نین.

کتێبەکەی لە سێ بەشی سەرەکی پێکهاتووە:

بەشی یەکەم/ "سەید قوتب" لە ئەمەریکا.

بەشی دووەم/ هەڵسەنگاندنی "سەید قوتب" بۆ ئەمەریکا.

بەشی سێیەم/ قسە و باسەکانی "سەید قوتب" لەسەر ئەمەریکا.

ئەڵبەت لێرەدا ئێمە ناتوانین یەک بەیەک لەسەر ئەو بەشانە بوەستین و بیانخەینە ڕوو، بەڵام ئەوەی لە پوختەی خوێندنەوەی کتێبەکەدا دەستگیرمان دەبێت، ئەوەیە کە پیاوێک دوای مانەوەی چەند ساڵێک لە وڵاتێکدا، بەکۆمەڵێک رق ئەستووری و گرێی دەروونی گەورە دەگەڕێتەوە و هەموو ئەو شتانەش بەنووسین بەیان دەکات. ئیتر لە ڕێی نووسینی وتار و نامەوە بێت، یان بە چاپکردنی کتێبێک بێت بەناوی (ئەو ئەمەریکایەی من بینیم).

راستە لە سەردەمی "جەمالەدینی ئەفغانی " و " شێخ محەمەد عەبدە" و "شێخ رەشید رەزا" و "حەسەن بەننا"وە، ڕۆئاوا و شارستانییەتی ئەمەریکی شوێن رەخنە و گازندە و گلەیی جیهانی ئیسلامی بووە، بەڵام هیچ کات وەک ساتەوەختی "سەید قوتب" ئەو رەخنە و ناڕەزاییانەی، نەگۆڕاون بۆ رقێکی کوێرانە و نەبوونەتە دوژمنایەتیکردنێکی روون و ئاشکرا.

ئەو گوتارە ئایدیۆلوجییەی "سەید قوتب" لەسەر شارستانییەتی ڕۆئاوا وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەرهەمی دێنێ، گوتارێکە لەسەر رق و شەڕانگێزی و سڕینەوەی ئەوی دی داڕێژراوە. گوتارێکە وێنەی دوژمنێکی ناحەز و ئەبەدی بەڕۆئاوا دەبەخشێ و نەخشەڕێگای شەڕێکی بێئامان، لە نێوان دنیای ڕۆئاوا و جیهانی ئیسلامیدا دادەڕێژێت. هەر ئەمەشە دواتر دەبێتە زادەی فیکری و عەقائیدی، جەنگاوەرە خۆکوژەکانی (قاعیدە) و لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ و دواتریش لە ٢٠٠٤ و ٢٠٠٥ لە مەدرید و لەندەنیشدا، بەچاکترین شێوە دەکەونە پراکتیزەکردن و کارپێکردنی بەشێوەیەکی عەمەلی.

با وەک نموونەیەک، چەند پەرەگرافێک لە نووسینێکی "سەید قوتب" وەرگرین کە لە بەرواری (١٩٥٢/١١/٣) لە ژمارە (١٠٠٩)ی ساڵی بیستەمی کۆواری (الرسالة)دا بڵاو کراوەتەوە و تێیدا دەڵێت: (خەون بە نەوەیەکەوە دەبینم، زمانی هەموو ئەوانە لە گۆ بخەن کە لە قوتابخانە و زانکۆ و پەیمانگەکاندا، ستایشی پیاوی سپی دەکەن و بە باڵای ڕۆئاواییەکاندا دەخوێنن. بە تاسەی نەوەیەکی تازە پێگەیشتووەوەم، بێت و هەموو ئەو قەڵەمانە بشکێنێت کە سەرشۆڕانە و بێشەرمانە ستایشی پیاوی سپی دەکەن. ئەو ڕۆژەی بەم شێوەیە کۆلۆنیالیزم لە ڕۆح و ئەقڵماندا تووڕ دەدەین، ئەو ڕۆژەی رقێکی پیرۆز لە خوێنماندا قوڵپ دەدات دژ بە هەر شتێ کە ئەوروپی و ئەمەریکاییە و هەموو ئەو شتانە دەپسێنین کە بەرەوتی کۆلۆنیالیزممانەوە دەبەستێتەوە، ئەو کات دەتوانین بڵێین ئازادین و سەربەخۆیی تەواومان بەدەست هێناوە).

هاوکات لە شوێنێکی تردا دەنووسێت: (ئای چەند دڵ پڕ لە رق و کینەم لە ڕۆئاواییەکان. مەبەستم هەموویانە بەبێ جیاوازی، هەر لە ئینگلیزی و فرەنسی و هۆڵەندییەکانەوە تا دەکاتە ئەمەریکاییەکان).

"سەید قوتب" ئەمەریکاییەکان وەک بوونەوەرێکی گەلحۆ و شەهوانیی بێهەست و نەست و پارەپەرست و بێ دین و مۆراڵ تەماشا دەکات و وەک شارستانییەتێکی تاریک و مایەپووچ نیشانیان دەدات. لە نامەیەکیدا کە لە ئەمەریکاوە بۆ" تۆفیق ئەلحەکیم" نووسەری دیار و ناوداری ئەوسای میسری دەنێرێت، دەڵێت: (ئەم وڵاتە لێوان لێوە لە هەموو شتێک، تەنیا شتێ کە نییانە و بێ نرخ تەماشای دەکەن، مەسەلەی ڕۆح و ویژدانە).

لە دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، لەسەر هۆکار و بەرەنجامەکانی ئەو کردەوە تیرۆریستییانە، لێرە و لەوێ باس و لێکۆڵینەوەی زۆر و زەوەند نووسراوە. یەکێک لەو نووسینانەی باس لە هۆکارەکانی ئەو

رووداوه دەکات، کتێبەکەی توێژەری فرەنسایی "گی سورمانە"ە بەناوی (نەوەکانی رەفاعە رافع تەهتاوی... نەوەکانی سەید قوتب).

"گی سورمان" لەو کتێبەیدا، حیکایەتی دوو سەفەرمان بۆ باس دەکات. یەکێکیان لە سەدەی نۆزدەیەمدایە و بۆ پاریسە و کەسێکی وەک "تەهتاوی " پێ هەڵدەستێ، ئەوی تریان لە ناوەڕاستی سەدەی بیستدایە و بۆ نیویۆرکە کەسێکی وەک "سەید قوتب" ئەنجامی دەدات. هەردوو سەفەرەکە لە قاهیرەوەیە بۆ خۆرئاوا. هەردووکیشیان بۆ یەک مەبەستە، ئاشنابوون بە کولتووری شارستانی مۆدێرن و بەهرەمەندبوون لە دەسکەوتە تازەکانی جیهانی نوێ، بەڵام بەرەنجامی هەردوو سەفەرەکە وەک یەک نابن و دوو ئاکامی جیاوازیان لێ دەکەوێتەوە.

"تەهتاوی " وەک رۆشنگەرێک و وەک بوونەوەرێک کە تینووی زانین و مەعریفەیە، رووده‌کاتە ئەوروپا و بەتایبەتیش (پاریس). ئەوێ وەک سەرچاوەی زانست و مەعریفە دەبینێ و تا سەر ئێسقان سەرسامە بەوەی، ڕۆئاوا لە ڕێی رێنسانس و رۆشنگەر و مۆدێرنەوە پێی گەیشتووە. واتە خوازیارە لە میسر و جیهانی ئیسلامیشدا هەمان ئەزموون دووبارە بێتەوە. هاوکات وڵاتەکەی زیاتر بەسەر ئەو شارستانییە دەوڵەمەندەدا بکرێتەوە و سوود لە توانا فیکر و مادی و تەکنۆلۆجییەکانی ڕۆئاوا وەرگرێت واتە ئەوەی "تەهتاوی " لەمیانەی ئەو سەفەرەیدا چنگی لێ گیر دەبێت، سەرسامبوونە بەدەستکەوتەکانی جیهانی مۆدێرن لە ڕۆئاوا. کرانەوەیە بەسەر شتگەلێکی دنیای تازەدا کە هەمووی بەدەستکەوتی مرۆڤایەتی دەزانێت و دڵخۆشە پێیان، نەک ئیرەییان پێ بەرێت و لە هەوڵی کەمکردنەوە و بەسووک سەیرکردنی ئەو دەسکەوت و بەرەو پێشچوونانەدا بێت. بە کورتییەکەی ئەو (پاریس) وەک نموونەیەکی بچووککراوەی شارستانییەتی مۆدێرنی ڕۆئاوا دەبینێت، بە بەهەشتێک و بە ئەوجی تەمەدون و سەرزەمینی هاتنەدی

خـــەونەكـــانـی مـــرۆڤ ســـەیر دەكـــات. بۆیـە خـــوازیارە هـاودین و هـاونیشـتـمـانییـەكـانی لە میسر و ولاتەكانی تری ڕۆهەلات، بتوانن لە ڕێی زانست و مـەعریفـەوە بەهـەمـان ترۆقی پێشكەوتن بگەن و لە مـەدەنییـەت دوا نەكەون.

بەلام سەفـەرەكەی "سـەید قوتب"، بەرەنجـامـی پێچەوانەی ئـەوەی "تەهتاوی " لێ دەكـەوێتـەوەو "سـەید" دیدگـای جـیـاواتری لەسـەر ئەمـەریكا و ڕۆئاوا دەبێت ئەو نـەك هـەر سـەرسـام نـابێت بەو جیـهـانە تازەیە و بەو قـەلەمـبـازی پێشـكـەوتنەی ئەمـەریكا داویەتی لە بواری زانسـت و زانین و تەكنەلۆجـیـادا، بگرە ئەوانە بە جاهلیـەتێكی تازە ناوزەد دەكات و ئەمەریكا و شارستـانییەتە نوێیەكەشی، وەك هـەرێمی كوفر و گومڕایی و سەرلێشێوان سەیر دەكات.

نیویۆرك بۆ ئەو نەك هـەر بەهەشت نییە، بگرە دۆزەخێكی ڕاستەقینەیە كە مـرۆڤـە بەدبەخـتـەكـان تیـایدا وزە و توانای خـۆیان لە كـارگـە و فـابریقـە زبەلاحەكاندا هەراج دەكەن. بەناوی ژیانكردن و خۆشگوزەرانیشەوە، ئەتكی زینـدەگی و ژیانی خـۆیان دەكـەن. بۆ ئەو نـیـویـۆرك و شــارســتــانـیـــەتی ئەمەریكی شوێنێك نییە، تا مرۆڤ مومارەسەی مرۆڤبوونی خۆیی تێدا بكات و بـەهرەكـــانـی خــــۆی تێـــدا تاقـی بكاتـەوە و لـەزەتـی ژیان بـكات، بگـرە مەملەكەتێكە بۆ مـەسخبوونی كەینوونەی ئیسنان و كوشتنی ئیرادە و بەهرە و ژیاندۆستی.

ئەم ڕقــە زۆرەیە "ســەید قــوتب" دەخـاتـە ســەر كــەڵكەڵەی ئەوەی دەبێت، هـەرچی لە توانامـاندایە بیخەینە گەڕ بۆ دژایەتیكردنی ئەو مۆدیلە ژیارییە و بەرپـەرچدانەوەی بـەهـەر ڕێگـایەك بووە. ئەوە ئەوە بەدەنگی بەرز دەڵێت: (با هـەر لە منداڵییـەوە جگەرگۆشـەكانمان بەوە ڕابێنین كە پیاوی سپی دوژمنی مرۆڤایەتییە و پێویستە لە هەلێك بگەڕێین بۆ تۆڵەسەندنەوە لەو بوونەوەرە).

ئەو میراتییـە فیكرییەی "تەهتاوی " جێی هێشت لەسەر جیهانی خۆرئاوا،

کەسانی وەک "قاسم ئەمین" و "تەها حسێن" و "ئەدۆنیس" و " تەرابیشی "و "عەفیف ئەخزەر" و "نەسر حامد ئەبو زێد"ی بەدوای خۆیدا هێنا و ئەمانە بوونە نەوەی "تەهتاوی " و نوێنەری خەڵکانی لیبراڵ و کراوەی ناوجیهانی ئیسلامی. لەو لاشەوە ئەو میراتییە ئایدۆلۆجییەی "سەید قوتب" لە دوای خۆی جێی هێشت، نەوەیەکی توندڕۆ و دەمارگیر و خەڵکی شەڕانگێزی دروست کرد کە "محەمەد عەبدولسلام فەرەج" و "خالد ئیسلامبولی "و "عەتایل" و "رەمزی بن شیبە" و "محەمەد عەتا" و "مەروان شیحە" و خالد شیخ محەمەد"، دیارترین نموونەکانین.

بەداخەوە دواجار ئەوەی لە ولاتانی ئیسلامیدا زاڵ بوو، دەنگ و سەدای نەوەکانی "سەید قوتب"بوو، نەک دەنگ و رەنگی نەوەکانی "تەهتاوی ". لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و لەشکرکێشیی سوپای سووری سۆڤیەتی بۆ سەر ئەفغانستان، رۆژ بەڕۆژ دەنگی نەوەکانی "سەید قوتب" زولاڵتر دەبێت و دەنگی نەوەکانی "رەفاعە رافع تەهتاوی "یش کزو خەفەتر دەبێت. هەر بۆیە ئێستا بە سەردەمی زێڕینی ئسوولیيەکان ناودەبرێت، نەک سەردەمی دەنگە لیبراڵ و رۆشنگەرەکان.

پاپا لانگی لە نێوان "تویباڤی" و "سەید قوتب"دا

شارستانییەتی رۆئاوا، هەربەتەنیا جێ رەخنەی ئیسلامییە ئسوولیيەکان نەبووە. بەتەنیا ئەوان گلەییان لە کەموکوڕییەکانی دنیای مۆدێرن نەبووە و رووە تاریک و نێگەتیڤەکەیان نیشان نەداوە. ئەم پرۆسەی رەخنەگرتن هەمەلایەنە و تەنانەت لە هەناوی رۆئاواشیدا، زیاد لە قوتابخانەیەکی فیکری و هونەری و رۆشنبیری هەیە کە بە نەفەسێکی رەخنەگرانەی زۆر توند لەگەڵ ئەو شارستانییە تازەیەدا دەستەو یەخەیە. هەروەک نموونەیەک بڕوانە: (قوتابخانەی فرانکۆرت و پۆست مۆدێرنەکان و.. هتد).

یەکێک لەو دیکۆمێنتە زۆر تایبەت و قەشەنگانەی بەشێوەیەکی ورد و

سـەرنجـڕاكـێش، ڕەخنە لە ڕۆئاواییـیـەكـان دەگـرێت و ڕووبەرە تـاریک و درێوەكـانی ئەو هـەرێمـە نیـشـان دەدات، دەقـێكی دانسـقـەی "توییـاڤی " سـەرۆكی خـێـڵـەكـانی دەریای باشـووره كـە را و سـەرنجی لەسـەر ئەوروپاییـەكـان، بۆ خـەڵك و خـوای هۆزەكـەی لە (ئوپولو) كـە دوورگـەیەكی بچكۆلانەی لاتـەریكە و دەكەوێتـە نـاو كۆ دوورگـەی (سـامـوا)، بەیان دەكات. (خوێنەری بەڕێز تەواوی وتەكانی توییاڤی لە دووتوێی كتێبێكدا چاپ كراوە بەناوی – پاپالانگی واتە پیاوە سپییەكە و ساڵی ٢٠٠١ كاک خەبات عارف لە سویدییەوە كردوویەتی بەكوردی).

راسـتـە "توییـاڤی " ڕەخنەی توند ئاڕاسـتـەی ڕێتـمـی ژیان دەكـات، لەناو شـارسـتـانیـیـەتی ئەوروپاییـداو وەک هەڵەیەكی گـەورەو وەک كـۆلانێكی دەرنەچوو، دەڕوانێتە هەمـوو پێشكەوتنێكی كولتووری ئەوروپاییەكان، بەڵام دەیەوێت ئەوە نیشان بدات كە هەوڵی ئەم لەو پێناوەدا و بۆ ئاگاداركردنەوەی براكانی لە خـۆشـەویستی مـرۆڤـەوە سـەرچاوە دەگرێت، نەک لە رقـەوە. ئەو دەیەوێت هاوولاتیـانی خـۆی ئاگاداربكاتەوە و بیـانخـاتەوە سـەر ئەو بڕوایەی خـۆیان لە نـەفـرەتی پاپالانگی پیـاوە سـپـیـیـەكـە ڕزگـار بكەن. ئەوەشـیـان بەدەنگێكی پڕ لە خـەم و حەسرەتەوە پێ ڕادەگەیەنێت، بەڵام هەرگیز هانیان نادات بۆ رق لێبوونەوە و تۆڵەسەندنەوە. ئەوەتا دەڵێت: (كولتووری ئەوروپایی بووەتە مـایەی سـەرلێشـێوان و ناڕەسـەنكردن و ناسروشـتیكردنی مـرۆڤ)، بەڵام مـافی ئەوە بـەخـۆی نادات و پڕكـێـشی ئەوەش نـاكـات بڵـێت: (تكایە منداڵەكانتان وا پەروەردە كەن تا رقیان لە پاپالانگی بێت و هەر كە گەورەش بوون، بیـر لە تۆڵەسـەندنەوە لە پیـاوی سـپی بكەنەوە). بـەپێـچـەوانەی ئەمـەوە "سـەید قـوتب" لەگـەڵ ڕەخنەی زۆری لە ئەمـەریكا و شـارسـتـانیـەتی نوێ (كە بەسـەردەمی جـاهیلییـەت ناونووسـیـان دەكـات)، تەئكید لە رق لێـبوونەوە و تۆڵەسـەندنەوە لـە پاپالانگی (واتە پیـاوی سـپی) دەكاتـەوە و نەخشـە ڕێگا بۆ ئەم كارە دادەنێت و ئاواتە خوازە نەوەیەک لە جیهانی ئیسلامیدا پێ بگات،

ئەو تیـۆریایانەی ئـەو ببـاتە بواری پـراكـتـیک و ئەو خـەونانەی ئەو بکات بە واقیـع. مـەترسـی گـەورەی تێزە و تیـۆرەكـانی "سـەید قـوتب" یش لێرەدایە كـە دەتوانن لە هـەركاتێکدا بێت دەرگا بەڕووی دۆزەخدا بکەنەوە.

(قاعیدە) و وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا

وەكی لە سـەرەتاوە ئـاماژەم پێ دا، ئەو چاوەی (قـاعیـدە) سـەیری ئـەمـەریکا و ڕۆژئاوای پێ دەكـات، كـتـومـت بەو چاوە دەچێت كـە "سـەیـد قـوتب" ڕۆژئاوا و ئـەمـەریکای پێی دەبینێت، نەبینینی ئـەم نزیکایەتییـە زۆر هـەقیـقـەتمان لێ ون دەكـات، بەتـایبـەت لەوەی پێـوەنـدی بەدوژمـنـایـەتی زۆری جـەنگـاوەرەكـانی (قـاعیـدە)وە هـەیـە، بەئەمـەریکا و ڕۆژئاواوە. (قـاعیـدە)ش وەک "سـەید قـوتب" پێیـان وایە وڵاتەیەكگرتووەكـانی ئەمـەریکا، سـەرزەمیـنی كوفـر و مـەڵبـەندی شـەڕانگێـزی و سـەری مـارەكـەیە، بۆیە دەبێـت بەتوندترین شـێـوە دژایەتی بکرێت و لەناو ببرێت.

(قـاعـیـدە) لەگـەڵ یەكـەمین بەیاننـامـەی خـۆ ئیـعـلانكردنیـدا لە شـوباتی ١٩٩٨دا، بەپیـتـی درشت دەنووسن: (كـوشـتـنی ئەمـەریكاییـیـەكـان و هـاوپەیمانەكانیان ئەگەر مەدەنی بن یان سەربازی، واجبی سەرشانی هەموو موسـڵـمـانێکە كە توانـای ئەنجامـدانـی ئەو كـارەی هـەبێت). لـەلایەكی ترەوە "ئەیمـەن زەواهیـری " سـەركـردەی تـازەی ڕێکخـراوی (قـاعـیـدە) لە نامـیلكـەیەكیـدا بەناوی (فرسـان تحت راية النبي) دەڵێت: (مـوسـڵـمـانـانـی جیـهان رابن و خۆتان سازدەن، بۆ جیهاد لە دژی خاچپەرستە نوێیەكان كە ئەمەریكاییەكانن).

گیروگـازی ڕێکخراوی (قاعیدە) و هاوشێوەكانی لە كۆتاییـەكانی سەدەی رابردووەوە تا ئەمـڕۆ، نیشـانـدەری ئەو راسـتـیـیـەن كە چ رقێکی ئاشكرا و پەنهان لە ژی ئەمـەریکاییەكان و شـارسـتـانیـیـەتی ڕۆژئاوا لە كـاردایە. ئەم رقـەش بووەتە بـەشـێک لە سـایكۆلۆجـیـەتی كـارەكـتـەری جـەنگاوەرەكـانی

(قاعیده) و تێکڕایی ئەو گرووپە ئسوولّییە توندڕۆیانەی وەک (قاعیدة) بیر دەکەنەوە. ئەم رقە بووەتە بەشێک لە سیستەمی بیرکردنەوە و دنیابینیی زۆرێکی زۆر لە ئیسلامیستەکان و بەشێک لە سایکۆلۆجیەتیان پێک دەهێنێت.

ئەوەی لە نیو سەدەی رابردوودا دەبوو بە رۆحی تۆڵە ئەستێنێ مامەڵەی لەگەڵ ئەمەریکادا بکردایە، یابانییەکان بوون کە لە کۆتایی دووەم جەنگی جیهانیدا (هێرۆشیما) و (ناکازاکی) بوونە قوربانی بۆمبە ئەتۆمییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا. یان دەبوو ئەفریقاییەکان خۆیان بەسەر شارەکانی واشنتۆن و نیویۆرکەوە بتەقاندایەتەوە، وەک تۆڵەسەندنەوەی هەژار و بەشمەینەتەکانی ئەو کیشوەرە، لەو دنیایەی مرۆڤەکانی تا ئاستی ئینتەلاکردن لەبەرخۆریکردراندا غەرق بوون، بەڵام هیچ یەک لەمانە ئاستی مەرگ دۆستی و رۆحی شەڕانگێزییان، ناگاتە ئاستی ئەو کارەکتەرانەی (قاعیدە) کە وەک تاکە نوێنەری خوا لەسەر زەوی رەفتار دەکەن و ژیان بەخشین و ژیان لێسەندنەوە لە مرۆڤەکان، بە مافی بێ غەلوغەشی خۆیان دەزانن.

دەبێت دڵنیابین لەوەی کە تیرۆر و کوشتن، سەرەتا و بەر لە هەر شتێ بەفیکر دەست پێ دەکات. ئەو فیکرو ئایدۆلۆجیایەی تیۆریزە بۆ توندوتیژی دەکات و رەوایەتی بەسڕینەوە و کوشتنی ئەوی دی دەدات، رێ خۆشکەرە بۆ سەرهەڵدانی جەنگاوەرگەلێکی وەک ئەوانەی (قاعیدە) کە یازدەی سێپتەمبەریان خوڵقاند. وەک ئەوانەی لە عێراقی سەردەمی "زەرقاوی "دا، مرۆڤیان گۆشاوگۆش سەر دەبڕی. بۆ بەرگرتن بەتوندوتیژی و کاری تیرۆریستی، هەر بەتەنیا تەقاندنەوەی ئەشکەوتەکانی قەندەهار و دەستگیرکردنی "رەمزی بن شیبە" و تیرۆرکردنی "بن لادن" و "زەرقاوی " بەس نییە، بگرە پێش هەموو شتێ پێویستە ئەو سەرچاوە فیکری و

ئایدۆلۆجـیــیـانـه وشک بکرێت کـه دەبنه زادی رۆحی هـەمــوو ئەوانـەی بە ویژدانێکی ئاسوودەوە خۆیان دەتەقێننەوە.

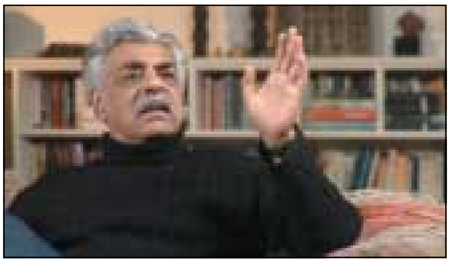

"تاریق عەلی" و هەجوکردنی ئەمەریکا

"من دوژمنی سەرسەختی ئیمپریالیزمی ئەمەریکییم"

–تاریق عەلی–

قەڵەمی ڕەخنەگرێکی دۆنکیشۆتی

لە دوای کەوتنی دیواری بەرلین و لە بەریەک هەڵوەشانی بلۆکی ڕۆهەڵات، وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لەلایەن دوو هێزەوە زۆر بەتوندی دژایەتی دەکرێت و پەلامار دەدرێت، هێزێکیان ئیسلامییە پەرگیرەکانی وەک تاڵیبان و قاعیدەن، ئەوی تریشیان چەپێکی تەقلیدییە کە کەسانی وەک "تاریق عەلی" ڕێبەرایەتییان دەکەن.

"تاریق عەلی" نووسەر و ئەکتیڤیست و سینەماکارە.. سەرنووسەری کۆواری (نیولیفت ڕڤیو واتە چەپی نوێ)یە. لەدایکبووی ساڵی ١٩٤٣، بەڕەچەڵەک پاکستانییە و ڕەگەزنامەی بەریتانی هەیە.. وەک چەپێکی ڕادیکاڵ و وەک ترۆتسکییەکی ئانارشیست، بۆ نیو سەدە دەچێت خەریکی دژایەتیکردنی سیستەمی سەرمایەداری و جەبەرووتی ئەمەریکییە. وەک دەنگێکی ناڕازی و وەک مارکسیستێکی ڕەخنەگر، لە گەرمەی شەڕی ڤێتنامدا دەرکەوت. ساڵی ١٩٦٥ کە بووە سەرۆکی خوێندکارانی زانکۆی ئۆکسفۆرد و لەسەر جەنگی ڤێتنام مونازەرەیەکی لەگەڵ "هێنری کیسنجەر"دا ساز دا، بەخێرایی ناسرا و نێوبانگی پەیدا کرد.

لەو مێژووەوە تا ئەمڕۆ، کاری ئەو بووە بە هەجوکردن و دژایەتیکردن و ڕەخنەگرتن لە ئیمپراتۆریای ئەمەریکی و کۆی سیستەمی سەرمایەداری. (من یەکبینە خەریکی ڕەخنەگرتن و دژایەتیکردنی ئیمپریالیزم و هەڵسوکەوتەکانیم). ئەمە قسەی "تاریق عەلی " خۆیەتی.

ئەو کەفوکوڵەی کە لە شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا شەڕی سەرمایەداری پێ دەکرد، لە ئێستاشدا هەر درێژەی هەیە و بگرە توندتریش

بووه. له دوای کارەساتی یازدەی سێپتەمبەریشەوە، ئەم پیاوە یەکبینەو بێ گوێدانە ئەوانەی دژایەتی ئەمەریکا دەکەن، کێن و چین و چۆن بیر دەکەنەوە، لە هەوڵی دنەدانی زیاتری ئەو هێز و نەیارانەی ئەمەریکادایە و ئەم قۆناغە تازەیەش، وەک سەرەتای کۆتایی سیستەمی سەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی ناوزەد دەکات.

فەیلەسووفی لیبراڵیی هاوچەرخی فرەنسی "فرانسوا رۆفێل"ی خاوەنی کتێبی (مارکس و مەسیح)، لە شوێنێکدا باس لەوە دەکات کە (تەواوی ئێنتلجنسیای فرەنسی و ئەوروپی لە بەرانبەر ئەمەریکادا، دوچاری پەتای بەدگومانی هاتوون و ئەم پەتایەش لەو کاتەوە تووش بوون کە خانەکانی مێشکی ئەو ئێنتلجنسیایە، ڤایرۆسی ئایدۆلۆجیای مارکسیزم لێی دا).

ئەڵبەت زۆرێک لەوانە لەگەڵ شکستی ئایدۆلۆجیای مارکسیزم و لەبەریەک هەڵوەشانی بلۆکی سۆسیالستیدا، را و بۆچوونی خۆیان گۆڕی و دەستبەرداری ئەو قەناعەتانەی پێشوویان بوون و بەجۆرێکی تر کەوتنە تێفکرین لە دنیا، بەڵام هەندێکی تر وەک ئەوەی هیچ نەگۆڕابێت لەسەر هەمان رێتمی جاران بەردەوام بوون. "تاریق عەلی " و سەمیر ئەمین" و "مەحموود ئەمین عالم"و.. هتد، چەند نموونەیەکن لەوانە.

ئەمانە تائێستاش ئەو گوتارە کۆن و بەسەرچووە دووبارە دەکەنەوە کە دەڵێت: (دەبێت سەرمایەداری لە گۆڕ بنرێت، چونکە تاوانێکی گەردوونییە و گەر گۆڕ نەکرێت، ئەوا بەحەتمی گەردوون و مرۆڤایەتی بەرەو فەنابوون دەبات). بەو پێیەشی سەرمایەداری وەک سیستەمێکی چاوچنۆک و مۆنۆپۆڵخواز، چارەنووسی مرۆڤایەتی بەرەو ماڵوێرانی و لەناوچوون دەبات، ئەوا دەبێت قوتار بوون لە دەست ئەو بەڵا گەورەیە، ببێتە پێداویستییەکی هەنووکەیی چارەنووسساز.

ئەمانە رێک و راست وەک سەردەمی "مارکس" و نووسینی (کەپیتاڵ)،

ناکۆکییەکانی نێو هەناوی سیستەمی سەرمایەداری وەک بەڵگەیەکی زیندووی حەتمییەتی مەرگی سەرمایەداری تەماشا دەکەن. لە کاتێکدا مێژوو بەئەزموون سەلماندی کە ئەوە بۆچوونێکی نادروستە و لەجێی خۆیدا نییە، چونکە ئەو ناکۆکییانە نەک ئیماژەی مردن و لەناوچوونی سیستەمی سەرمایەداری نین، بگرە بەڵگەی تەواوی زێندوویەتی هەمیشەیی سەرمایەدارییە.

یەکێک لە ئیشکالییەتە گەورەکانی ئەم چەپە تەقلیدیە ئەوەیە کە دەیەوێت لەنێو جیهانێکی گۆڕاو و تازەدا، بە هەمان نەفەسی جاران و بە هەمان کەرەستە و گوتاری پێشوو، درێژە بە شەڕ و ململانێکانی خۆی بدات، وەکی ئەوەی هیچ رووی نەدابێت. ئەمەش بۆ خۆی دۆخێک دەخوڵقێنێ، هەم تراژیدی و هەم کۆمیدی.

چەندساڵێک دوای کەوتنی دیواری بەرلین و دەرکەوتنی سەرەتاکانی گلۆبالیزەیشن، "سەمیر ئەمین" بە زمانی فرەنسی کتێبێکی بڵاو کردەوە بەناوی (تحديات العولمة). خاوەنی تیۆریای (گەشەی ناهاوسەنگ) لەو کتێبەیدا، وەک جاری جاران و بەهەمان هەناسەی شەست و حەفتاکانی سەدەی رابردووەوە، کەوتبووە پەلامارданی سیستەمی سەرمایەداری و رەخنە ئاژنکردنی ئەمەریکا و هاوشێوەکانی. لە پای بۆچوونەکانی ناو ئەو کتێبەشدا، "جۆرج تەرابیشی " لە رۆژنامەی "الحياة "ی لەندەنیدا و بەنووسینێکی کورت کەوتە وەڵامدانەوەی. "تەرابیشی " لەو نووسینەیدا، "سەمیر ئەمین" بەو سەربازە جاپۆنییانەی دوای جەنگی جیهانی دووەم دەچوێنێ کە بۆ ماوەی سالانێک بێئاگاداری لەناو جەنگەڵەکاندا مانەوە، لەو قەناعەتەوە کە جەنگی گەورە هەر بەردەوامە و درێژەی هەیە.

واتە "سەمیر ئەمین" بەو جەنگاوەرانە دەچێت دوای کۆتاییهاتنی شەڕ و ئاگربەستیش، گۆڕەپانەکە چۆڵ ناکات و ئامادە نییە چەکەکەی لە شان

دابگرێت. ئەڵبەت چەکی دەستی ئەویش مارکسیزمە و جەنگی نەبڕاوەشی لەگەڵ سیستەمی سەرمایەداریدایە. "تاریق عەلی "یش نموونەیەکی تری ئەم حاڵەتەیە. ئەم پیاوەش بەگوتارێکی چەند بارە و بەکلێشەیەکی دێرینی سەردەمی "مارکس"ەوە، دەیەوێت بەگژ کەپیتالیزم و ئیمپراتۆریای ئەمەریکیدا بچێتەوە. بۆ ئەم گۆڕانی هەلومەرجی دنیا گرینگ نییە، ئەو شوێن حەتمییەتێکی مێژوویی کەوتووە کە درەنگ یان زوو دەبێت بێتە دی و پێی بگات، ئەو حەتمییەتە مێژووییەش مەرگی یەکجاریی سەرمایەدارییە.

"تاریق عەلی" و نموونەکانی لەوانەن کە هیچ لە مێژووەوە فێرنابن و ئەزموونەکانی مێژوو هیچیان پێ ناڵێت. ئەمانە تا هەنووکەش سوورن لەسەر ئەوەی کە دەبێت، بەر بە سەرمایەداری بگیرێت و وەڵام بە پرۆژەی سەرمایەداری بدرێتەوە. لە کاتێکدا سەدەی بیستەم لێوان لێوە لە پرۆژەی شکست خواردوو بۆ وەڵامدانەوە بەپرۆژە و سیستەمی سەرمایەداری. نموونەکانیان وەک: (بەلشەفییەکان و ماوییەکان و کاسترۆییەکان و ئیرۆکۆمۆنیزم و سۆسیالیزمی دیموکراسی و سۆسیالیزمی نەتەوەیی). هاوکات هەموو ئەو هەوڵانەشی تا ئێستا دراون بۆ دەربازبوون و بەرگرتن بەڕەوتی سەرمایەداری، هەموویان بەرەو بەربەرییەت چوون، بڕوانە: (بەربەرییەتی نازیزم و فاشیزم و ستالینزم و لە ئێستاشدا ئیسلامیزم).

"تاریق عەلی " یەکێکە لەوانەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، هەجوکردنی ئەمەریکا و دژایەتیکردنی سەرمایەداری گەیاندووەتە ترۆپک و لەم پێناوەشدا، کۆی لەوە نەکردووەتەوە کە بۆ خاتری شکستهێنان بە بەربەرییەتی سەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی، بداتە پاڵ بەربەرییەکانی تری وەک "هۆگۆ چاڤێز" و "کاسترۆ" و "مۆرالیس"و فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی و مقاوەمەی عێراقی.

تایتڵی ئیشکردنی "تاریق عەلی " لەم دە ساڵەی رابردوودا، ئەوە بووە

(لەپێناو زەبر وەشـاندن لە ئـەمـەریکا، پەنا بردن بـۆ ئـەهریمەنـیش کـارێکی ڕەوایە). ئەم ئەکتیڤیستە مارکسییەی وەکی خۆی دەڵێت: (کاریگەری زۆری ئیدوارد سـەعید و ئیعجاز ئەحمەد و تێری ئیگڵتۆنی لەسـەرە)، بەڵام یەکێکە لەو نووسـەرە رووکـەشـانەی لـە تەواوی گـوتار و نووسـینەکـانیـدا لـە هـەوڵی تەبسـیـتکردنـەوەی ژیان و ئاسـانکردنەوەی کـێشـەکـاندایە، ئەویش لە رێی دابەشکـردنـی دنیـا بـۆ دوالیــزمــەی (چاک/خــراپ)، (پـاک/ چەپەڵ)، (ئیمپراتۆریا/ بەرخودان)، (سەرمایەداری / سوسیالیزم).

لێرەوەیە ئەو بزووتنەوەیەشی کە ئەم رابەرایەتی دەکات و خۆی بەنوێنەری دەزانێت، بزووتنەوەیەکـە لەسـەر بنەمـای نەفـیکردنی تـوانست و پێـویسـتـی شـیکردنەوە و شـرۆڤـەکاری واقـیع کـار دەکـات. واتە بزووتنەوەکـەشی وەک خۆی کتومت، کوشـتەی تەبسـیتکردن و ئاسانکردنـەوەی کێشـەکانە و ئەوەی عەودالّیەتی و بەدوایدا دەگەڕێت، چارەسەری خێرا و حازر بەدەستە بۆ کۆی قەیرانەکانی دنیای ئەمڕۆ، بەبێ هیچ خوێندنەوە و شرۆڤەکارییەک.

بەم پێیـە "تاریق عـەلی "و بزووتنەوە تەقلیـدییـەکەی، تـەواو قەناعـەتیـان بەو وتەیەی "مـارکس" هـەیە کـە دەڵێت: (تا ئێـسـتـا بیـریاران و فـەیلەسـووفـان سـەرقاڵی تەفسیرکردنی دنیا بوون، لێرە بەدواوە کاتی گۆڕینی هاتووە).

"تاریق عەلی " بێ پەروا جەخت لە گۆڕینی دنیا دەکاتەوە.. ئەگەر تا دوێنێ گرینگ بووبێت بزانێت ئەو کارەکتـەرانە کێن کە ئەو پرۆسـەیە ئەنجام دەدەن، ئەوا لـەمــڕۆدا و دوای ســەدەیەک نائومـێـدی لە بردنـەوەی گــرەوەکــە لە سـەرمـایەداری، گرینگ نییە لەگەڵ کێ و بە چ شـێوازێک ئەو شـەڕە دەکرێت. ئەگەرنا (فـەلووجـە و کـاراکـاسـی)، وەک دوو مـەڵبـەندی ئومـێد و بەرخـودانـی سیستەمی سـەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی نەدەبینی.

رەخنەگرتن لە سیستەمی سـەرمایەداری و لەوەی پێی دەڵێن ئیمپرالیزمی ئەمـەریکی و ناوەندچێتی ڕۆئاوا، تا ئەو پەڕی پێـویسـتـە و کـارێکە لە جـێی

خـۆیدایه، بەڵام بـه چاوێکی واقـیـعی و بە نەفـەسـێکی شـێلگیرانـه، نەک بە مەزەندەی چەپێکی هـەرزەکار و قەڵەمی رەخنەگرێکی دۆنکیشیۆتی.

"تاریق عەلی " و هەجوکردنی ئەمەریکا

"تـاریق عـــەلـی " یـەکـــێکـە لـەو چـەپـانـەی زۆر دەنووسـن و زۆر دەڵێـن و زۆر دەردەکەون. ئەم کارەکتـەرە وەکی لە سـەرەتاوە ئـامـاژەمـان پـێ دا هـەمـەکـارە، (نووسـەر، ئەکـتـیـڤـیـست، سـینەمـاکـار، شـانۆکـارە و دەست بۆ نووسـینی مێژووش دەبات.. هتد).

لە دوای یازدەی سێپتەمبەریشـەوە، وەک سـەردەمی گەنجێتی لە گەرمـەی شـەڕی ڤـێـتنامـدا، بەگـوڕ و تینێکی ترەوە هـاتووەتەوە مـەیدان و بـەچالاکی جۆراوجـۆر دژایەتی خۆی، بـۆ ئەمەریکا و سـیستـەمی سـەرمـایەداری دووپات دەکاتەوە.

لە دوای هێـرش و پـەلامـارەکـانـی سـەر نیـویۆرک و واشنتـۆنەوە، چـەندین کتێب و دەیان وتار و گفتوگۆی ئەنجامداوە کە زۆربەیان دووبارەن و هەندێ ئایدیا و بۆچـوون هـەیە، بەچەندین تەعبیر و شێوازی جیاجـیا دەیانبینین. لێرەدا ئێمـە نموونە بە دوو کـتێبی دێنینەوە، یـەکێکیـان نووسـینە و ئەوی تریان کۆ دیدارە. کـۆ دیدارەکە "دایڤـید بارسـامـیـان" سـازی داوە و بەناوی (ئیمپراتۆریا و بەرخوادنەوە)یەو لەنێو سـاڵانی ٢٠٠١ بۆ ٢٠٠٥ ئەنجامدراوە و تایبەتە بەقسـەکردن لەسەر (ئیمپراتۆریای ئەمەریکی و بەریتانی، مێژووی پاکستـان و هندستـان، مقـاوەمـە لە فـەلەسـتین و عێراق و ئەمـەریکای لاتین، سـەرهەڵدانی فـێندەمـێنتاڵیـزمی ئاینی، گەڕان بەداوی سۆسـیالیـزمـێکی دیموکراسی ئەلتەرناتیڤدا).

چاپی یەکـەمی ئەم کـتـێـبـە سـاڵی ٢٠٠٦ لە بەیروت و لـەلایەن (دار الآداب)ەوە بڵاو کـراوەتـەوە و "سـەمـاح ئیـدریس" بەئەرکی وەرگـێـڕانەکـەی

هەستاوە. ئەو کتێبەی کەیان کە لە نووسینی خۆیەتی، ئەمە ناونیشانەکەیەتی (بوش لە بابل سەرلەنوێ کۆلۆنیالیزەکردنەوەی عێراق)، ساڵی ٢٠٠٤ لە بەیروت و لەلایەن (دار سطور) چاپ کراوە و خاتوو "فاتمە نەسر" کردوویەتی بەعەرەبی.

لێرەدا دەبوو ئاماژە بە کتێبێکی تری "تاریق عەلی "ش بکەم بەناوی (پێکدادانی فێندەمێنتالیستەکان)، چونکە ئەوەش کتێبێکە لە دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر نووسراوە و هەڵگری هەمان ئەو دنیا بینییانەیە کە لەو دوو کتێبەی تردا هەن، بەڵام لەبەر درێژبوونەوەی بابەتەکە، واز لەوە دێنین و ئیکتیفا بە و دوو سەرچاوەی تر دەکەین.

لێرە بەدواوە هەوڵ دەدەم، بەکورتی چەند نموونەیەک لە بۆچوونەکانی "تاریق عەلی " لەو دوو کتێبەدا نیشان بدەم.

"بوش" لە بابل

ئەم کتێبە بەرهەمی پرۆسەی ئازادی عێراقە.. "تاریق عەلی" لەلایەک بۆ هەجوکردن و داشۆرین و ئابڕووبردنی ئەمەریکا نووسیویەتی، لەلایەکی تریش بۆ ئەوەی بە ئەمریکا و دنیاش بڵێت کە ئەم سەرکەوتنەیان لە عێراق زۆر ناخایەنێت و پرۆسەکەیان بە شکست کۆتایی دێت.

ناوەڕۆکی کتێبەکە تایبەتە بەمێژووی نوێی عێراق، لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەوە تا بەراییەکانی سەدەی بیست و یەک. واتە باس لە ماوەی نێوان هەرەسی خەلافەتی عوسمانی دەکات لە دوای یەکەم جەنگی جیهانییەوە، تا رووخانی بەعس و رژێمەکەی "سەدام حسێن" لە نیسانی ٢٠٠٣دا.

لە راستیدا ئەوەی "تاریق عەلی " دەیکات لەم کتێبەدا نووسینەوەی مێژوو نییە، ئەوەندەی هەڵپڕووکاندنی مێژووە. دەست بردنە بۆ قۆناغێکی مێژوویی دەوڵەتی عێراقی، لەپێناو مەرامێکی تایبەتیدا. مرۆڤ سەروەختێک مێژووی

نوێی عێراق لە ڕێی قەڵەمی کەسانی وەک: "مەجید خەدووری و حەنا بەتاتۆ و عەبدولرەزاق حەسەنی و عەلی وەردی و حەسەن عەلەوی "یەوە دەخوێنێتەوە و ئەو مێژووەش دەبینێ کە "تاریق عەلی " بەو شێوە سەتحی و سەرپێییە باسی دەکات، تووشی واق وڕمان دەبێت و هەناسەی سوار دەبێت.

ئەوەی بۆ "تاریق عەلی " گرینگە لە بەسەرکردنەوەی ئەو ماوە مێژووییەی عێراقدا، تەنیا یەک شتە، ئەویش ئەوەیە نیشانی بدات وەک چۆن بەریتانییەکان، دوای کۆلۆنیالیزەکردن و مانەوەی چل و یەک ساڵی ڕەبەق لە عێراقدا (١٩١٧ بۆ ١٩٥٨) هیچیان دەسگیر نەبوو، دواجار بەدەست بەتاڵی گەڕانەوە، ئەمەریکاییەکانیش هەمان چارەنووس چاوەڕێیان دەکات و وەک بەریتانییەکان بە بەزیوی عێراق جێ دێڵن. وەک خۆی دەڵێت: (من لە کتێبی بوش لە بابلدا، باس لەوە دەکەم کە بۆچی بەریتانییەکان دوای ئەو هەموو ساڵە شکستیان خوارد و نەیانتوانی بمێننەوە. بێگومان ئەمریکییەکانیش لە ئێستادا هەمان مێژوو دووبارە دەکەنەوە و سەرئەنجام وەک بەریتانییەکان، بەدەست بەتاڵی دەچنە دەرەوە).

داخ لە دڵیی "تاریق عەلی " لە ئەمەریکا و لە"بوش" و دەستوپێوەندەکانی، دەیگەیەننە ئەوەی مقاوەمەی عێراقی لە کۆنە بەعسییەکان و پاشماوەی قاعیدە و کەسانی وەک "حارس ئەلزاری " و "ئەبو ئەیوبی بەغداد"ی و "ئەبو موسعەبی زەرقاوی "، بە (MAQUIS) ناو بەرێت. واتە موقاوەمەی عێراقی بەو جەنگاوەرانەی فەرەنسا دەچوێنێت کە لە چلەکاندا و لە پاریس، بەگژ نازیزمە داگیرکەرەکانی ئەڵمانیادا دەچوونەوە. لە بەشێکی تری کتێبەکەیدا دەڵێت: (موقاوەمەی عێراقی لەو جۆرە مقاوەمانەیە کە جاران لە جەزائیر و ڤێتنامدا هەبوو). لەلایەکی ترەوە مۆجیاری کورد و شیعە دەکات و دەڵێت: (ئەگەر بەشێکی زۆرتان بدەنە پاڵ مقاوەمە و سەنگەر لە ئەمەریکا و

هاوپەیمانەکانی بگرن، ئەوا لە چەند مانگێکی کەمدا دەریان دەپەڕێننە دەرەوە).

"تاریق عەلی " نموونەی ئەوانەیە لە ڕێی ئاسانکردنەوە، جیهان وەها نیشان دەدەن کە باش و خراپ زۆر بەزەقی لە وێنەکەدا دیارە و پێویست بەهیچ بیرکردنەوە و تێڕامانێک ناکات. هەر بۆیە ئەو مافە بەخۆیان دەدەن پێمان بڵێن، کێ بەرپرسیارە لە هەرچی نەهامەتی و هەڵە و ستەمکاری و ناڕەوایی و گەندەڵییەک کە هەیە. باشەکان ئەوانەن کە نەیار و ناحەز و دوژمنی ئەمەریکان و خراپەکانیش ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانین. ئەم چەپە ئازادیخواز و رادیکاڵە، چاوی بەعس و سیاسەتی جینۆسایدکردنی چل ساڵەی شۆڤێنیزمی عەرەبی نابینێت لە عێراقدا، لە بەرانبەردا خەمی لە گۆڕانی سەرمایەداری و شکست و پێکهێنانی ئیمپراتۆریای ئەمەریکی، کەسانی ناو موقاوەمەی عێراقی و "هۆگۆ چاڤێز" و "فیدڵ کاسترۆ" یان لە لا کردووەتە فریشتە و فریاڕەسی مرۆڤایەتی.

دواجار وەک بیرخستنەوەیەک دەبێت ئەوە بڵێم کە ئەو کتێبە سەتحی و زۆر تەنکەی " تاریق عەلی "، پڕیەتی لە نموونەی شیعری سەتحی و کەم خوێنی عەرەبی، نموونەکانیان وەک هەجوکردن و داشۆرینەکانی "موزەفەر نەواب و نزار قەبانی و سەعدی یوسف".

ئیمپراتۆریا و بەرخودان

یەکێکی تر لەو کتێبانەی "تاریق عەلی " لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە بڵاوی کردوونەتەوە و لەمسەرەوە تا ئەو سەری هەجوی ئەمەریکای تێدا دەکات، کتێبی (ئیمپراتۆریا و بەرخودان)ە.. ئەم کتێبە ئەوەندەی جاڕست دەکات و سووڕی خوێنت تێک دەدات، ئەوەندە چێژ و زانیاری دروستت پێ نابەخشێت. بۆ نموونە هەندێ رستەی تێدایە، ئێمە و مانان لە دەمی "سەدام حسێن" و سەرانی بەعسمان بیستووە، وەک ئەوەی دەڵێت: (گەر ئەمەریکا

هێرش بکاتە سەر عێراق، ئەوا جیهانی عەرەبی دەتەقێتەوە و دنیا دەبێتە شوێنێکی نائارام و پڕ مەترسی).

دڵخۆشی و سەرسامی ئەم پیاوە بەمقاوەمەی عێراقی، دەگاتە ئەو ئاستەی بڵێت: (کاتی خۆی سەرۆک وەزیرانی کۆچکردووی ڤێتنام ڤام ڤان دیۆنگ دەیوت: ڕێگە بەرەو ۆتەرگێت بەناو جەنگەڵ و شارەکانی ڤێتنامی باکوردا تێپەر دەبێت.. ئەگەر چی مێژوو پێشبینی ناکرێت، بەڵام بەڵکو گۆڕانێک لە ولاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکادا، بەهۆی ئەوەی لە فەلوجە و بەغدا دەقەومێت روو بدات. بوش لەناو ولاتە یەگرتووەکانی ئەمەریکادا بردییەوە، بەلام رەنگە لە دەرەوە بیدۆڕێنێت. من بۆ خۆم ئاواتەخوازی ئەوەم!).

"تاریق عەلی " وەها وێنای پرۆسەی ئازادی عێراق دەکات، وەک قۆناغێک لە قۆناغەکانی دەسپێکردنەوە بەسیاسەتی کۆلۆنیالیزەکردنی ناوچەکە. ئەو پێی وایە گەر لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا (فەرەنسا و بەریتانیا) بەو کارە هەستابن، ئەوا لەمڕۆدا ئیمپراتۆریای ئەمەریکی وەک تاکە زلهێزی دنیا، ئەو مێژووە دووبارە دەکاتەوە. بۆ بەرگرتن بەو پرۆسەیەش، بەپیتی درشت دەنووسێت: (پێویستە مقاوەمەی عێراقی زۆر جەسوورانە و بە چەک، رووبەڕووی ئەمەریکییەکان ببنەوە).

ئەم چەپە رادیکاڵە لە ململانێی لەگەڵ ئەمەریکا و سیستەمی سەرمایەداریدا، ئەو هەقیقەتەی لەبیر دەچێت کە مقاوەمەی چەکداری و توندوتیژی عێراق ناکاتە بەهەشت و سەرزەمینی ئازادی، لە دوای چوونە دەرەوەی ئەمەریکاییەکان. ئەزموونی رابردووی عێراق شایەدی ئەوەیە کە دوای چوونەدەرەوەی بەریتانیاییەکان لە عێراق، ئەو ولاتە نەک هەر نەبوو بە بەهەشت و سەرزەمینی ئازادی و سەربەخۆیی، بگرە بووە دۆزەخێک بۆ ئەتککردنی ئازادی و ریسواکردنی مرۆڤ. قۆناغی دوای چوونە دەرەوەی

بەریتـانیـاییـیـەکـان لە عـێـراق، مـێـژوویەکـە تا پـرۆسـەی ئازادی لە سـاڵی ٢٠٠٣دا، بەعس بەخوێن و فرمێسک دەینووسێتەوە.

ئەو کـاتـەی "بوش" لە سـاڵی ٢٠٠٢دا وڵاتـانی (کـۆریای باکـور و ئێـران و عـێـراقی) وەک بـەرەی شـەڕ و خـراپەکـاری وەسف کـرد، "تاریـق عـەلی " لە بەرانبەردا (کوبا و فەنزوێلا و بۆلیڤیا)، وەک بەرەی ئومێد ناونووس دەکات و "چافێـز و کاسـترۆ و مـۆرالیس" بە چەتەکـانـی کـاریبی دەچوێنێ و لـە جێی "جـونـی دیب و ئۆرلاندۆ بلۆم و کـیـرانـاتیلی " دایان دەنێت. واتە ئـەوانە بەو جوامـێرانە دەزانێ کـە مافی خوراوی نـەداران و بێنەوایانی جیـهان، لە چنگ دەوڵەمەند و سەرمایەدارە چاوچنۆکەکان دەردێننەوە.

ئەم پیـاوە سـەیری دوژمنـەکانـی ئەمـەریکا وەک فـریادڕەسـێک دەکـات و وەکی فـریشـتـەیەک نیـشـانیـان دەدات. بڕوانە لەم کـتـێـبـەیدا چۆن باسی سەرکردەیەکی پۆپۆلستی و دیکتاتۆری وەک "هۆگۆ چافێز" دەکات: (چافێز مـرۆڤێکی زۆر رۆحـسـووک و خـۆشـەویسـتـە، کـەسێکە عـەقـڵی کـراوەیە و دەربایسی ئەوەیە فێربێت و شت بزانێت. خـوێنەرێکی بەردەوامی کـتێبە و زۆر دەخوێنێتەوە. ئەو وەک زۆرێک لە سیاسەتمەدارانی ئەمـەریکا نییە.. زۆر ئاگادار و رۆشنبیرە. رەخنەی قبـووڵە و حەزی بـەگفـتوگۆو را گـۆڕینەوەیە. بەگشتی مرۆڤێکی بەهرەمەندە).

"تاریـق عــەلی " لـەم کــتــێـبــانـەیدا هـەرچی هـەوڵە بەخــەرجی دەدات، بۆ دژایەتیکردن و نابووتکردنی هەوڵەکانی ئەمەریکا لە جیهاندا. بۆشی گرینگ نییـە لەو دژایەتیکردنەدا، دەکەوێتـە چ بەرەیەک و لە سـەنگەردا شـان بەشانی کێ دەوەســـتـێ! وەک چۆن رق و دژایەتـیکـردنـی ئەمـــریکا، وڵاتێکـی وەک فـەنزوێلاو ئێران لێک نزیک دەکاتەوە و "ئەحـمـەدی نـەژاد" و "هۆگۆ چاڤێز" دەکات بەدۆسـتی گیـانی بەگیـانی، ئاساییـشە چەپێکی پەڕگیری وەک "تاریق عـەلی " و گـرووپە ئـسـووڵیـیـە توندڕۆکـان، ببنە هاوپـەیمان و هـاوخـەباتی یەکتری.

فـەیلەسـووفی بەناوبانگی سلۆڤـینی "سـلاڤـۆی ژەیژەک" سـاڵی ٢٠٠٢ کتێبێکی نووسی بەناوی (بەخێربێن بۆ بیابانی واقیع)، لەوێدا ئەویش وەک چەپێکی توورە و رادیکاڵ رەخنە لە سیستەمی نیو – لیبرالیزم و ئەمەریکا و سـەرمـایـەداری دەگرێت و لە ئەلتـەرناتیـڤێکیش دەگـەرێت بۆ دنیـای ئەمـرۆ، بـەڵام هیـچ کـــات وەک "تـاریق عـــەلی " نـاکـــات و بەرەوای نـابینـێ لە پـاڵ بەربەرییـەکـانی تردا، دژایەتی بەربەریـەتی سـەرمـایەداری بکات. چونکە لە دنیـای ئەمـرۆدا، کـەس رازی نییـە بەوەی دۆزەخی سـەرمـایەداری ئەمـەریکی، بەدۆزەخێکی دزێوتری وەک ئەوەی (تاڵیبـان و قاعیدە)، "کاسـترۆ" و " چاڤێز" بگۆڕێتەوە.

قاعیده له سه‌رده‌می "ئه‌یمه‌ن زه‌واهیری"دا

"پێویسته شه‌ڕ به‌رینه ماڵی دوژمنه‌كانمان، تا ده‌ستی ئه‌وانه بسووتێنین كه ئاگر له ماڵه‌كانی ئێمه‌دا خۆش ده‌كه‌ن".

–ئه‌یمه‌ن زه‌واهیری–

فێندەمێنتالیستە ئۆرستۆکراتەکان

"زەواهیری" و " بن لادن"، وەک دوو سەرەکیترین و کاریگەرترین تیۆرسین و سەرکردەی ڕێکخراوی قاعیدە، نموونەی ئەو فێندە مێنتالیستە ئۆرستۆکراتانەن کە لە بنەماڵەیەکی ناسراو و دەست ڕۆیشتوو خواپێداوەوە هاتوون. ئەمانە نموونەی ئەو کەسانەن کە خاوەن سەرمایەیەکی مادی و ڕەمزیی زۆرن و خاوەن بڕوانامەی بەرزن و بنەماڵەکانیشیان، لە بنەماڵە ناودار و دیارەکانی میسر و سعودیەن.

بەدرێژایی مێژووی ئیسلامی سیاسی لە "حەسەن بەننا"وە تا ئەمڕۆ، هیچ یەک لە سەرکردە و کەسە دیارەکانی ناو گرووهە ئیسلامییەکان، وەک " ئەیمەن زەواهیری"و " ئوسامە بن لادن"، کوڕی خێزانە خواپێداوەکان نەبوون و وەک ئەوان لە سەرمایەی زۆری مادی و ڕەمزیی بنەماڵەکانیان بەهرەمەند نەبوون.

بۆ نموونە "زەواهیری"، کوڕی بنەماڵەیەکی ناسراوی میسرەو باووباپیرانی لەو کەسانە بوون کە پلەوپایەی بەرچاویان لە وڵاتدا هەبووە. "د. محەمەد زەواهیری" باوکی، یەکێک بووە لە پزیشکە بەناوبانگەکانی میسر و وڵاتانی عەرەبی. باپیری (واتە باوکی باوکی) یەکێک بووە لە شێخە دیارەکانی ئەزهەر. باپیرەکەی تری (واتە باوکی دایکی) کە "عەبدولوەهاب عەزامە"، یەکێک بووە لە کەسە ناودار و خاوەن دەسەڵاتەکانی میسر، لە پێش شۆڕشی یۆلیۆی ١٩٥٢دا. "عەبدولرەحمان عەزام"ی براشی یەکەمین ئەمینداری کۆمکاری وڵاتانی عەرەبی بووە. خاڵێکی ئەمینداری ئەنجوومەنی ئیسلامی ئەوروپی بووەو خاڵێکی تریشی جێگری سەرۆکی پارتی کاری میسری بووە.

"زەواهیـــری" بۆ خـــۆی لە ١٩/٦/١٩٥١، لە یەکـــێک لە گـــەڕەکـــە دەوڵەمـەندەکانی شـاری قـاهیـرەدا لەدایک دەبێت کە گەڕەکی (مـەعـادی)یە. قۆناغـەکانی خـوێندنی بە سـەرکـەوتوویی و پلـەی بەرز بڕیوە. لە ناوەڕاسـتی حـەفـتـاکـانی سـەدەی رابردوو لە زانکۆی قـاهیـرە، کـۆلێـجی پزیـشکی تەواو دەکات و سـاڵی ١٩٧٨ لە نەشتەرگەری گشتیدا لە هەمان زانکۆ، بڕوانامەی مـاسـتـەر وەردەگـرێت. پاشـان هەر لەو بوارەدا (واتە بواری نەشـتـەرگـەری گشتی)، لە زانکۆکانی پاکستان بڕوانامەی دکتۆراش بەدەست دێنێ. سـاڵی ١٩٧٩ لەگـەڵ کـچێکدا کـە خـوێندکاری بەشی فـەلسـەفـەی کۆلێـجی ئاداب دەبێت، ژیانی هاوسەرگیری پێکدێنێت و ئێستا خاوەنی چوار کچ و کوڕێکە.

"زەواهیری" هەر لە سەرەتای تەمـەنی لاوێتییەوە، سەرو کاری لەگەڵ کاری ئیـسـلامـیـدا هەبووە و هەر زوو تێکـەڵ بەگـرووپ و ڕێکخـراوە ئیـسـلامـیـیـە نهـێنییـەکان بـووە. وەکو ئەوەی "مـونتـەسـر زەیات" لە کـتـێـبـەکـەیدا باسی دەکـات: (زەواهیـری لە تەمــەنی حــەڤـدە سـاڵـیـەوە و بەتایبـەتیش دوای لەسـێدارەدانی سـەید قوتب و پاشـانیش شکسـتی عەرەب و میـسرییەکان لە شــەڕی شـەش ڕۆژەی ئیـسـرائیلدا، دەبێـتـە ئـەندامی یەکێک لەو ڕێکخـراوە ئیـسـلامـیـیـە نهـێنیـیـانەی زۆربەی زۆریـان لەو گـەنجـانە بوون کــە لەژێر کاریگەری - في ظلال ومعالم في الطريق) دا بوون. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (منتصر الزيات: ايمن الظواهري كما عرفته، دار مصر المحروسة، القاهرة الطبعة الاولى، ٢٠٠٢).

لە میسردا کە لانکی ئیسلامی سیاسییە، ئەگەر تا شـەستەکانی سەدەی رابردوو جــڵــەو و کــاری ئیــســلامی لە دەست ئیــخــوان مــوسلمین و سەرکردەکانی ئەو ڕێکخراوەدا بووبێت، ئەوا لەو مێژووە بەدواوە ئەستێرەی بەختی هاوڕێیانی "حـەسـەن بەننا" لە کزی دەدات و ئەوەی لە هەڵکشان و درەوشـانەوەدا دەبێت، ئەو گـرووپ و دەسـتـە و تاقـمـانەن کـە گـەنجـان

دایناموێن و بەرهەم و نووسینەکانی "سەید قوتب"یش مەشخەڵی ڕێیانە.

لە دوای (في ظلال ومعالم في الطريق وهذا الدين و المستقبل لهذا الدين) و بەتایبەتیش دوای لەسێدارەدانی خاوەنی ئەم بەرهەمانە، نەوەیەک لەسەر گۆڕەپانی سیاسی وڵاتی میسردا سەر دەردێنێ کە بڕوای تەواوی بە جیهادی باسک و بازوو دەبێت و زەبرو زەنگ و توندوتیژیش، بەتاکە ستراتیجێک دەبینێ بۆ گەیشتنە کورسی حوکمڕانی و گۆڕینی نەخشەی سیاسیی وڵات و دەستکاریکردنی خەریتەی کۆمەڵایەتی.

هەر بۆیە لە سەرەتای حەفتاکانەوە، بارەگاکانی ئیخوان موسلمین دەبێتە شوێنی پیاوە ئیختیار و بەساڵاچووەکان و گەنجەکانیش لەناو گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی رادیکاڵ و جیهادیدا، خۆیان ڕێک دەخەن."زەواهیری" یەکێکە لەو گەنجانەی لەگەڵ کۆمەڵە هاوڕێیەکیدا و لەناو ڕێکخراوێکی نهێنی پەرگیردا خۆیان ڕێک دەخەن کە دواتر بەڕێکخراوی (جیهاد) دەناسرێت. بڕوانە: (منتصرالزيات: الطريق الى القاعدة). ئەوەی چانسی گەورەبوون و بەهێزبوونی ئەم کۆمەڵە و ڕێکخراوە ئیسلامییانە زیاتر دەکات، ئەو فەزا سیاسییە تازەیە کە لە حەفتاکاندا و لەگەڵ هاتنی "ئەنوەر سادات" دا دێتە پێش.

"سادات" لە دوای مردنی "عەبدولناسر" و دەستبەکاربوونی وەک سەرۆک کۆماری میسر، بەمەبەستی لێدانی تەواوی هێزە لیبراڵی و مارکسی و ناسری و ناسیۆنالیستەکان، دەکەوێتە هاوپەیمانێتی بەستن لەگەڵ ئیسلامییەکاندا و ساڵانی حوکمڕانی ئەو، ئیسلامییەکان لە کار و چالاکی نواندندا تا ئەوپەڕی ئازاد و دەستکراوە دەبن و تاڕادەیەکی زۆریش دەتوانن، لە رووی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەوە کۆنترۆڵی وڵات بکەن. خوێنەر بۆ زانیاری زیاتر لەسەر هەلومەرجی ئەو قۆناغەی وڵاتی میسر، دەتوانێت سەیری ئەم سەرچاوانە بکات:

(د.عبدالعظيم رمضان: جماعات التكفير في مصر، الاصول الفكرية والتأريخية الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة الطبعة الاولى، ١٩٩٥). يان (هالة مصطفى: الاسلام السياسي في مصر مركز الدراسات السياسية والاستراتيجية بالآهرام، القاهرة الطبعة الاولى، ١٩٩٢). ياخود (أحمد حسين حسن: الجماعات الاسلامية والمجتمع المدني دراسة في استراتيجية بناء النفوذ السياسي والاجتماعي والتغلغل الفكري دار الثقافة للنشر، القاهرة الطبعة الاولى،٢٠٠٠).

حەفتاكان ئەو قۆناغەیە كە گرووپە جیهادییە رادیكاڵییە ئیسلامییەكانی ناو میسر، دەگەنە ئەوجی بەهێزبوون و پەلوپۆ هاویشتن و گەورەبوون. ئەمەش هەر بەتەنیا بەسیمای ناوچە چەپەک و دووره دەستەكانەوە دیار نابێت، یان لە كووچە و كۆڵانە نەدار و هەژار نشینەكانی قاهیرە و پۆرسەعید و ئەسیوتدا هەستی پێ ناكرێت، بگرە لەناو زانكۆ و پەیمانگا و سەندیكاكانی كۆمەڵگەی مەدەنی و داو و دەزگا حكوومی و شەقام و گۆڕەپانە گشتییەكاندا، بەزەقی خۆی بەیان دەكات.

ئەو دوو رێكخراوە ئیسلامییەی لەم قۆناغەدا، پڕكێشی زیاتر دەكەن و خەونی گەورەتریان دەبێت (كۆمەڵی ئیسلامی و رێكخراوی جیهاد)ن. هەر ئەم دوو رێكخراوەشن كە لە دوای ئیمزاكردنی رێكەوتنامەی كامپ دێڤدەوە، كار بۆ ئەوە دەكەن دەسەڵاتەكەی "ئەنوەر سادات" نابووت كەن و لە رێی كۆدێتایەكی سەربازی كتوپڕەوە، جڵەوی حوكمڕانی لە میسردا بگرنە دەست.

ئەوەی لە شەشی ئۆكتۆبەری ساڵی ١٩٨١دا روودەدات، لەلایەن "خالد ئیسلامبولی"و "محەمەد عەبدولسەلام فەرەج"ەوە، نیشانەی خواست و بڕوا بەخۆبوونی ئەو دوو هێزە ئیسلامییە رادیكاڵەیە كە دەتوانن بە كەماڵی ئیسراحەت، كەسی یەكەمی وڵات تیرۆر بكەن و كورسی حوكەڕانی بگرنە دەست.

بێگومـــان ئـەم هـەوڵـە ئەگــەرچی دەســـتی دەگــاتە ئـەوەی رۆحی "ئـەنوەر سادات" بکێشێ، بەڵام لە گەیشتن بەکورسی دەسـەڵات شکست دێنێ. باجی گەورەی ئەم شکستەش، هـەریەک لە (کۆمەڵ و جیهـاد) دەیدەن. ئەو شاڵاوی رەشـــبگیـــرییـــەی لە دوای رووداوەکـــەوە دەست پێ دەکـــات، لـە بەرواری ١٩٨١/١٠/٢٣دا دەگـاتـە سـەر "زەواهیــری"و مـاوەی سێ ســاڵ زینـدانی بەسـەردا دەدرێت. دوای ئیعترافکردنی لەسەر چەند هاوڕێیەکی کە یەکێک لەوانـە "عـیـســام قــەمـری" دەبێت کـە پاش گـرتنی لەسـێـدارە دەدرێت، "زەواهیـری" ئازاد دەکرێت. دوای ئەوە روو دەکاتە ئەمـەریکا و سـویسـرا و سـعـودیە و پاکسـتـان و ئەفـغـناسـتـان و "مـونتـەسـر زەیات" پێی وایە: (زەواهیری بۆیە دوای ئەوە سەری خۆی هەڵدەگرێت و وڵات بەیەکجاری جێ دێڵێت، چونکە لە پای ئیعـترافکردنی لەسـەر هـاوڕێکانی و لەسێدارەدانی یەکێکیان، تووشی ئازارێکی ویژدانی زۆر دێت و دەروونی ماندوو دەبێت).

"زەواهیـری" دوای ئەوەی لە سـاڵی ١٩٨٥ لە شـاری بیـشـاوەر لە ناوچە سنوورییـەکانی پاکسـتـان و ئەفغانسـتاندا دەگیرسێتـەوە، وەک پزیشکێکی خـۆبەخش لە یەکـێک لـە نەخـۆشــخـانـەکـانی مـانگی سـووری کـوەیتـیـدا دەسـتـبـەکـار دەبێت و بەمـاوەیەکی کـەمـیش دوای ئەوە، ئاشنـایەتی لەگـەڵ "ئوسـامـە بن لادن"دا پەیدا دەکات و دەبنە دۆست و هاوڕێی گیانی بەگیانی یەکـتـری. ئەم دۆسـتـایەتی و یەکـتـرناسـینـەیان، دەبێـتـە بەردی بنـاغـەی دامـەزراندنی ترسناکترین و گەورەترین رێکخراوی ئیسـلامی جیهـادی کە رێکخراوی قاعیدەیە.

قاعیدە لە نێوان "زەواهیری و بن لادن"دا

وەک چۆن مـێژوو ئەوە بۆ میـسرییـەکان دەنووسـێت کە ئەوە ئەوان بوون بۆ یەکـەم جارو دوای هـەرەسـهێنانی خـەلافەتی عـوسـمـانی، یەکەمین رێکخراوی ئیسـلامی سیـاسـییـان دروست کـرد، ئەوا ئەوەشـیـان بۆ تۆمـار دەکـات کـە

هەڵسووڕاوانی ئەوان بوون بەردی بناغەی ڕێکخراوێکی وەک قاعیدەیان داناو گەیاندیانە ئەو ئاستەی کە ببێتە هەڕەشەیەکی جیددی، بۆ سەر ئەمەریکا و ڕۆژئاوا و تەواوی جیهان بەگشتی. ئەوە ڕاستە کە قاعیدە بەهەوڵ و ڕەنجی کەسانی وەک "عەبدوڵا عەزام" و "ئوسامە بن لادن" هاتووەتە بەرهەم، بەڵام پشکی شێر لەسەرپێ خۆکەوتنی ئەم ڕێکخراوەدا، بەر میسرییەکان دەکەوێت.

میسرییەکان لەناو ڕێکخراوی قاعیدەدا، ڕۆڵیان ڕۆڵی ئەو سەربازە نەناسراوانەیە کە لە پشتی پەردەوە و لە سێبەردا کار دەکەن. "سەید ئیمام" و "ئەبوعوبەیدەی بەنشێری" و ئەبو حەفسی میسری"و سەیفو لعەدل" و "محەمەد سەلاح" و "تاریق ئەنوەر" و"زەواهیری" و... هتد، چ لە ڕووی سەربازی و چ لە ڕووی تیۆری و سیاسی و کاری ڕێکخراوەییەوە، شوێن دەستیان بەزەقی بەسەر مێژووی قاعیدەوە دیارە. ڕەنگە بواری دارایی تاکە بوارێک بێت کە میسرییەکان وەک پێویست خزمەتیان بەقاعیدە نەکردبێت، بەڵام لە بوارەکانی تردا ئەوان سەر مەشق بوون و سیاسەتی گشتی ڕێکخراوەکە لەبن هەنگڵی ئەواندا بووە.

ئەوە ڕاستە کە "بن لادن" تامردنی ڕووی دیار و کەسی یەکەمی قاعیدە بووە، بەڵام ئەو ئەقڵەی بیری دەکردەوە و تیۆریزەی دەکرد و پلان و سیاسەت و بەرنامەی کاری ڕێکخراوەکەی دادەڕشت، "زەواهیری" بوو. بەکورتی و بەپوختی وەک "برۆس هۆفمان"ی پسپۆڕ لە بواری تیرۆردا لە دیمانەیەکی کۆواری (نیوزویک)دا دەڵێت: (زەواهیری ئەو ئەقڵەیە کە قاعیدە بیری پێ دەکاتەوە و سندووقە ڕەشەکەی ئەو ڕێکخراوەیە).

قاعیدە بەرهەمی هەوڵی ئیسلامیستە پەرگیرە میسرییەکانە، لە پێشی پێشەوەشیاندا "زەواهیری". ئەم پیاوە لە ساڵی ١٩٨٦ تا ١٩٩٨ کە مێژووی خۆ ئیعلانکردنی قاعیدەیە، توانی بەهەوڵ و کۆششێکی زۆر،

وەرچەرخانێکی ریشەیی و ستراتیجی لە بیرکردنەوە و دنیابینی "ئوسامە بن لادن"دا دروست بکات. توانی قەناعەتی پێ بکات کە باوەڕ بەهزری جیهادی رادیکالانە بێنێ، واتە دەست بەرداری ئەوە بێت تەنیا وەک بانگخوازێکی سەلەفی بمێنێتەوە کە هەر سەرقاڵی کاری خێرخوازی دەسگیرۆییکردن و کۆمەک پێکردن بێت. بگرە ئەوەی "زەواهیری" دەیویست ئەوە بوو، "بن لادن" بگۆڕێت بۆ جەنگاوەر و موجاهیدێک، تا جیهاد لە دژی تاغووتەکانی جیهانی ئیسلامی بەرپا بکات و هێزەکانی ئەمەریکاش لە وڵاتانی عەرەبیدا وەدەرنێت. ئەڵبەت دواجار ئەمەشی بۆ چووە سەر.

ئەوەی راستی بێت "زەواهیری" چەند کاریگەری لەسەر کارەکتەری "بن لادن" بەجێ هێشت، "بن لادن"یش کاریگەری لەسەر "زەواهیری" و ئاراستەی بیرکردنەوەی ئەو هەبووە."زەواهیری" تا ئەو کاتەی کەسی یەکەمی ناو بزووتنەوەی (جیهاد)ی میسری بوو، بڕوای وابوو (رێگای رزگارکردنی قودس، بەقاهیرەدا تێپەڕ دەبێت) و هەمیشە پێداگیری دەکرد لەسەر ئەوەی کە (موسڵمانی راستەقینە، سەرەتاو بەر لەهەر شتێک پێویستە بەرەنگاری کوفری ناوەخۆ و دوژمنی نزیک بێتەوە. دوای ئەوە نۆرە دێتە سەر کوفری دەرەکی و دوژمنە دوورە دەستەکان). ئەم قەناعەتە بوو وای لێ کرد لە کاتی دەرچوونی لە میسرەوە تا دروستبوونی قاعیدە، داوا لە جیهادییەکانی میسر بکات لەسەر کار و چالاکی خۆیان بەردەوام بن، سەرەڕای ئەو گورزە گەورە و کوشندانەشی لە پای هەوڵە شکتسخواردووەکانیان بۆ تیرۆرکردنی "صەفوەت شەریف و عاطف صدقی و حەسەن ئەلفی"، بەریان کەوت.

ئەوە "بن لادن" بوو " زەواهیری" وا لێ کرد واز لەو سیاسەتانەی بێنێت و دەستبەرداری شەڕە لۆکاڵییەکانی بێت، بۆ خاتری شەڕێکی گەورەتر و چارەنووسسازتر کە شەڕی سەرتاسەرییە لە دژی ئەمەریکا و هاوشێوەکانی. ئەو قۆناغ و سەردەمەی "بن لادن" ئەم پێشنیازانەی

بەردەستی "زەواهیری" دەخست، ڕێکخراوی جیهاد لەناو میسردا دووچاری پشـــێـــویەکی گـــەورە بـووبوو، لـە رووی ڕێـکـخـــسـتن و کـــارکـــردنـی هەڵسـووڕاوەکـانییـەوە، هـاوکـات سـەرچاوەی داراییـشیـان بەرەو لاوازی و کـزبوون دەچـوو. ئەمـــانە هـۆکـارگـەلێک بوون وایان لە "زەواهـیـری" کـرد، ڕێکخراوی جیهاد هەڵبوەشێنێتەوە و تێکەڵ بەعەرەبە ئەفغانییەکانیان بکات و قاعیدەیان لێ دروست بێت.

لێـرەوە وەک چۆن " بن لادن" رازی بوو بەوەی واز لە رۆڵـی خـێـرخـوازی سەلەفی بێنێ و ببێتە موجاهیدێکی هەقیقی، "زەواهیری"یش هاتە سەر ئەو قـەناعەتەی واز لە خـەباتی لۆکاڵی بێنێ و جیـهادی دوژمنە دوورەکان دەست پێ بکات. بەم جـۆرە هـەردووکـیـان لە ژێر چەتری قـاعـیـدەدا کـۆدەبنەوە و سـەرەتـایەکی تـازە دەست پێ دەکـەن کـە یەکـێکە لە قـۆنـاغـە ترسـناک و خوێناوییەکانی ئیسلامی سیاسی لە مێژوودا.

"زەواهیری" وەک کەسی یەکەمی قاعیدە

"زەواهـیری" لە ئان و سـاتێکدا بەشـێوەیەکی فـەرمی دەبێتە کـەسی یەکـەمی ناو ڕێکخـراوی قـاعـیدە کـە زۆر هـاوکـێشـە گـۆڕاوە و زۆر شت وەکی خـۆی نەمـاوە. بەتـایبـەت ئەگـەر ڕووداوەکـانی ئەمـسـاڵ وەرگرین کـە گرینگترین و دیارترینیان بریتییە لە (کوژرانی بن لادن و شـۆڕش و ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی و تیرۆرکردنی ئەنوەر ئەلعەولەقی و... هتد).

راستـە لە دوای شـەڕی دژە تیرۆر و وشککردنی سەرچاوە داراییـەکانی قاعیدە و رووخـاندنی حکوومەتـی تاڵیبـان لە ئەفغـانستان و دەسـتگیرکـردنی زۆربـەی زۆری هـەڵســووڕاوە دیارەکـــانی قـــاعـــیـــدە، ئەو ڕێکخــراوە لـە پاشـەکشـەدایە و توانای دەست وەشـاندن و پەلامـاردانی روو لە کزییـە، بەڵام هیچ یەک لەوانە هێندەی ڕووداوەکـانی ئەمسـاڵ لەسـەر شـانی قـاعیدە قورس و تاقەتپڕووکێن نەبوون.

قاعیده له سەرەتاکانیدا، هێزێکی پۆشته و پەرداخ و ڕێکخستنێکی کۆنکرێتی هەبوو. خاوەنی لەشکرێکی گەورەی موجاهید و جەنگاوەران بوو. لەسەروو هەموو ئەمانەشەوە جوگرافیایەکی پارێزراوی هەبوو، لەژێر سایەی حوکمڕانی تاڵیباندا له ئەفغانستان. هەنووکه که "زەواهیری" بەرپرسیارێتی ئەو ڕێکخراوه له ئەستۆ دەگرێت، هیچ یەک لەوانه نەماوە. سەرباری تیرۆرکردنی "بن لادن" و ئەلعەولەقی"یش، بەهاری عەرەبی و دەنگ و سەدای لاوانی ئەو وڵاتانە، بەرەی لەژێر پێی قاعیده و هێزه ئیسلامییەکانی تردا دەرکێشاوە.

له ڕاستیدا ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی له ئێستادا، بەڕادەیەک گەمارۆی قاعیدەیان داوه که ڕەنگه "زەواهیری" و "سەیفولعەدل" و "ئەبو لەیسی لیبی"، سەریان نەپەرژێته سەر ئەوەی دووباره ڕێکخراوەکه بخەنەوه سەرپێی خۆی و لەژێرباری قورسی مەرگی "بن لادن" دا دەری بێنن.. ئەوەی لەم قۆناغەدا مومکین بێت، لەوانەیه پاراستنی سەری خۆیان و قوتارکردنی گیانی خۆیان بێت، نەک بووژاندنەوه و هەستانەوەی قاعیده بێت. ئەوەی له ئێستاشدا دەیبینین، بەڕوونی نیشانی دەدات که یاریکەری دیاری سەر گۆڕەپانەکه لەمڕۆدا، تاڵیبانی ئەفغانستان و تاڵیبانی پاکستان و بزووتنەوەی حەقانییە، نەک قاعیده. بەکورتییەکەی "زەواهیری" له دۆخێکی دژوار و ئاڵۆزدا، ئەو بەرپرسیاریەتییەی بەرکەوت که ڕەنگه قورسترین قۆناغی ژیانی ڕێکخراوەکەی بێت.

سەرەڕای ئەوانه لێره و لەوێ باس لەو کێشه و ناکۆکییه ناوەخۆییانەی ڕێکخراوەکەش دەکرێت که له نێوان سعودییەکان و میسرییەکاندا هەیه و پێشبینی دەکرێت زۆرێک له سعودییەکانی ناو عاقیده، مل به "زەواهیری" نەدەن و وەک کەسی یەکەم قبووڵیان نەبێت."زەواهیری" و قاعیده لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی قورس و ئان و ساتێکی چارەنووسسازدان. ئەم ئاسته

لاواز و پڕ پەرتەوازەییـیـەی ئەم ڕێکخـراوە تـووشی بووە، بەرهـەمی دە سـاڵی هـەوڵ بەخـەرجدانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمـەریکایە. بۆیە بەدوور دەزانرێت جـارێکی تر ئەمـەریکا و هاوپەیمانەکـانی ڕێگە بدەنەوە، قـاعیدە خـۆی ڕێک بخاتەوە و سەر پێی خۆی بکەوێتەوە.

قاعیدە چی لێ دێت و بەرەو کوێ دەچێت؟ ئەمە گرینگترین پرسیارێکە کە لە سەردەمی "زەواهیری"دا دێتە پێشێ، وەک کەسی یەکەمی ئەو ڕێکخراوە.

"قـاعـیـدە" لە سـەردەمی "زەواهیـری"دا یان کـۆتایی پێ دێت و بچـووک دەبێتـەوە و دەچێتـە پەراوێزی مێـژووەوە، یان بەفـۆرم و شـێوازێکی دییـەوە دێتـەوە سـەر گـۆڕەپانەکـە.. ئەوەی ئێـسـتـا لە دنیـادا روو دەدات، ئەگـەری یەکـەمیـان زیاتر دەکـات. ئەم ئەگـەرەشیـان بۆ مـرۆڤـایەتی خـێـری زیاتری تێـدایە، چونکە ژیان لە بەڵای فـاشـیـزمـێکی دی قـوتـاری دەبێت و ئەگـەری دووبارە بوونەوەی یازدەی سێپتەمبەرێکی تریش لاواز دەکات.

تۆ بڵـێی دە ساڵ دوای یازدەی سـێپتەمبەر، وەک چۆن مـەرگی "بن لادن" و "ئەنوەر ئەلعەولەقی" و بەهـاری عەرەبیمان تێدا بینی، کۆتایی (قاعیدە)یشی تێدا ببینین. بێگومان داهاتوو وەڵامی ئەم پرسیارە دەداتەوە.

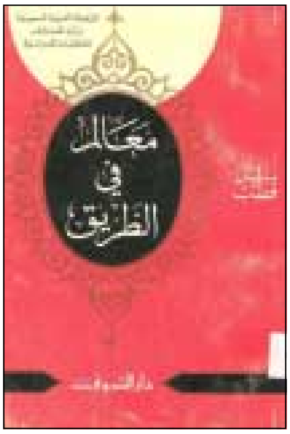

سەید قوتب تەکفیر و توندوتیژی

"مـردنی کـەسـانێک لەپێناو ئایدیایەکـدا، ئەوە ناگەیەنێت کە ئەو ئایدیایە راست و دروستە".

سەرەتایەکی پێویست

"سەید قوتب" ناوێکی دیار و تیۆرسینێکی گەورەی ناو مێژووی ئیسلامی سیاسییە. هەرچەندە تەمەنی کارکردنی ئەو لەناو بزاوتی ئیسلامیدا (کە ئیخوان موسلمین بوو) لە سێزدە ساڵێکی تێنەپەڕاند (١٩٥٣- ١٩٦٦)، بەڵام لەو ماوە کەمەدا توانی میراتییەکی گەورە و کاریگەرییەکی بێحەد و حیساب لە دوای خۆی جێ بهێڵێت و تا ئەمڕۆش، شوێن دەستی بەزەقی بەسەر تەواوی گرووپە رادیکاڵی و جیهادییەکانی دنیاوە دیارە.

لە دوای هێرش و پەلامارەکانی قاعیدە بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١، زیاد لە جاران ناوی "سەید قوتب" و بەرهەمە فیکری و ئایدیۆلۆجییەکانی هاتنەوە ناو ناوان و بوونە شوێن گرینگی پێدانی هەموو لایەک.

بەدرێژایی ئەم دە ساڵە، یەکێک لەو پرسیارە چەندبارە و بەردەوامانەی دەکرێت و دەکرێتەوە ئەوەیە: (کە ئاخۆ هزری سەید قوتب و تێزە و تیۆرەکانی، تاچەند پێوەندییان بەگرووپەکانی تەکفیر و پرسی جیهاد و تیرۆرەوە هەیە؟ ئاخۆ سەید و بیر و بۆچوونەکانی بەپرسیارن لەو کار و کردەوانەی، قاعیدە و گرووپە تەکفیرییەکانی دی لە سەرتاسەری جیهاندا ئەنجامی دەدەن یان نا؟).

بێگومان ناوهێنانی بەردەوامی "سەید" نەک کەسێکی دی، لەو مەسەلانەی پەیوەندییان بەتیرۆر و جیهاد و کاری خۆتەقاندنەوە و تەکفیرکردنی کۆمەڵگە و دەوڵەتەوە هەیە، ئەوە دەسەلمێنێ کە دید و بۆچوونی ئەو و ئەو میراتییە فیکرییەی لە پاش مردنی خۆی جێی دێڵێت، پێوەندییەکی ئۆرگانی

و ڕێک و ڕاستیان بەو کردەوەو کار و چالاکییانەوە هەیە کە ئیسلامی ڕادیکاڵی لێرە و لەوێ پێی هەڵدەستێت. تاوتوێکردنی بەرهەمەکانی و بەتایبەتیش نووسینەکانی ناو زیندانی (في ظلال، هذا الدين، مستقبل لهذا الدين، معالم في الطريق، لماذا أعدموني؟)، بەڵگەیەکی حاشا هەڵنەگرن لەو ڕووەوە.

"مەودوودی" نەک "حەسەن بەننا"

کەس نکۆڵی لەوە پێ ناکرێت کە گوتاری "سەید قوتب"و دید و بۆچوونەکانی، چەقی گوتاری ئیسلامی هاوچەرخ پێک دێنێت. وەک "تاریق ئەلبشری"یش لە وتارێکیدا بەناوی (سيد قطب.. قراءة تأريخية) دەڵێت: (تایبەتمەندی هزری سەید قوتب لەوەدایە کە کاریگەری زۆری لەسەر مێژووی هزر و بزاوتی ئیسلامی سیاسی پاش خۆی هەیە.. هیچ بزاوتێکی جیهادی و ڕادیکاڵی ئیسلامی نییە لە دنیادا، میراتی فیکری سەید سەرچاوە و مەرجەعی نەبێت). بڕوانە: (سيد قطب والعنف والتكفير: أزمة أفكار... أم مشكلة قراءة؟ – أعداد وتحرير: د. معتز الخطيب مكتبة مدبولي، القاهرة – الطبعة الأولى، ٢٠١٠).

"سەید" سەروەختێک تێکەڵ بەئیسلامی سیاسی دەبێت کە میسر لەبەردەم قۆناغی گۆڕانکارییەکی تازەدا دەبێت، قۆناغی کۆتاییهێنان بەسیستەمی حوکمڕانی پاشایەتی و دەرهێنانی وڵات لە بن دەستی کۆلۆنیالیزمی بەریتانی.

پێوەندی ناجۆری "عەبدولناسر" و ئیخوان لەو قۆناغەدا، دەبێتە باعیسی ئەوەی"سەید" وەک تیۆرسین و هەڵسووڕاوێکی دیاری ئیخوان، بەشێکی زۆری دوا ساڵەکانی تەمەنی لە زینداندا بەرێتە سەر. لەوێشدا وەک "تیمۆنی میشێل" دەڵێت: (جۆرە نووسینێکی بەرهەم هێنا کە دەکرێت بەئەدەبی زیندان ناودێر بکرێت). یەکێک لە بەرهەمەکانی ئەم قۆناغە کتێبی

(مەشخەڵی ڕێ) بوو، ئەو مەشخەڵی ڕێیەی دەکرێت بەمانیفێستی تەواوی بزاوتە ئیسلامییە رادیکاڵییەکانی دنیای دابنێین.

"سەید"بەم کتێبەی ئاڕاستەی کاری ئیسلامی سیاسی دەگۆڕێت و دەبێتە مایەی ئەوەی، بۆ یەکەم جار ڕێکخراوی ئیخوان موسلمین (ئەو ڕێکخراوەی ساڵی ١٩٢٨ شێخ حەسەن بەننا لە شاری ئیسماعیلیە دای مەزراند)، ببێتە دوو کەرت لە نێوان حەرەسی کۆن و گەنجەکاندا. ئەو حەرەسە کۆنانەی داوای دان بەخۆداگرتن و پشوودرێژی و هەنگاوی شێلگیرانەیان دەکرد، لەگەڵ ئەو نەوە تازەیەی بڕوای بەپەلاماردان و کودەتا و جیهادی باسک و بازوو هەبوو.

"سەید" ئەگەرچی تیۆرسین و هەڵسووڕاوی ئیخوان موسلمین بوو، بەڵام لە زینداندا ئەوەندەی سەروکاری لەگەڵ "ئەبوئەعلای مەودوودی" دا بوو، ئەوەندە بایەخی بەکار و بەرهەمەکانی "حەسەن بەننا" نەدا. واتە بەدرێژایی ساڵانی ناو زیندانی (لیمان گرە) ڕووی لە"مەودوودی"و پشتی لە"بەننا" بوو.

ئەمەش وای کرد لە ناوەڕاستی شەستەکان بەدواوە، بزاوتی ئیسلامی سیاسی لە میسر، بەگوتارێکی داخراو بگات و دواتریش بزاوتگەلێکی تری ئیسلامی لە جیهاندا، تووشی ئەو پەتایە ببن. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (د. محمد حافظ دياب : سيد قطب الخطاب والايدولوجيا – رؤية للنشر والتوزيع، القاهرة – الطبعة الأولى،٢٠١٠).

ئاشکرایە لەگەڵ هاتنی ئیخوان و بەتایبەتی لە ساتەوەختی دروستبوونی (دەزگای تایبەت) لەناو ئەو ڕێکخراوەدا، تیرۆر و کاری توندوتیژی دێتە ئارا. هاوکات ڕەخنەگرتن و تەریزکردن لە مۆدێرنە و غەربزەدەیی دەست پێ دەکات، بەڵام تەنیا لەگەڵ هاتنی "سەید قوتب" و بەرهەمهێنانی گوتارێکی داخراو و توندوتیژ لەسەر بنەمای چەمکگەلێکی وەک: (حاکمییەت و جاهیلیەت و تەکفیر و... هتد)، ئەو شتانە لە حاڵەتەوە دەبنە دیاردە و دەبنە

هەڕەشــە و مــەترسی جــیددی، نەک لەســەر حکوومــەت و دەســەڵاتێکی دیاریکراو، بگرە بۆ ســەر خــودی ژیان خــۆشی. لە نموونەی حــوکــمڕانی تاڵیـبان لە ئەفـغانسـتان و کار و کـردەوەکانی (قـاعیـدە)ش لە جیـهانـدا، بەئاشکرا ئەوەمان بینی.

بێگومان ئێمە لەگەڵ کۆتاییـیەکانی سەدەی نۆزدە و بەراییـیەکانی سەدەی بیـسـتـەمـدا، هەوڵی لیـبـراڵوانەی ریفـۆرمـخـوازەکـانی وەک: "جـەمـالـەدینی ئەفـغـانـی" و "مـحــەمــەد عــەبدە" و "عــەبدولـرەحـمــان کـەواکـبی" دەبیـنین، بەمـەبەسـتی دروسـتکردنی پردی پێوەندی لە نێوان کەلـەپووری ئیـسـلامی و مۆدێرنەی ئەورووپی و راماڵینی کەند و کۆسپەکانی رابردوودا، بەڵام هـەر زوو ئەم هـەوڵانـە بەهـۆی پاشـەکـشـەی"مـحـەمـەد رەشـیـد رەزا"و دروسـتکردنی ئیخوان لەلایەن "حەسەن بەننا" وە کاڵ دەبنەوە و سەرکەوتوو نابن.

ئەگەر هـەوڵی "حـەسەن بەننا"و رێکخـراوە سەلەفییـەکەی، بـەرگرتن بووبێت بە شالاوی رۆئاواخوازی و شارستانییەتی مادی رۆئاوا، لە رێی گەڕانەوە بۆ نۆرم و بەهاکانی ئیسلام و ئاشتکردنەوەی خەڵک و خوا لەگەڵ ئایندا، ئەوا "سـەید قـوتب" پشت ئەسـتوور بـە مەرجـەعییـەتی "مـەودوودی"، لە قـۆناغـێکی تردا دێت بۆ ئەوەی بکەوێتـە شـەڕێکی دەسـتــەویەخــەی بێ ئامــانەوە، نەک لەگـەڵ رۆئاوا و مـۆدێرنـەی پڕ لە ئیلحـاددا بەتەنیـا، بگرە لەگـەڵ تەواوی ئەو کــەســانـەشــدا کــە بـەخــۆیان دەڵێن مــوســڵــمــان و لەگــەڵ ئـەو دەوڵەت و نەتەوانەشدا کە خۆیان بە ئیسلامی دەزانن.

بەو پێـیـەی ژێرخـانی گـوتار و بەرهـەمـەکـانی "ســەید قـوتب"، دنیـابینی و تێزەو تیـۆرەکانی" ئەبو ئەعلای مـەودوودی" دروسـتی دەکات، ئەوا دەبێت بۆ پرسی تەکفیر و توندوتیژی و مەسەلەگەلێکی تر کە پێوەندی بەوانەوە هەیە، بگەڕێینەوە لای "مەودوودی".

"مەودوودی" ئەو پیاوەیە کە لەنـاو جەرگەی هینـدسـتانەوە و لە سـەروبەندی

سەربەخۆبوونی ئەو وڵاتەدا، دەتوانێت (حاکمیەت و جاهیلیەت و تەکفیر و جیهاد و... هتد)، لە چەمکگەلێکی رووت و ئەبستراکتەوە بگۆڕێت بۆ گوتارێکی ئایدیۆلۆجی کاریگەر و بیانکاتە زادی فیکری، موجاهیدانی ئیسلامی سیاسی و چەمکێکی کارا بۆ بەگژاچوونەوەی دنیا.

ئەوە "مەودوودی" یە لە سەردەمی هاوچەرخیدا بۆ یەکەم جار، دەرگا بەرووی بەکارهێنانی چەمکی تەکفیردا دەکاتەوە و چەمکی جاهیلییەتیش وەک ئامرازێکی مەعریفی بەکاردێنێ، بۆ رەتکردنەوە و ئافەرۆزکردنی هزر و فەلسەفەی رۆئاوا. هەروەها وەک ئامرازێکی سیاسی و کۆمەڵایەتیش بەکاری دێنێ، بۆ بەگژاچوونەوەی ئەو شێوازی ژیانکردن و کۆمەڵگە و ئەو سیستەم و رێژیمانەی لە هیندستان و تەواوی جیهاندا لە ئارادا بوون. بۆ زانیاری زیاتر لەسەر ئەم مەسەلەیە بڕوانە: (د. عبدالغني عماد: حاكمية الله و سلطان الفقيه قراءة في خطاب الحركات الاسلامية المعاصرة دار الطلعية للطباعة والنشر، بيروت).

ئەو گرێی چەوساندنەوە و ژێردەستییەی "مەودوودی" لە فەزای وڵاتێکی وەک هیندستانداو وەک کەمینەیەکی موسڵمان لە بەرامبەر زۆرینەیەکی هندۆسیدا هەستی پێ دەکرد، وای لێ کرد گوتارێکی پەڕگیر و داخراو بەرهەم بێنێت. گوتارێک کە تەرێز لە هەموو دەستکەوتەکانی مۆدێرنە بکات، بە ناسیۆنالیزم و دیموکراسیشەوە.

بە بۆچوونی ئەو دیموکراسی تەوقێکی ئاسنین بوو کە بۆ هەتا هەتایە دەکرایە ملی موسڵمانانی هیندستان، چونکە پێی وابوو دیموکراسی لە وڵاتێکی وەک هیندستاندا، واتە ملکەچکردنی موسڵمانان وەک کەمینەیەک بۆ هندۆسەکان کە زۆرینەی وڵات پێکدێنن. ئەڵبەت ئەم بۆچوونانەی ئەوە کە کەسێکی وەک "محەمەد عەلی جەناح" ناچار دەکەن، بەپێکهاتنی حیزبێکی ئیسلامی بەناوی (یەکگرتووی ئیسلامی) و هەوڵی ئەو حیزبەش بۆ ئەوە

دەبێت، تا دەوڵەتێک بۆ موسڵمانانی ناو هیندستان دروست بکات کە دواتر وڵاتی پاکستانی لێ دەکەوێتەوە، بەڵام "مەودوودی" هەر بەوە داناکەوێت و لە دوای دامەزراندنی پاکستانیش پڕکێشی زیاتر دەکات. بەکورتییەکەی لە ڕێی دروستکردنی پارتێکی سیاسییەوە و بەناوی (کۆمەڵی ئیسلامی)، دەیەوێت دەوڵەتێکی ئیسلامی دابمەزرێنێت.

واتە "مەودوودی" تەنیا دڵی بەوە ئاو ناخواتەوە کە پاکستان دەوڵەتێک بێت، بۆ موسڵمانان و جوگرافیایەک بێت لە چوارچێوەیدا موسڵمانانی جیابووەوە لە هندستان کۆ بکاتەوە، بگرە خوازیاری ئەوەیە پاکستان ببێتە دەوڵەتێکی ئیسلامی و وەک خۆی دەڵێت: (دەوڵەتێک بێت کار بە بەرنامە و شەریعەتی خوا بکات). ئەڵبەت ئەم خواست و بەرنامە پەڕگیرییانەی، دواتر بەرەو ڕووبەڕووبوونەوەی دەوڵەت و دەسەڵاتی وڵاتی دەبەن و لە مردن نزیکی دەکەنەوە.

ئەگەر سازش و پاشەکشێکردنی نەبوایە لە بۆچوونە زۆر پەڕگیرەکانی، ئەوا بێگومان هەمان چارەنووسی "سەید قوتب"ی دەبوو. "مەودوودی" پوختەی بۆچوونەکانی لەوەدا کورت دەکاتەوە کە لە هەر شوێنێکدا حاکمیەتی خوا غائیب بوو، واتە کار بە بەرنامە و شەریعەتی یەزدان نەکرا، ئەو کۆمەڵگە و دەسەڵاتە کافرن و لە جاهیلیەتی تەواودا دەژین. لەبەرئەوەشی کۆمەڵگەکانی دنیا، بەو کۆمەڵگەیانەشەوە کە بەخۆیان دەڵێن ئیسلامی لەو دۆخەدان. کەواتە نەک هەر موسڵمان نین، بگرە کافر و گومڕان و سەردەمی جاهیلیەتێکی تر دەژین. ئەم ئایدیۆلۆجیای تەکفیرکردنەیە کە دەبێتە مایەی دەرگاکردنەوە بەرووی توندوتیژیدا، بەتایبەت ئەو کاتەی لە زینداندا دەگات بە"سەید قوتب"و لە (معالم في الطريق)یشدا، دەبێتە گوتارێکی کۆنکرێتی و نەخشەڕێگای ئەو بزاوتە جیهادییانەی گەنجەکان زۆرینەیان پێک دەهێنن.

"ســـەید" شـــان بەشـــانی "مـــەودوودی" پێی وایە، مـــرۆڤـایەتی لەمـــڕۆدا جاهیلییەتێکی تازە دەژی، چوون ئەو جاهیلییەتەی کە بەر لە هاتنی ئیسلام لە ئارادا بوو. هۆکارەکەشی ئەوەیە کە تەواوی مرۆڤایەتی لە هەقیقەت و جەوهەری عەقیدەی ئیسلامی بێئاگان و نۆرم و بەها و مۆڕاڵی ئیسلامیان بیر چووەتەوە. لە غیابی حاکمیەتی یەزدان و شەریعەت و بەرنامەی خوادا، ئەوەی حوکم دەکات نۆرم و بەهای ئەو شارستانییەتە ماددییەی خۆرئاوایە کــە نەک هەر مـــرۆڤی لە خـــوا و لە ئاین دوور خـــســـتـــووەتەوە، بگرە لە مرۆڤبوونیشی خستووە.

ئەگەر "مەودوودی" سیفەتی موسڵمانبوون لە زۆربەی زۆری خەڵکانی وڵاتانی ئیسلامی بسەنێتەوە و گومان لە راستگۆیی موسڵمانبوونیان بکات، ئەوا "سەید قوتب" لە مامۆستاکەی تێ دەپەڕێنێت و پرکێشی زیاتر دەکات و هەموویان بەبێ جیاوازی تەکفیر دەکات. ئەوەتا بەڕوون و رەوانی دەڵێت: (خەڵک و خوا وەکو خۆیان پێیان وایە موسڵمان نین و ژیانی جاهیلییەت دەژین. نە ئەمە ئیسلامە و نە ئەوانیش موسڵمانن.. خەڵکانی ئەمڕۆ لە ئاین هەڵگەڕاونەتەوە و گومڕا بوون... حەرامخۆری و سنووربەزاندن باوەو کوفر حوکم دەکات... مرۆڤایەتی نوقمی ناو جاهیلییەتێکە، بەدتر و تاریکتر لە جاهیلییەتی سەرەتا...).

"سەید " و "مەودوودی" پێکەوە، وێنەی دنیایەکی تاریک و نووتەک دەکێشن و راست و چەپێک بەسەر مێژوویەکی دوور و درێژی مرۆڤایەتیدا دێنن. لەناو عەدەمیەتی ئەم تاریکستان و ئەم جەنگەڵەی ئەوان وێنای دەکەن، "سەید" دێت و دەپرسێت کەواتە چی بکەین و چۆنچۆنی دەست بەپرۆسەی ژیاندنەوە و رابوونی ئیسلامی بکەین؟

لەوەڵامـــدا بەپیـــتی درشت دەنووســـێت: (لەبەرئەوەی بزاوتی ئیســـلامی ئەمڕۆکە لە دۆخێکدایە، تەواو بەو دۆخە دەچێت کە مرۆڤایەتی تێدا بوو،

کاتێک بۆ یەکەم جار پەیامی ئیسلامی پێ گەیشت، ئەوا پێویستە مرۆڤی موسڵمان لەپێناو راگەیاندنی بزاوتێکی ئیسلامی و رێکخستنێکی کارادا، سەری خۆی ببەخشێت).

واتە "سەید" هەر لە سەرەتاوە، دنیامان وەک گۆڕەپانی شەڕێکی نەبڕاوە بۆ وێنا دەکات.. دوژمن و ناحەزانێکی زۆر لەسەر گۆڕەپانەکەن و رێگرن لەوەی پەیامەکەی خوا بگاتە جێ. بۆیە دەبێت موسڵمانی راستەقینە، بەگیان بەخشین و قوربانیدان دەست پێ بکات. لێرەوە بەناوی دینەوە مرۆڤگەلێک تەیار دەکرێن، بۆ مردن و بۆ پەلاماردانی هەموو ئەو شتانەی بەکۆسپ دەبینرێن لەو رێگایەدا.

ئێمە زیاتر لە (مەشخەڵی رێ)دا، بە رۆڵ و ئەرکی ئەو گرووپە ئیسلامییە ئاشنا دەبین کە"سەید" لە داهاتوودا چاوەڕوانی گۆڕانکاری زۆری لێ دەکات. لەوێدا چوارچێوەی تیۆری و ئایدیۆلۆجی بەردەست دەخات، بۆ تێپەڕاندنی قۆناغی ئەو جاهیلییەتە نوێیەی بە (جاهیلیەتی سەدەی بیستەم) ناودێری دەکات و باس لەوە دەکات کە (کۆمەڵگە و دەوڵەت لە کوفر و بێ باوەڕییەکی زەق و زۆپدا دەژین و دۆخی جاهیلییەت دەگوزەرێنن، بۆیە جیهادکردن دەبێتە ئەرکێکی پێویست و هەنووکەیی.. جیهادیش لەوەها حاڵەتێکدا وەزیفەی بەرخود و بەرگریکردن نییە، بگرە دەبێت رۆڵی هێرشبردنی هەبێت و پەلامار بدات، بۆ خاتری رامالینی هەموو ئەو کۆسپ و تەگەرانەی دێنە بەردەم بانگخوازانی هەق و هەروەها تارومارکردنی هەموو ئەو هێز و دەسەڵاتانەی، دەستدرێژیان کردووەتە سەر حاکمیەتی یەزدان).

کەواتە بەم پێیە بێت توندوتیژی لای "سەید قوتب" نەک رەوایە، بگرە پێویستە بۆ بەدیهێنانی ئەوەی مەبەستە. سەروەختێکیش "سەید قوتب" دەچێتەوە سەر قورئان و سوننە و مێژووی ئیسلام، بەو مەبەستە ئەو کارە

دەکات کە خزمەت بە مەبەستە ئایدیۆلۆجییەکانی بکەن، واتە مامەڵەیەکی تەواوی پراگماتییانە لەگەڵ قورئان و سوننە و مێژوودا دەکات، دواتریش ئەمە دەبێتە نەریتێک لای تەواوی بزاوتە ئیسلامییە توندڕۆکان.

"سەید" پێی وایە، ئەو خاک و زەمینەی ملکەچی حاکمیەتی خوا نەبێت و بەرنامە و شەریعەتی ئەوی تێدا باڵادەست نەبێت، سەرزەمینی کوفر و شەڕە، ئیتر ئاین و بیروباوەڕی ئەوانەی لەوێدا دەژین هەرچییەک بێت. واتە ئەو کۆمەڵگەی موسڵمان بەوە نازانێت کە لە خەڵکانێکی موسڵمان پێکهاتبێت، بگرە بەوەیە تاچەند ملکەچی حوکم و شەریعەتی خوان. بەکورتییەکەی بەلای ئەوەوە جێبەجێکردن و پەیڕەوکردنی شەریعەت و بەرنامەی خوا، تاکە پێوەرێکە کە کۆمەڵگەیەک دەکاتە کۆمەڵگەیەکی موسڵمان و ئیسلامی.

تەکفیر و توندوتیژی لە "سەید قوتب"ەوە بۆ قاعیدە

فۆرمەلاکردنی ئایدیۆلۆجیای تەکفیر لەسەر دەستی "سەید قوتب"، بوو بە ئەنگێزەیەک بۆ بەکارهێنانی توندوتیژی لە کۆمەڵگە ئیسلامییەکان و دواتریش لە تەواوی ناوچە جیاجیاکانی دنیادا. ئەڵبەت کە "سەید" لەسێدارە دەدرێت و لای زۆربەی زۆری ئیسلامییەکان دەبێتە شەهیدێک کە لەپێناو ئایدیایەکدا سەری ناوەتەوە، ئەوەندەی تر بیرو بۆچوونەکانی کاریگەرتر دەبن و سنوورەکانی وڵاتی میسر دەبڕن و کاریگەری لەسەر یەک بەیەکی بزاوتە ئیسلامییە جیهادییەکان جێدێڵن.

لەژێر کاریگەری "مەودوودی" و"سەید"دایە، "سەعید حەوا" وەک یەکێک لە سەرکردە دیارەکانی ئیخوان موسلمین لە سووریا، داوا دەکات سەرلەنوێ ئیخوان خۆی رێک بخاتەوە و لە هێزێکی بانگخوازی مەدەنییەوە، بگۆڕێت بۆ حیزبێکی رادیکاڵی جیهادی بەناوی حیزبوڵلاوە. لە لوبنانیش بەهەمان

شـێوە "فـەتحی یەکن"، بەشـوێن پێـهـەڵگرتنی (مـعالم) و (في الظلال)، داوا دەکات موجاهیدانی ئیسلام، دنیا بەزیندانی مرۆڤی ئیماندار و بەهەشتی کـافـران بزانن و وەها خـۆیان پەروەردە بکەن بە رادەی خـۆشـەویسـتی بێباوەڕان بۆ ژیان، مردنیان خۆش بوێت و تەمەننای بکەن.

بێگومـان پەروەردەیەکی لەم جـۆرە، دەبێـتـە مـایەی دروسـتکردنی کارەکتەرێکی شەڕانگێز و توندرۆ کە کۆمەڵگە بەدوژمنی خۆی دەزانێت و وەک سـەرزەمـینی کوفر و جـەهالەت لێی دەڕوانێ. لە حـەفتاکـانی سـەدەی رابردوودا لەژێر کـاریگەری بۆچوونەکـانی "سـەید قـوتب دا، گـرووپگەلێکی ئیسـلامی دەبینین بەناوی (تەکـفیـر و هیـجـرە) وە کـە لەگـەڵ دەسـەلات و کۆمەڵگەدا دەکەونە شەڕێکی بێ ئامانەوە، هەر لە "شوکری موستەفا"وە بۆ" عەبدول سەلام فەرەج"و "عەتا تایل" و "خالید ئیسلامبولی"، تا دەگاتە تاڵیبان و قاعیدە و گرووپە توندرۆکانی تری دنیا.

هەوڵی لێبراوانەی تەواوی ئەم گرووپانە بۆ ئەوەیە، مرۆڤایەتی لە زەڵکاوی جاهیلییەتی تازە بێننە دەرێ و جارێکی تر ئیسلامیـان پێ ئاشنا بکەنەوە، چونکە ئەمانیش لەژێر کاریگەری ئەو بۆچوونەی "سەید قوتب"دا پێیان وایە: (لەمڕۆدا نە ئیسـلام بوونی هەیە و نە مـوسـڵمـان، هەرچەندە زۆرێک پێیـان خۆشە ببنە مـوسڵمـان و پێیـان بڵێن موسڵمـان، بەلام دەبێت ئەو هەقیقەتە تاڵە بدەین بە روویاندا کـە ئەوان مـوسـڵـمـان نین، بگرە کـافـر و گـومـڕاو بتـپـەرستن و پێـویسـتـە سـەرلەنوێ و لەسـەر بنەمـایەکی تازە، باوەڕ بە پەیامەکەی محەمەد نوێ بکەنەوە و بێنەوە ژێر چەتری ئیسلام).

ئەو تـوندوتیـژی و تیـرۆر و کـوشت و بڕە بێـئـامـانەی لە نیـو سـەدەی رابردوودا دەیبـینین، بەرهەمی ئەم جـۆرە بیـرکـردنەوەیە کـە جیـهـان بە کوفرستانێکی گەورە دەبینێت. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، دەکرێت بڵێین ئەو رەخنە زۆر توند و زبرانەی هەر لە زووەوە "سەید قوتب" ئاڕاستەی ئەمەریکا

و شارستانییەتی خۆرئاوای کرد، سەرەتای دەسپێکردنی دوژمنایەتییەکی توند بوو لە نێوان ئیسلامیستەکان و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا. بێ ئەوەی ئیسلامییەکان دوای ئەو هەموو ساڵە لە مردنی "سەید قوتب"، هەوڵی ئەوە بدەن بۆچوونەکانیان لەسەر ئەو وڵاتە بگۆڕن و بەو چاوە سەیری بکەن کە کۆمەڵگەیەکی فرە کولتوور و فرە ئاینی و فرە ئەتنیکە، واتە کۆمەڵگەیەکی کراوەیە (بە وتەی کارل پۆپەر)، نەک هەر بەدیدگا قیقهییە تەقلیدییەکە لێی بڕوانن وەک سەرزەمینی کوفر. ئەو دیدگایەی لە ئێستادا لە گوتاری رێکخراوی قاعیدەدا بەدی دەکەین و کاریشی پێ دەکات، وەک ئەوەی لە هێرش و پەلامارەکانی سەر مانهاتن و واشنتۆن و پەنسلڤانیادا بینیمان لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١دا.

ئەم ئایدیۆلۆجیا ترسناک و پڕ توندوتیژییەی تەکفیرکردنی دنیا کە بە "مەودوودی" دەستی پێ کرد و دواتر "سەید قوتب" چوارچێوەیەکی کۆنکرێتی پێ بەخشی، ماڵوێرانی زۆری بەدوای خۆیدا هێنا.. هەندێک لەوانەی لەسەر ئیسلامی سیاسی و ناوەندی ئیسلامی ماڵن، هەر زوو درکیان بە مەترسیی ئەم جۆرە گوتارە کردو لە هەوڵی بەرپێ گرتنیدا بوون. نموونەکانیان وەک "حەسەن هوزەیبی" لە کتێبی (دعاة لاقضاة) کە تەرخانە بۆ بەرپەرچدانەوەی "مەودوودی" و ئەوانەی شوێن پێی ئەویان هەڵگرتووە، لەگەڵ "یوسف قەرزاوی" و "شێخ محەمەد عەبدوللەتیف سەبەکی"، سەرۆکی پێشووتری لێژنەی فەتوا لە ئەزهەر.

تا ئێستاش زۆرێکی زۆر لە ئیسلامییەکان بەمیانڕەو و توندڕەویانەوە، کە باس دێتە سەر بەرپرسیارکردنی "ئەبو ئەعلای مەودوودی" و "سەید قوتب" لە ئاست توندوتیژی و پەرگیری گرووپە جیهادییە رادیکاڵەکاندا، چاڕس دەبن و هەوڵێکی زۆر بەخەرج دەدەن بۆ ئەوەی بەرگری لەو دوو کەسە بکەن و تۆمەتی تەکفیرکردنی کۆمەڵگە و دەوڵەتیان لە کۆڵ بکەنەوە. ئەمەش بۆ

خـــۆی کـــارێکـی قـــورس و زەحـــمـــەت و نەکـــردەیە، لەبەرئەوەی دەقـی نووسینەکانیان زۆر بە ڕوون و ڕەوانی باس لەوە دەکەن و نایشارنەوە.

بێبـەریکردنی "مـەودوودی" و "سـەید قـوتب"و دەقـەکـانیـان لە ڕەفـتـار و کردەوەی ئیسلامیستەکان، ڕێک و ڕاست بەو هەولانە دەچێت کە زۆرێک لە مارکسیستە دۆگماتیستەکان دەیدەن، بۆ ئەوەی "مارکس" و دەقەکانی لە ڕەفتار و کار و کردەوەی هێزە مارکسی و حزبە کۆمۆنیستەکان جیا بکەنەوە. کاری ئەو دوو لایەنەش (چ مارکسییەکان و چ ئیسلامییەکان)، هەوڵێکی بێهوودەیە.

یازدەی سێپتەمبەر و ئیسلامییەکانی کوردستان

"جوولەکە و کافر خۆیان ناتەقێننەوە، ئەوەی موسڵمان نەبێت ئەوەی لە دەست نایەت. دەبێت بەهەشتت چاک لێ دیار بێت، ئەوجا دەتوانیت خۆت بکەیتە قومبەلە... ئەوە لەبەر زێدە دیموکراسییان نییە، لەبەر ترسنۆکییانە. لەبەر ئەوەیە باوەشیان بەژیانی دنیادا کردووە، ئەوە موسڵمان نەبێ کەس ئەوەی لە دەست نایەت".

عەلی باپیر

هەڵوێستی ئیسلامییەکانی کوردستان

لە ڕووداوەکانی ١١ی سێپتەمبەر

لەم نووسینەدا هەوڵ دەدەم لەسەر دوو تەوەر قسە بکەم، یەکێکیان هەڵوێستی هێزە ئیسلامییەکانی کوردستانە لە ئاست هێرش و پەلامارەکانی قاعیدە لە یازدەی سێپتەمبەردا بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ئەوی تریان هەلومەرج و ستراتیجی کارکردنی ئیسلامی سیاسییە لە کوردستاندا، دوای ئەو ڕووداوە و دوای پرۆسەی ئازادکردنی عێراق و کۆتاییهاتنی حوکمڕانی بەعس.

پڕ ئاشکرایە ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و پەرچەکرداری ئەمەریکا و ڕۆژئاوا، لە بەرانبەر قاعیدە و ئیسلامییە ڕادیکاڵەکانی دنیادا، دوو دەستکەوت و دوو بەرەنجامی گرینگی بۆ ئەم هەرێمەی ئێمە تێدا بوو. یەکێکیان ژێرە و ژوورکردنی دەسەڵاتەکەی "سەدام حسێن" و کۆتاییهێنان بوو بە ستراتیجی کوردقڕان و جینۆسایدکردنی میللەتی ئێمە بەیەکجاری، ئەوی تریشیان تارومارکردنی ئەو هێزە ئیسلامییە پەڕگیرە بوو کە ئەندامانی جوندلشام (باڵی رائید خرەیسات) و گەنجانی کەتیبەی دووی سۆرانی ناو بزووتنەوەی ئیسلامی، بەناوی (جوندلئیسلام لە کوردستان) دا دروستیان کرد و لە بەرواری ٢٠٠١/٩/١ خۆیان ئیعلان کرد.

کاردانەوەکانی ئەمەریکا و ڕۆژئاوا دوای یازدەی سێپتەمبەر نەبوایە، ئەم هەرێمەی ئێمە مەحکووم بوو بەوەی لە نێوان بەرداشی هەڕەشە و مەترسی، دەسەڵاتی "سەدام حسێن" لە بەغدا و هۆردووی موجاهیدەکانی (جوند و ئەنسار) لە ناوچەکانی هەوراماندا بیگوزەراندایە. بەکورتییەکەی ئەگەر

ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ هەندێ (بەڵا) بووبێت، ئەوا بۆ هەرێمی کوردستان (خەڵاتێک) بوو کە تارمایی دوو هێزی ترسناک و شەڕانگێزی لە کۆڵ کردینەوە.

ئەوەی لەم بەشەی ئەم نووسینەدا دەمەوێت لەسەری بووەستم، نیشاندانی هەڵوێستی ئیسلامییەکانی کوردستانە لە ئاست هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەردا. بێگومان دە ساڵ تێپەڕبوون بەسەر ڕووداوەکەدا، مێژوویەکی باشە بۆ ئەوەی مرۆڤ بتوانێت بەوردی هەڵوێستی هێزە ئیسلامییەکانی کوردستانی تێدا دیاری بکات و ڕا و سەرنجی ئەوانی تێدا بزانێت. بەو پێیەی لە دە ساڵی ڕابردووشدا هەریەک لە کۆمەڵ و یەکگرتوو، دوو دیارترین و گەورەترین هێزی ئیسلامی سەر ساحەی کوردستان بوون، ئەوا زیاتر قسە و هەڵوێستی ئەوان دەکەین بەپێوەر و لەلای ئەوان دەوەستین.

تەواوی هێزە ئیسلامییەکانی دنیا (سەرەڕای جیاوازی زۆری نێوانیشیان)، بەڵام لە هەندێ پرس و مەسەلەدا یەک دەنگ و یەک هەڵوێستن، گرینگترین ئەو مەسەلانەش (کێشەی فەلەستین و دژایەتیکردنی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و شارستانییەتی ڕۆژئاوا و دەوڵەتی ئیسرائیلە). بەو پێیەشی هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ بۆ سەر پەنتاگۆن و مانهاتن بوون، وەک دوو سمبولی سەربازی و ئابووری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ئەوا تەواوی هێزە ئیسلامییەکانی دنیا بەو کردەوانە خۆشحاڵ بوون و سەبووریيان هات و زۆربەی زۆریشیان بەئاشکرا زەماوەندیان گێڕا. ئەمەش بۆ خۆی تاوانێکی تر بوو، چونکە وەک شاعیری گەورە و دیاری عەرەب "ئەدۆنیس" دەڵێت: (خۆشحاڵبوون بە تاوانێک، تاوانێکی ترە).

بەهەرحاڵ لەسەر ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر لەلایەن هێزە

ئیسلامییەکانی دنیاوە (بەئاشکرا و ژێربەژێر) ئیجماعێک هەبوو، ئیسلامییەکانی کوردستانیش لە دەرەوەی ئەو ئیجماعەدا نەبوون. وەک بەڵگەیەک و دەرهەق بەو مەسەلەیە، ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی قسەیەکی هەیە دەڵێت: (ئیسلامییەکانی کوردستان و هی هەموو دنیاش، پێویستە یەک دەنگ و یەک هەڵوێست بن، لەسەر ئەو شتانەی بەڵگەی شەرعییان لە سەرە و بەهەق و رەوای دەزانن). بڕوانە: (عەلی باپیر: رۆژنامەی هاوڵاتی، ژمارە -٤٦ بەرواری یەکشەم ٢٨/١٠/٢٠٠١).

قسە و لێدوان و هەڵوێست و نووسینی کاربەدەست و کادیر و هەڵسووڕاوانی کۆمەڵ و یەکگرتوو، نیشاندەری ئەوەن کە ئەوانیش وەک تێکڕای ئیسلامییەکانی دنیا، ئەگەر رێک و راستیش لەگەڵ هێرش و پەلامارەکانی موجاهیدەکانی قاعیدەدا نەبووبن، ئەوا بەهیچ کلۆجێک ئیدانەی ناکەن و لە دژی ناوەستنەوە. لێرەدا بۆ ئەوەی هەر قسەی رووت نەکەین و حوکم نەدەین، بە بەڵگەوە هەندێ نموونە بەرچاو دەخەین کە کەم تا زۆر هەڵوێستی یەکگرتوو و کۆمەڵمان نیشان دەدەن، وەک دوو هێزی دیار و کارای سەر ساحەی سیاسی لە هەرێمی کوردستان.

یەکگرتووی ئیسلامی و پاکانەکردن بۆ قاعیدە

ئیسلامی سیاسی لە کوردستاندا ئەگەر دەقاودەقیش کۆپی ئیسلامی سیاسیی عەرەبی نەبێت، ئەوا کاریگەری زۆر و زەوەندی ئەوانیان لە سەرە و لە زۆر مەسەلەدا دەکرێت وەک درێژکراوەی ئەوان سەیریان بکەین. گوتار و دنیابینی و بەرنامەی کارکردنی هێزە ئیسلامییەکانی ئێمە، زۆر بەتۆخی تارمایی هێزە ئیسلامییە عەرەبییەکانی لەسەر دیارە. لە یەکگرتووەوە بیگرە وەک باڵی ئیخوان موسلمینی ناو کوردستان، تا دەگاتە سەر کۆمەڵ و بزووتنەوە و نەهزە و جوند و ئەنسار ئیسلامی جاران.

یەکگرتوو لەژێر ئەم کاریگەرییەتییەدا و لە رێی سەرۆکی ئەنجوومەنی

سەرکردایەتی حزبەکەیانەوە (عەرەب و ئیسلامی سیاسیی عەرەبی دەکات بە قیاس و شاهیدێک)، لەسەر ئەوەی کە کارە تیرۆریستییەکانی یازدەی سێپتەمبەر زایۆنیزمی جیهانی ئەنجامی داوە، نەک "محەمەد عەتا" و "رەمزی بن شیبە" و مەروان شێحە". سالێکی رەبەق دوای رووداوەکە و لە شەوی ١٠ -٢٠٠٢/٩/١١ دا، "محەمەد رەئووف" سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی یەکگرتوو لە بەرنامەی گفتوگۆی سێشەمدا دەڵێت: (ئەمە کاری گرووپێکی بچووکی وەک قاعیدە نییە و ئەو عەرەبانەشی قسە لەسەر ئەم رووداوە دەکەن، بەدەستی حەرەکەی سەهیۆنی دەزانن). لەلایەکی ترەوە یەکگرتوو لە رێی وتەی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتییەکەیەوە، نەک هەر هەڵوێستی دژ بەرامبەر کردەوە تیرۆریستییەکانی یازدەی سێپتەمبەر وەرناگرێت، بگرە لە هەوڵی پاکانەکردنێکی زەق و زۆپدایە و ئەم قسانەی "محەمەد رەئووف"یش بەڵگەی زیندوون: (مەسەلەکە هێندە گەورەیە، لە سەروو توانای بن لادن و چەند نەفەرێکەوەیە. ئەگەر بن لادن بەدەنگ و رەنگی خۆشی تەئکیدی لەوە کردبێتەوە کە خۆی ئەو کارەی ئەنجام داوە، ئەوە هەمووی فەنی ئیعلامییە و دەکرێت تەرتیب بکرێت، لە رێی فنوونی تەکنۆلۆجیای ئیعلامییەوە کە هەیە). هەر لە درێژەی ئەو پاکانە بۆ کردنانەی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی یەکگرتوودا، دووپاتی دەکاتەوە کە: (بەڕاستی ئێمە تائێستاش تەسەورمان بۆ دروست نابێت، قاعیدە بەو بچووکییەوە بتوانێت ئیشی وا گەورە بکات).

ئەمە هەڵوێستی یەکگرتووە لە دوای سالێک لە هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، بۆ سەر ولاتە یەکگرتووەکان و پاکانەکردنەکەشی لە کاتێکدایە کە قاعیدە، بەدەنگ و رەنگ و بەزمانی خۆیان ئیعلانی دەکەن کە ئەو هەڵمەتە موقەدەسە بەرهەمی رەنج و کۆششی ئەوانە و جیهادی ئەوانە لە دژی زلهێزێکی وەک ئەمەریکا.

کۆمەڵ و هاوهەڵوێستی

وەک هەر هێزێکی ئیسلامی سیاسی، کۆمەڵیش ئیدانەی ئەو کردەوانەی رێکخراوی قاعیدە ناکات و هاوسۆزە لەگەڵ موجاهیدەکانیدا. ئەگەر یەکگرتوو لە رێی پاکانەکردنەوە بۆ قاعیدە، هاوسۆزی خۆی نیشان دابێت، ئەوا کۆمەڵی ئیسلامی لە رێی پێداگیرکردنی بێ پێچ و پەناوە ئەوەی کردووە. قسە و لێدوانەکانی ئەمیری کۆمەڵ، بەڕوون و رەوانی هەڵوێستی کۆمەڵ لە رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و دواتری رێکخراوی قاعیدە ئاشکرا دەکەن.

لە گفتوگۆیەکی درێژی رۆژنامەی (میدیا)دا کە لە ژمارە (٢١٧)ی بەرواری ٢٠٠٥/١/٢٢ دا بڵاو کراوەتەوە، "عەلی باپیر" دەڵێت: (من ئێستاش دەڵێم، بەرهەڵستیکردنی ئەمەریکا کارێکی رەوایە) و بەئاشکراش رای دەگەیەنێت کە (ئەسڵەن خۆ تەقاندنەوەی پێی تیرۆر نییە). لە کۆنگرە رۆژنامەوانییەکەی شەوی ٢٠٠٥/١١/١٥ دا دەڵێت: (ئێمە کوشتنی خەڵک و رەشەکوژی بە تیرۆر تێناگەین).

ئەگەر یەکگرتوو لە رێی "محەمەد رەئووف"ی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتییانەوە، هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر بەدەستی حەرەکەی سەهیۆنی بزانن و جوولەکە و کافری پێ تاوانبار بکەن و ئەستۆپاکی قاعیدە لەو تاوانە رابگەیەنن، ئەوا "عەلی باپیر" بەپێچەوانەوە و زۆر راشکاوانە دەڵێت: (جوولەکە و کافر خۆیان ناتەقێننەوە، ئەوەی موسڵمان نەبێت ئەوەی لە دەست نایەت. دەبێت بەهەشتت چاک لێ دیار بێت، ئەو جا دەتوانیت خۆت بکەیتە قومبەلە. ئەوە لەبەر زێدە دیموکراسییان نییە، لەبەر ترسنۆکییانە و لەبەر ئەوەیە باوەشیان بەژیانی دنیادا کردووە. ئەوە موسڵمان نەبێت، کەس ئەوەی لەدەست نایەت). بڕوانە: (عەلی باپیر: هەفتانەی میدیا، ژمارە ٢١٧ بەرواری ٢٠٠٥/١١/٢٢).

لای یەکگرتوو ئەوەی کارەکەی کردووە قاعیدە نییە و کەسانی ترن، ئەوە زایۆنیزمە چەپەڵەکانن ئەو کارانە دەکەن و قاعیدەیەکی گچکە، لەعەوەی کارێکی وا قورس و زەحمەت نایەت. بەڵام کۆمەڵ ئەو کارە بە بەرهەمی باسک و بازووی موسڵمانانی موجاهید دەزانێ و نەک وەک کردەوەی تیرۆریستی نایناسێنێ، بگرە بە کارێکی تەواو رەواشی دەبینن (من ئێستاش دەڵێم، بەرهەڵستیکردنی ئەمەریکا کارێکی رەوایە).

لەو پەرەگرافەدا ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی، خۆتەقاندنەوە دەکاتە تایبەتمەندییەکی کارەکتەری موسڵمان و خاسیەتێکی ئیسلامی و جوولەکە و کافرانی لێ بەری دەکات.. ئەو دێت لێرەدا موسڵمانان وەک مەعشەرێکی مەرگدۆست و تەرێزکردوو لە ژیان نیشان دەدات، جوولەکە و کافرانیش (کە مەبەست لێیان ئەمەریکایی و رۆئاواییەکانن)، وەک کەسانی ژیاندۆست و پەرۆشی زیندەگی وێنا دەکات.

موسڵمانان وەختێ بەهەشت بەچاکی دەبینن، رق لە ژیان هەڵدەگرن و دەبنە دینامێت و تی ئێن تی و ژیان و بوونەوەرەکانی خوا لەسەر زەوی تارومار دەکەن و دۆزەخ دەخوڵقێنن، بەڵام جوولەکە و رۆئاواییە ترسنۆکەکان لەبەرئەوەی چاویان بەچاکی بەهەشت نابینێ، تەرێز لە مەرگ دەکەن و لەوە دەترسێن ببنە بۆمبی تەوقیتکراو و باوەش بەژیاندا دەکەن و ئاوێزانی زیندەگی دەبن.

لە هەڵوێستی کۆمەڵ و یەکگرتوودا دەرهەق بەهێرش و پەلامارەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن، (قاعیدە بووبێت یان نا)، گرینگ ئەوەیە هیچیان ناچنە ژێرباری سەرکۆنەکردنی کردەوە تیرۆریستییەکە و هەریەکە و بەجۆرێک، پاساوی بۆ دێننەوە و قاعیدەی بێگوناه لێ دەردەکەن. بێگومان ئەمەش هەر بەتەنیا هەڵوێستی کۆمەڵ و یەکگرتوو نییە، بگرە هەڵوێستی تێکڕایی ئەو گرووپ و رێکخراوانەیە لە جیهاندا کە لەژێر چەتری ئیسلامی سیاسیدا کۆ دەبنەوە.

ئیسلامییەکان گێڕیان گۆڕی

ڕۆژی سێشەم بەرواری ٢٠١٠/٧/٦و لە ژمارە (٢٣١)ی هەفتەنامەی (ئاوێنە)دا، "دڵشاد گەرمیانی" ئەندامی مەکتەبی سیاسی کۆمەڵی ئیسلامی – ئێران، وتارێکی لەژێر سەردێری (بیروباوەڕ و بەرژەوەندی لە شەڕێکی نابەرانبەردا) بڵاو کردووەتەوە و تێیدا ترسی خۆی لە گێرگۆڕینی ئیسلامییەکانی کوردستان نیشان دەدات (ئەڵبەت لەناو هەمووشیاندا بەتایبەتی، مەبەستی هێز و ڕێکخراوەکەی خۆیەتی کە کۆمەڵی ئیسلامییە).

"دڵشاد گەرمیانی" لەو وتارەیدا، بەم شێوەیە شەرحی واقیعی حاڵی ئێستای ئیسلامییەکانی کوردستان دەکات و دەڵێت: (پاش چەند ساڵێکی تر، دەبینە تەیرێکی سەیر و سەرسوڕهێنەر. نە لە ریزی ئیسلامی پۆلێن دەکرێین، نە عەلمانیش دەمانگرێتە خۆی. سەر لە خۆمان و خەڵکیش دەشێوێنین، ئەو کاتەش نابێت ناهەقی ئەو کەسانە بگرین کە گاڵتەمان پێ دەکەن، یان بە گوتەی خەڵکی سلێمانی پێمان دەڵێن: ئیسلامییەکان گێڕیان گۆڕی).

ئەم پەرەگرافە لەم وتارەی "دڵشاد گەرمیانی"دا ناچارمان دەکات بەوەی بپرسین: (ئەرێ بەڕاست ئیسلامییەکانی کوردستان گۆڕان یان بەقەولی دڵشاد گەرمیانی گێریان گۆڕی، یاخۆ ئەوە زەبری ئەمەریکا و گۆڕانکارییەکانی دنیای دوای یازدەی سێپتەمبەر و پرۆسەی ئازادکردنی عێراق و ئەفغانستان و تارومارکردنی ڕێکخراوی قاعیدە بوو، هەندێ لە ئیسلامییەکانی کوردستانی ناچار بە گۆڕان کردو، هەندێکی تریشیانی لەسەر ساحەی هەرێمی کوردستان پایەماڵ کرد؟).

بێگومان لە هەرێمی کوردستاندا بەرەنجامێکی گرینگی جەنگی دژە تیرۆر و پرۆسەی ئازادکردنی عێراق، لەناوبردنی ڕژێمە دیکتاتۆرییەکەی بەعس بوو، لەگەڵ پاککردنەوەی ناوچەکانی هەورامان لە گرووپی ئەنسار ئیسلام و

پاشانیش گۆڕینی ستراتیجی کار و بەرنامەی هێزێکی وەک کۆمەڵی ئیسلامی بوو.

لەگەڵ راپەڕینی خەڵکی کوردستان لە بەهاری ١٩٩١دا، ئیسلامی سیاسی دەبێتە بەشێک لە واقیعی سیاسی هەرێم و لە ڕووی جەماوەرییەوە دەبنە هێزی سێیەمی کوردستان. سەرباری ئەو لەشکرە زۆرەی بزووتنەوەی ئیسلامی و ئەو جبەخانە گەورە و ئەو رووبەرە جوگرافییە بەرفراوانەی لەبن دەستیاندا دەبێت، بەڵام تا بەراییەکانی سەدەی بیست و یەک و تاخۆ ئیعلانکردنی (جوندلئیسلام) لە ٢٠٠١/٩/١دا، ئیسلامی سیاسی بەو فۆرمە شەڕانگێز و پەڕگیرییەوە خۆی نانوێنێت.

بە هاتنی (جوندلئیسلام)، تەحەولێکی گەورە و چاوەڕواننەکراو بەسەر کارکردنی ئیسلامی سیاسیدا دێت لە کوردستان. "خرەیسات و زەرقاوی و ئەبوعەبدوڵای شافعی"، نموونەیەکی تری ئیسلامی سیاسی نیشانی کۆمەڵگەی کوردی و هێز و لایەنە عەلمانی و ئیسلامییەکانی تر دەدەن.

بێگومان مانەوەی ئەو یەک دوو ساڵە کەمەی ئەم هێزە لە ناوچەکانی هەورامانداً، بەئاشکرا دەری خست گەر زەبر و هێزی ئەمەریکاییەکان نەبووایە، زەحمەت بوو هێزە کوردییەکانی وەک پارتی و یەکێتی بیانتوانیایە، بەر بە هەڕەشە و مەترسی ئەو گرووپانە بگرن و چالاکییەکانیان سنووردار بکەن. لێرەوە کاتێک ئەمەریکاییەکان لە چوارچێوەی شەڕی دژە تیرۆر و پرۆسەی ئازادکردنی عێراقدا، دێن و ئەو ناوچانە لەم هێزە رادیکاڵە ئیسلامییە پاک دەکەنەوە، بەتەنیا نابنە مایەی هەڵکەندنی (جوند و ئەنسارولئیسلام) لە ناوچەکەدا، بگرە لەگەڵیشدا هەلومەرجێکی سیاسی تازەی واش دێننە گۆڕێ کە هێزە ئیسلامییە سیاسییەکانی تری کوردستان، شێلگیرانەتر کاری سیاسی بکەن و لە زۆر رووەوە خۆیان بگۆڕن.

من بۆ خـۆم لە وتارێکی چەند ساڵی پێشوومدا لە ڕۆژنامـەی (ئاوێنە)دا بەناوی (ئیسلامی سیاسی و گۆڕان کۆمەڵی ئیسلامی وەک نموونە)، کەم تاکورتێک باسی گۆڕانی هێزە ئیسلامییەکانم کردووە و وەک نموونەیەکی بەرجەستەش لەسەر کۆمەڵی ئیسلامی وەستاوم، لە دوای پرۆسەی ئازادی عێراقەوە. باسم لەوە کردووە کە گۆڕانی خۆبەخۆ لە هەناوی گرووپگەلی ئیسلامی سیاسیدا، کارێکی زەحمەت و نەکردەیە. ئەو هێزانەی دەگۆڕێن و ستراتیجی کاری خۆیان دەگۆڕن، ناچار دەکرێن و جەبری مێژوو وایان لێ دەکات گۆڕانکاری بکەن، نەک قەناعەتی ناوەکی خۆیان.

لە هەرێمی کوردستانیش ئەوەی وای کرد کۆمەڵ ببێت بە یەکگرتوو نەک ئەنسار ئیسلام، هاتنی ئەمەریکا بوو بۆ ناوچەکە. بەرهەمی ئەو هەلومەرجە تازەیە بوو کە لە ئاکامی پرۆسەی ئازادیی عێراق و جەنگی دژەتیرۆردا دروست بوو. واتە بەرەنجامێکی گرینگی دوای یازدەی سێپتەمبەر لە کوردستاندا، هەم رووخاندنی رژێمی بەعسە و هەم کۆتاییهێنانە بەمانەوەی ئەنسارولئیسلام لە کوردستان، لەگەڵ گۆڕینی کۆمەڵی ئیسلامی لە هێزێکی چەکداری و سەربازییەوە بۆ هێزێکی سیاسی و مەدەنی کە بەشداری لە پرۆسەی سیاسی وڵاتدا بکات، چ لە کوردستان بێت یان بەغدا.

خوێنەر بۆ ئەوەی لە هەقیقەتی ئەو وەرچەرخانەی کۆمەڵی ئیسلامی تێ بگات، با بگەڕێتەوە سەر نامەیەک و روونکردنەوەیەکی "دڵشاد گەرمیانی" ئەندامی مەکتەبی سیاسی کۆمەڵی ئیسلامی کە لە رۆژنامەی هاوڵاتی ژمارە (١٩٠)ی رۆژی چوارشەم ٢٠٠٤/٩/٨و ژمارە (٢٦٠)ی چوار شەم ٢٠٠٦/١/٨دا بڵاو کراوەتەوە.

"دڵشاد گەرمیانی" لەو نامە کراوەکەیدا کە ئاڕاستەی "عەلی باپیر"ی کردووە، دەڵێت: (برا گەورەکەم، پێشهات و گۆڕانکارییەکانی ناوچەکە پاش لێدان و داگیرکردنی عێراق و ئەو زنجیرە زوڵم و ستەمەی کە لە ماوەی

رابردوودا له کۆمەڵی ئیسلامی کرا، هۆکارێکی سەرەکی بوو بۆ بەستنی کۆنگرە و گۆڕانکاریی لە پەیڕەوی ناوەخۆی کۆمەڵی ئیسلامی و شێوازی کار و چۆنییەتی بیرکردنەوەی رووداوەکانیش، کاریگەری زۆریان هەبووە و هەیە لەسەر بیرکردنەوەی هەریەک لە ئەندامان).

لە شوێنێکی تریشدا دەنووسێت: (کۆمەڵ بۆ رازیکردنی ئەمەریکاییەکان، بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی مەکتەبی عەسکەری دا). کەواتە وەرگۆڕانی کۆمەڵ لە هێزێکی چەکدار و عەسکەرییەوە بۆ هێزێکی سیاسی و مەدەنی، گۆڕانکارییە تازەکانی دنیا و سەنگ و قورسایی ئەمەریکا لە ناوچەکەدا دروستی دەکات. ئەوە هاتنی ئەمەریکایە وا دەکات، کۆمەڵ دەستبەرداری گوتاری پەرگیری و چەک و ئارم و دروشم و مەکتەبی عەسکەری بێت و سەرەڕای دەستگیرکردنی ئەمیرەکەشیان لەلایەن هێزەکانی ئەمەریکاوە، شێلگیرانە سەرقاڵی پرۆسەی سیاسی عێراق و کوردستان بن و وەک هێزێک بەشداری پرۆسەی هەڵبژاردنەکان بکەن.

هەرچەندە "عەلی باپیر" لە رۆژنامەی (هاوڵاتی) ژمارە (٢٧٨)دا دەڵێت: (هیچ شتێک لە ستراتیجی ئێمەدا نەگۆڕاوە، تەنیا خۆمان لەگەڵ زرووفەکەدا گونجاندووە)، یان ئەوەی کە "مەلا کرێکار" لە ژمارە (٦٧)ی هەفتەنامەی (ئاوێنەدا) دەڵێت: (باڵی مامۆستا عەلی باپیر پێی وایە – قاتلوا واقتلوا – راسترە، با ئێستاش بۆی نەکرێت). بەڵام ناچارکردنی کۆمەڵ بەدەستبەرداربوون لەو بەرنامەی کار و ستراتیجەی جارانی و تێکەڵکردنی بەپرۆسەی سیاسی، رەنگە لە داهاتوویەکی نزیکدا شوناسی ئەو هێزە بکاتە شوناسێکی مەدەنی سیاسی هەمیشەیی و وای لێ بکات واز لە مەیلی عەسکەرتارییەت و هێزی میلیشیایی بهێنێت.

بەگشتی دوای پرۆسەی ئازادی عێراق و دوای هاتنی هێزەکانی ئەمەریکا بۆ ناوچەکە، زۆرێک لە ئیسلامییەکانی کوردستان گۆڕانیان لە خۆیاندا کرد،

ڕەنگە (ئەنسارلئیسلام) و "مەلا کرێکار" لەوانەبن کە بە هەمان نەفەسی جاری جاران کار بکەن و بەردەوام بن. (ئەنسارلئیسلام) لەسەر زاری بەرپرسی ڕاگەیاندنی گرووپەکەیان کە "مەلا ئاکام"ە دەڵێت: (بەو خوایەی ئێمەی خەلق کردووە، تا ئیسلام سەرنەکەوێت و ئاڵای ئیسلام بەسەر هەموو ماڵێکی ئەم سەرزەمینەوە نەگەشێتەوە، بەردەوام دەبین لە جیهاد و تا تنۆکی خوێن لەگیانماندا مابێت بۆ جیهادکردن، لە ڕێی خوادا شەڕ دەکەین). بڕوانە: (هەفتەنامەی ئاوێنە، ژمارە – ٩– سێشەم ٢٠٠٦/٣/٧). یان ئەوەی "مەلا کرێکار" هەتا ئێستاش سوورە لەسەر ئەوەی بڵێت: (ئوسامە بن لادن تاجی سەری ئوممەی ئیسلامە).

بەهەر حاڵ یازدەی سێپتەمبەر و شەڕی دژە تیرۆر وایان کرد، ئیسلامی سیاسی (بەتایبەت تایپە ڕادیکاڵی و جیهادییەکەی)، لە کوردستاندا بپووکێتەوە و بکەوێتە پەراوێزەوە، لە بەرانبەریشدا ئەو هێزانە بێنە پێشی کە بڕوایان بەکاری سیاسی و مەدەنی هەیە.

لەم چەند ساڵەی دواییدا هاتنی ئەمەریکا ئیسلامییەکانی کوردستانی ناچار کرد، تێکەڵ بەپرۆسەی سیاسی بن و لە جاران زیاتر مەدەنییانە ڕەفتار بکەن. هاوکات لە دوو ساڵی ڕابردووشدا، هاتن و دروستبوونی بزووتنەوەی گۆڕان وای کرد ڕۆڵی ئۆپۆزسیۆن وازی بکەن.

لە بیست ساڵی دوای ڕاپەڕیندا، ئیسلامییەکانی کوردستان دەستیان دەدایە چەک و شەڕی ناوخۆیان دەقەوماند، یان دەبوونە پاشکۆی یەکێتی و پارتی و لە چاکترین حاڵەتیشدا دەبوونە ئۆپۆزسیۆنێکی شەرمن و بێدەنگ و پاسیڤ. تەنیا لەگەڵ دروستبوونی گۆڕاندایە، زمان دەگرن و دێنە قسە.

ناڵەباری و بێ سەروبەری بارودۆخی کوردستان لەم بیست ساڵەی ڕابردوودا، چەندەی بەئەستۆی یەکێتی و پارتییە وەک دوو هێزی دەسەڵاتدار، ئەوەندەشی بەئەستۆی ئیسلامییەکانە کە نەیانتوانیوە لە هیچ

قـۆناغێكدا، وەک ئۆپۆزسـیـۆنێكی مـەدەنی رەفـتـار بكـەن و ئەم وڵاتە لە زۆر
كێشـە و قـەیران دوورخـەنەوە.

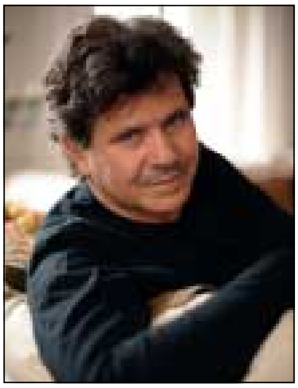

فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی وەک پەتایەک

عەبدولوەهاب موئەدەب و پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی

"ئەگەر دەمارگیری دەردی کاتۆلیکییەت بێت، نازیزمیش پەتای ئەڵمانیا بێت، ئەوا بێگومان فێندەمێنتالیزم دەرد و نەخۆشی ئیسلامە".

عەبدولوەهاب موئەدەب

سەرچاوەی نەهامەتییەکە

هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر چەند خوێنی رشت، ئەوەندەش مەرەکەبی بەنووسەران رشت و ئەوەندەش لاپەڕەی بە بیریاران و لێکۆڵیاران و رۆشنبیران رەش کردەوە. بەدرێژایی تەمەنی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی کە خۆی لە سەروو هەشت ساڵێک دەدات، هیچ کات هێندەی دوای یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١ باسوخواسی لە بارەوە نەنووسراوە. لە وڵاتانی ئیسلامییەوە بیگرە تا وڵاتانی ئەوروپی و وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" یەکێکە لەو ئەکادیمیستە تونسییانەی، ساڵانێکی زۆرە لە فەرەنسا دەژی و یەکێکە لەوانەی لە ماوەی ئەم دە ساڵەی دوای پەلامارەکانی قاعیدە بۆ سەر نیویۆرک و واشنتۆن، زیاد لە کتێبێکی لەسەر هۆکار و بەرەنجامەکانی ئەو هێرشانە و لەسەر پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی و ئیسلام وەک ئاینێک نووسیوە.

وەکی "هاشم ساڵح" لە کتێبی (داخرانی مێژوویدا) دەڵێت: (موئەدەب وەکی زۆربەی ئەو رۆشنبیرە عەرەبانەی لە تاراوگە دەژین، دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، هەستی بەتووڕەیی و بێزارییەکی زۆر کردووە. هەر لەبەر ئەوە دەستی داوەتە قەڵەمەکەی و دید و بۆچوونی خۆی لەسەر ئەو کارەساتە گەورە بەیان کردووە. موئەدەب وەک عەرەب و موسڵمانێک هەست دەکات ئەو رووداوە، بەر لە هەرکەس بەرۆکی ئەو دەگرێت و چاوی فەرەنسیی و رۆئاواییەکانی لەسەر دەبێت، وەک ئەوەی پێی بڵێن: بۆچی ئاواتان پێ کردین؟ بەڕاست ئێوە کێن؟ ئاخۆ ئاینەکەتان رێ بەم جۆرە کارانە دەدات؟). بڕوانە (هاشم صالح: الانسداد التأريخي لماذا

فشل مشروع التنوير في العالم العربي ؟ – دار الساقي، بيروت الطبعة الاولى، ٢٠٠٧ ص ١٤٥).

ئەڵبەت ئەو وەک بیریار و ئەکادیمستێک، بەرانبەر بەو پرسیارانە وەڵامی سەرپێ و حازر بەدەست ناداتەوە و بەنووسینی ستوونێکی ناو رۆژنامەکان، ئەو مەسەلەیە لە کۆڵ خۆی ناکاتەوە، بگرە شێلگیرانە و بەچەند کتێبێک، شوێن ئەو پرسە دەکەوێت و هەوڵدەدات دەست بخاتە سەر سەرچاوەی برینەکان و چاوگی قەیرانەکە ئاشکرا بکات.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" لە توونس و لە بنەماڵەیەکی ئاینیی ناسراوی ئەو وڵاتەدا پەروەردە بووە. شاعیر و نووسەر و ئەکادیمیستێکی دیارەو بەزمانی فەرەنسایی دەنووسێت. زیاتر لە چل ساڵە لە پاریس دەژی. مامۆستای ئەدەبی بەراوردکارییە لە زانکۆی (نانت) و سەرنووسەری کۆوارێکی نێودەوڵەتییە بەناوی (دیدال). هەروەها لە رادیۆی کولتووری فەرەنسا سەرپەرشتی پرۆگرامێک دەکات بەناوی (کولتوورەکانی ئیسلام).

بەو بەشدارییە بەرچاوەی کە لە کایەی رۆشنبیری فەرەنسیدا هەیەتی، "موئەدەب" توانیویەتی کەم تا زۆر وەک "محەمەد ئەرکۆن" و "ئەمین مەعلوف" و "تاهیر بن جەلۆن"، خۆی بسەلمێنێت و شوێن دەستی دیار بێت. ئەگەرچی سەرەتاکانی بەشیعر و ئەدەب و عیرفانی ئیسلامی دەست پێ دەکات، بەڵام لە دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە، توێژینەوە فیکرییەکانی لە بواری ئیسلام و مۆدێرنە و پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامیدا، زیاتر دەیناسێنن و ناوبانگی بۆ پەیدا دەکەن. گرینگترین کتێبیشی کە دوا بەدوای رووداوەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن نووسیویەتی و نێوبانگی بۆ پەیدا کرد و ساڵی ٢٠٠٢ خەڵاتی (فرانسوا مۆریاک)ی لەسەر وەرگرت، کتێبی (نەخۆشی ئیسلامە) کە بۆ زیاتر لە بیست زمانی جیاجیای جیهانی وەرگێردراوە.

لەو کـتـێـبـەدا "مـوئەدەب" هەوڵێکی زۆر بـەخـەرج دەدات، بۆ ئەوەی لە دەرەوەی حـوکـمی سـەرپێـیی و شـرۆڤـەی سـادە و سـاکـار، دەسـتـی بە سەرچاوەی نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی بگات و لە هۆکارەکانی ئەو تاوانە زۆر گەورەیە حاڵی بێت کە لە یازدەی سێپتەمبەردا رووی دا. تاوانێک کە بەبڕوای ئەو رەگ و ریشـەکانی لە مێژوودایە، نەک تەنیا پەرچەکردارێک بێت لە دژی شالاوی ڕۆئاواخوازی و بەمەکدۆنالیزەکردنی جیهان.

ئەوەی وا دەکات دید و بۆچوونەکانی "موئەدەب" جیاواز بنوێنن، لە دید و بۆچوونی ئەو عەشاماتە قەڵەم بەدەستەی خۆیان بەداکۆکیکاری ئیسلام و شـارسـتـانیـیـەتی ئیـسـلامی دەزانن، ئەوەیە کـە ئەم رەخنەکـانی رووی لە ناوەوەیە و لە نووسینەکانیدا، رەخنەی توند ئاڕاستەی ئەقڵیەتی هاوچەرخی ئیـسـلامـی دەکـات. واتە ئەو تەواو لەسـەر ئەو قـەناعـەتەیە کـە رەخـنەی بێ بناغە، هەمیشە رووی لە دەرەوەیە و ستراتیجی کارکردنی بەو ئاڕاستەیە کە سـەرچاوەی هەمـوو قـەیران و نـەهامـەتـییـەکـان، بداتە پاڵ ئەوی تر و خـۆی لێیـان بێبـەری بکات. ئەمـەش بۆ خـۆی ئەرکـە ئاسـان و بێ سـەرئێشـەکەی رەخنەیە. لە کـاتێکدا رەخنەی جیـدی و راسـتـەقینە، لـەبری دەرەوە روو لە ناوەوە دەکات و بەر لەوەی ئامـبازی ئەوی تر بێت و ئەوی تر تاوانبـار بکات، یەخەی خۆی دەگرێت و کێشەکان لەگەڵ خۆیدا یەکلایی دەکاتەوە.

لە دەسپێکی کتێبی (نەخۆشی ئیسلام)دا کە "محـەمـەد بەنیس" بەناوی (أوهام الاسـلام السـیـاسي) کـردوویەتی بـەعـەرەبی، دەڵێت: (عـەرەب و موسڵمانان وا ڕاهاتوون نەهامەتی و ماڵوێرانی ئیسلام بدەنە پاڵ ئەوی دی، هەر بۆیـە لەبەردەم دادگـای مـێـژوودا هـەمـوو ئەوانە دەبینین کـە لە سـەدەی دوازدەهەمەوە دەستیان لەو نەهامەتییەدا هەبووە، وەک: خاچپەرستەکان، پاشـان مـەگۆل و تورکەکان، هەروەها کۆلۆنیـالیزمی فرەنسی و بەریتـانی و دواتریش ئیـسـرائیل و تا دەگـات بە ئیـمـپـریالیـزمی ئەمـەریکی. ئەم

گریمانەیەش هەرچی نەهامەتییەکە دەیداتە پاڵ ئەوی دی و بەرپرسیارێتی لە کۆڵ خۆمان دەکاتەوە). بڕوانە: (عبدالوهاب المؤدب: أوهام الاسلام الاسياسي نقله الى العربية: محمد بنيس والمؤلف دار النهار، بيروت الطبعة الاولى، ٢٠٠٢).

نووسەرانی وڵاتانی ئیسلامی بەگشتی، خاڵی هاوبەشی نێوانیان بەدرێژایی سەدەی رابردوو تا هەنووکەش، راکردنە لەو بەرپرسیارێتییە و زەقکردنەوەی رۆڵی ئەوی دی بێگانەیە، لە قووڵکردنەوەی قەیران و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی. تا دواجار ئەم حاڵەتە دەبێتە پەتایەکی کوشندە و بەڕوونی لە بەرنامە و رەفتار و گوتاری فێندەمێنتالیزمی ئیسلامیدا رەنگ دەداتەوە.

ئەوەی (قاعیدە) لە رۆژی دروستبوونییەوە باسی لێ دەکات و بەکردەوە ئەنجامی دەدات، چییە جگە لە بەرپرسیارکردنی زەق و زۆپی ڕۆئاوا بەگشتی و ئەمەریکا بەتایبەتی، لە تێکڕای کێشە و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی. بەڵام وەک "عەبدولوەهاب موئەدەب" باسی دەکات، یەکێک لە ئەرکە گرینگەکانی نووسەر (راستکردنەوەی ئەم هەڵە تێگەیشتنانەیە، دەستگرتنی ئەوانەیە کە وا بیر دەکەنەوە تا چاو بکەنەوە و لە خەونی غەفڵەتزەدەیی بەخەبەر بێن).

کەواتە ئەگەر زۆرێکی زۆر سەرچاوەی نەهامەتی و پەتای موسڵمانان و وڵاتانی ئیسلامی بدەن پاڵ دەرەوەی و هێزی ناحەزی دەرەکی، ئەوا "عەبدولوەهاب موئەدەب" بەپێچەوانەی ئەو قەناعەتە باوەوە پێی وایە سەرچاوەی کێشەکان بەپلەی یەکەم خۆمانین. هەر ئەمەش وای لێ دەکات رێک و راست بچێتە ناو بابەتەکە و بەدەنگی بەرز بڵێت: (ئیسلام دوچاری دەردێکی کوشندە بووە، ئێستاش کاتی ئەوەیە دەستنیشانی ئەو پەتایە بکەین و چارەسەری پێویستی بۆ بدۆزینەوە). بڕوانە: (هاشم صالح: الاسلام

و الانغـلاق اللاهـوتي الفـصل الرابـع: عـبـدالوهاب المؤدب: الاسـلام مـريض بالسلفية المتزمتة فمن يشفيه؟ – دار الطليعة، بيروت الطبعة الاولى، ٢٠١٠).

ئەو زیاد لە شـوێنێک جـەخت لەوە دەکات کە (ئەگەر دەمارگیری دەردی کـاتۆلیکیـیـەت بێت، نازیزمـیش پەتای ئەڵمـانیـا بێت، ئەوا بێگومـان فێندەمێنتالیزم دەرو بەڵای ئیسلامە). واتە سەرچاوەی نەهامەتییەکە ئەوەیە کە موسـڵمـانـان خۆیان بەئیسـلامی دەکەن و بەرەو دەخـراون و مـاڵوێرانی زیاتر زۆرتری دەبەن.

شکسـتی ئەو بزاوتە ئەقڵانییـەی جیـهانی ئیـسلامی کە موعتـەزیلەکان سـەرمـەشـقی بوون و خـەلیفە "مـەئمـوون" پشـتگیـری لێ دەکرد، ئاراسـتـەی مێژووی جیهانی ئیسلامی گۆڕی و دید و بۆچوونی حەنبەلییەکان شـوێنی گـرتەوە کـە "ئیبن حـەنبـەل" (٧٨٠ –٨٥٥)، نوێنەرایەتی دەکـرد و خـەلیـفـە "مـتـەوەکیل"یش گـەورەترین پشـتـیـوانی بوو. بۆ گـەڕان لـە بنچـوبـناوانی ئسـوولیـیـەت لە ئیسلامدا و گرێدانەوەی بەبزاوتە ئسوولییـەکانی ئەمڕۆوە، "عەبدولوەهـاب موئەدەب" لە دووەم بەشی کـتـێبەکـەیدا (نەخۆشی ئیسـلام) بەناوی (ژینالۆجیای فێندەمێنتالیزم)، پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی لەمڕۆدا وەک حاڵەتێکی لەناکاو و وەک پەرچەکردارێک لە دژی پڕکێشـەکانی ڕۆئاوا و ئیمپریالیزمی ئەمەریکی سـەیر ناکات، بگرە لە سیاقی مێژوویەکی ماوە درێژدا تاوتوێی دەکات و مەرجەع و رەگ و ریشە مێژووییەکانی دیاری دەکات. دیاریکردنی ئەو هێڵە مێژووییەش، سـەرەتاکانی بە "ئیبن حـەنبەل" و دواتر بە "ئیبن تیمیە" و پاشـانیش بە "محـەمـەد کوڕی عـەبدولوەهاب" دەست پێ دەکات.

فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی لەمڕۆدا، لەو سێ سەرچاوەیە ئاو دەخواتەوە و تێزە و تیۆرەکانی ئەمـانە کە دنیابینی فێندەمێنتالیستەکانی سـەردەمی گـڵۆبالیـزەیشن دروست دەکـەن. ئەم سێ سـەرچاوەیە بەدرێژایی مـێـژووی

خۆیان، له هـەوڵی وێناکردنی ئیسلامێکی پاک و بێگەرد و بان مێژووییدا بوون، هەمیشە چاویان لەسەر رابردوو بووە (رابردوویەکی دوور) و تاسەی ئەو نموونە ئایدیالییەیان کردووە کە لە مەدینەدا بەرجەستە بووە، لەگەڵ تەسلیمبوونی تەواو بەدەق و جێکردنەوەی واقیع لەناو دەقدا. ئەم پرۆسەیەش وای کردووە ئیسلام وەک ئاین و شارستانییەتێکی گەورە، لە سەدەی چواردەمەوە لەسەر شانۆی جیهان پاشەکشە بکات و موسڵمانانیش تەنیا لە کۆتاییەکانی سەدەی هەژدە و لەگەڵ لەشکرکێشییەکەی "ناپلیۆن" بۆ سەر میسر، مەسافەی ئەو جیاوازییە گەورەیە لە نێوان خۆیان و ڕۆئاوادا ببینن و لە خەونی قووڵی چەند ساڵەیان بەخەبەر بێن.

ئەمە دۆخێکی دژوار بۆ موسڵمانان دروست دەکات، بەهۆی ئەو پاشەکشە مێژووییانەوە. ئەوان کە سەردەمانێک سەرمەشقی شارستانی بووبن و جڵەوی مێژوویان کردبێت، ئێستا بۆیان قوت ناچێت کە دەبینن بوونەتە پاشکۆ و لە کێشە و قەیرانی جۆراوجۆردا نغرۆ بوون.

ناتوانن ئەو دۆخە قبووڵ بکەن کە ئێستا تێیدا دەژین. لەبەر ئەوە دەبینین هەست بەڕق و حەسوودی و تووڕەیییەکی زۆر دەکەن لە بەرانبەر ڕۆئاوا و پێیان ئەغزە کە دەبینن، ئەوان لە هەموو بوارەکانی ژیاندا بۆڕیان داونەتەوە. بۆیە هەوڵ دەدەن بەهەر شێوەیەک بووە تۆڵەیان لێ بکەنەوە (بە هەجوکردن یان بە شێواندنی وێنەیان یاخۆ بە تیرۆر و تەقینەوە و توندوتیژی و کاری خۆکوژی).

"عەبدولوەهاب موئەدەب" لە سۆراخکردنی سەرچاوەی قەیران و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی و بەرپرسکردنی ئسووڵییەتی ئیسلامی لەو نەهامەتییانە، تەنیا بەوەوە ناوەستێت پەتای ئەم ئسووڵیەتە بداتە پاڵ "حەسەن بەننا" و گرووپی (ئیخوان موسلمین) کە لە ساڵی ١٩٢٨ دا دروست

بوون. یان ئەو دەردە کوشندەیە بگێڕێتەوە بۆ چرکەساتی "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب" (١٧٠٣- ١٧٩١)و تەواو، یان تەنیا ساتەوەختی هاتنی "شێخ لئیسلام" کە نازناوی "ئەمحەد بن تیمیە"یە (١٢٦٣ - ١٣٢٨) بە بەرپرس بزانێت. نەخێر ئەو دەیەوێت بۆ زەمەنێکی مێژوویی دوورتر بڕۆین و بگەڕێینەوە بۆ رۆژگاری مەرجەعی یەکەمی ئسووڵیەتی ئیسلامی، لە تاپیە هەرە توند و داخراوەکەیدا کە "ئەحمەدی کوڕی حەنبەل"ە (٧٨٠ - ٨٥٥) و دامەزرێنەری مەزهەبی حەنبەلییە کە دۆگماترین و کۆنکرێتیترین مەزهەبە لە ئیسلامدا. بڕوانە: (الاسلام والانغلاق اللاهوتي ل ١٠٩، ١١٠،١١١).

ئەوە "ئەحمەدی کوڕی حەنبەل"ە پێداگیری دەکات لەسەر ئەوەی، دەبێت پابەندی تەواوی دەقی قورئانی بین وەک خۆی، بەبێ هیچ شرۆڤە و لێکدانەوەیەک. هەروەها بانگمان دەکات بۆ ئەوەی پێغەمبەر و هاوەڵانی و گرووپی مەدینە، بکەینە سەرمەشق و نموونەی خۆمان و شوێن پێیان هەڵبگرین لە ژیان و خواپەرستیدا. واتە پێویستە هەموو موسڵمانێک لە هەر سەردەم و زەمانێکدا بژی، دەوڵەتی مەدینە بکاتە نموونەی باڵای خۆی و لێی لانەدات.

ئەم دنیابینییانەی "ئیبن حەنبەل"، دواتر سەر دەکێشێت بۆ ناو نووسینەکانی "ئیبن تیمیە" و "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب" و تیۆرسینە دۆگماتیسەکانی تری ناو بزاوتە ئسووڵیەکانی سەدەی بیستەم. سەرەنجامیش ئەوەی لێ دەکەوێتەوە کە لە ئەفغانستانی سەردەمی تاڵیبان و لە رێکخراوی قاعیدە بینیمان.

دنیابینییەکی لەم جۆرە کارەکتەرێک دروست دەکات، کە لە دەرەوەی مێژوودا بژی و نامۆ بێت بەواقیع و ئەو قۆناغەی تێیدایە. ئەمەش واقیعی حاڵی تەواوی ئەو بزاوتە ئسووڵییە ئیسلامییانەیە کە دەیانەوێت، هەموو دنیا بەچاوی ئەوان ببینن و بەئەقڵی ئەوان بیر بکەنەوە. گیرۆدەبوونی جیهانی

ئیسلامی بەم تێزە و تیۆرە دۆگما و بان مێژوویانە، وا دەکات ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو هەڵخلیسکان و نووچدانی زیاتر بڕوات. هەژموون و باڵادەستی ئیمپریالی و کۆلۆنیالی کە زۆربەی وڵاتانی ئیسلامی گرتەوە، هۆکاری دواکەوتن و پاشەکشەی موسڵمانان نەبوو، بگرە بەرەنجامی ئەو دۆخە ناهەموارە بوو کە دید و تێڕوانینی داخراو و نالۆجیکی و وەهمی ئەو کەسانە دروستیان کرد، ئەم پرۆسەیەش توانستی شارستانییەتی ئیسلامی لە هەموو داهێنان و بەرەوپێشچوونێک بێبەری کرد.

دەرچوون لە نەفرەتێکی ئەبەدی

لە یادی دەساڵەی یازدەی سێپتەمبەردا و لە دیدارێکی ڕۆژنامەوانی لەگەڵ ڕۆژنامەی (لیبراسیۆن)ی فەرەنساییدا، "عەبدولوەهاب موئەدەب" دەڵێت: (لە یازدەی سێپتەمبەردا دزێویی هزری جیهادیمان لەسەر دەستی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی بینی، کە دەتوانێت چی بکات و تا کوێ بڕوات). بڕوانە: (ڕۆژنامەی المستقبل ژمارە ٤١١٨ بەرواری یەکشەم ٢٠١١/٩/٨). مەترسی ئەم پڕکێشیکردنەی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی کە (قاعیدە) و هاوشێوەکانی پێی هەڵدەستن، وا دەکات ئەوەندەی تر موسڵمانان لە شەڕێکی بێئامانەوە بئاڵێن و ئیسلام وەک دین و وەک شارستانییەتیش دەردەدارتر بێت. لێرەوە بۆ بەرگرتن بەم مۆدێلە لە فاشیزمی ئیسلامی، پێویستە نوخبەی ڕۆشنبیران و بیریاران بەئەرکی خۆیان هەستن و ڕێ بەو خۆکوژییە دەستەجەمعییە بگرن کە فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی دەیەوێت بیکاتە قەدەری سەرجەم موسڵمانان. بە هەستکردن بەم مەترسییانە و بۆ دەرچوون لە نەفرەتی ئسوولییەتی ئیسلامی کە دەیەوێت ئیسلامی شارستانی بە ئیسلامی بەربەری بگۆڕێت، کەسانێک هەن بەرپرسیارانە هاتوونەتە مەیدان و لە گۆڕینی ئەم بارودۆخەی ئێستا دەگەڕێن.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" یەکێکە لەو دەنگانەی دەیەوێت جیهانی ئیسلامی

و موسڵمانان، لەو تونێلە تاریکە بێنە دەرێ. دەیەوێت ئیسلام وەک بارمتەیەک لە دەست ئەو موجاهیدانە دەربێنێ کە تینووی خوێن و مردن و وێرانەین. دەیەوێت ئیسلام لەگەڵ مۆدێرنە و شارستانییەتی تازەدا ئاشت کاتەوە. دەخوازێت ئەو هێڵە فیکرییە لە ئیسلامدا تۆخ کاتەوە کە" ئیبن عەرەبی " و "ئەبوزەیدی بەستامی " و "سەهرەوەردی " نوێنەرایەتیی دەکەن.

لەم پێناوەشدا کۆ لەوە ناکاتەوە کە بە پیتی درشت بنووسێت: (ئەوەی بەلای منەوە گرینگە ئەوەیە رەخنە لە ئاینەکەی خۆم بگرم کە ئیسلامە، بەو شێوەیەی نیچە لە سەردەم و رۆژگاری خۆیدا، رەخنەی لە مەسیحییەت پێ دەگرت). لەم پرۆسەی رەخنەگرتنەشدا دەیەوێت "نیچە" ئاسا، دەست بۆ هەموو شتێک بەرێت و هەموو شتێک بداتە بەر رەخنە، تەنانەت ئەوانەشی پێی دەڵێن (سەوابت). لەم بارەیەوە بۆچوونێکی بەجێی هەیە کە دەڵێت: (پێت دەڵێن دەتوانیت هەرچی هەیە بیڵێیت و دەست بۆ هەموو شتێک بەریت، تەنیا قەرەی سەوابتەکان نەکەویت. ئەم قسەیە مانای ئەوەیە هیچ نەڵێین و هیچ نەکەین، چونکە ئەگەر نەمانتوانی دەست بۆ سەوابتەکان بەرین، واتە ناتوانین هیچ بڵێین و هیچ بکەین).

دەرگاکردنەوە بەڕووی رەخنەدا، قسەکردن بەدەنگی بەرز و بەئاشکرا لەسەر کۆی ئەو کێشە مێژووییانەی کەڵەکە بوون، زامنی ئەوەن ئیسلام لە ئاینێکی شەڕانگێز و مەرگدۆست و بەربەرییەوە، بگۆڕن بۆ ئیسلامێکی ژیاندۆست و شارستانی.

یازدەی سێپتەمبەر چەند کارەساتێکی قێزەون و دزێو بوو، دەکرێت دەرفەتێکیش بێت بۆ بەخۆداچوونەوە. سەرەتایەک بێت بۆ لەبەریەک هەڵوەشانی کەلەپووری ئیسلامی و فەحسکردنی بەچاوێکی رەخنەگرانە. "عەبدولوەهاب موئەدەب" جەخت دەکاتەوە کە ئیسلام وەک هەندێک پێیان وایە سەرچاوەی ماڵوێرانییەکە نییە، ماڵوێرانی و نەهاتییەکە لەوەدایە کە

موسڵمانان خۆیان بەئیسلامی دەکەن. لەو داخرانە ترسناکەدایە کە "ئیبن حەنبەل" دروستی دەکات. لەو تەوقدانی واقیعدایە بە هەمەڕەنگیەکانییەوە لە چوارچێوەی دەقدا کە لای "ئیبن تیمیە" دەیبینین. لە تەرێزکردن لە ژیان و خۆشویستنی مەرگدایە لای "سەید قوتب". لە فەرامۆشکردنی گۆڕان بوون و رەوتی مێژوودایە، لای "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب". لەو هەوڵانەدایە کە "بن لادن" و "زەرقاوی "و هاوشێوەکانیان دەیدەن، تا (قاعیدە) و تیرۆر و توندوتیژی بکەنە ناسنامەی تەواوی موسڵمانان و شوناسی ئیسلام.

پرۆژە رەخنەییەکەی ئەم دە ساڵەی "عەبدولوەهاب موئەدەب" هەوڵێکە بۆ بەرگرتن بەهەموو ئەمانە، رێگەگرتنە لە دووبارەبوونەوەی یازدەی سێپتەمبەرێکی تر. نیشاندانی رووبەکی تری ئیسلامە کە عاریفی گەورەی وەک "ئیبن عەرەبی " بەرهەم هێناوە. نەفرەتکردنیشە لەو ئسوولییەی خەریکە ئیسلام لە دینی خواپەرستییەوە، دەکاتە دینی جەنگاوەرە خۆکوژەکان.

ئایا کێشەکە لە ئیسلامدایە؟

ئێرشاد مێنگی کێشەکە چۆن دەبینێت؟

"دوو شت هەڕەشەی جیدین بۆ سەر ژیانی مرۆڤایەتی: توندڕەوی ئیسلامی و چەکی ئەتۆمی".

ئێرشاد مێنگی

"نەفامی و گەندەڵی و دووڕوویی و جەور و ستەم و داوەشینی مۆرالێ، دیارترین خەسڵەتی کۆمەڵگەی ئیسلامییە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا".

ئەنوەر ئیبراهیمی سەرەک وەزیرانی پێشووی مالیزیا

"موسڵمانانی ئەمڕۆ لە هەموو کەس زیاتر هەژارتر و نەخوێندەوارتر و دواکەوتووتر و دەردەدارتر و مەحرومتر و لاوازترن".

پەروێز موشەرەفی سەرۆکی پێشووی پاکستان

ڕەخنەگرتن بە دەنگی بەرز

بە درێژایی دە ساڵی دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و هەڵکشانی جیهاد و توندوتیژی ئیسلامی لە جیهاندا، لێشاوی نووسین و چاپکردنی کتێب لەسەر ئەو دیاردە و ڕووداوە تراژیدییانە بەردەوامە.. هەریەکەش لە گۆشەنیگا و دنیابینیی خۆیەوە، بەرپرسیاریتی ئەو ڕووداوانە دەداتە پاڵ لایەن و ناوەندێک... زۆرن ئەوانەی خۆرئاوا و ئەمەریکا تاوانبار دەکەن و سیاسەتی ناعادیلانە و پاوانخوازی ئەوان، بەهۆکاری سەرەکی ڕق و تووڕەیی گرووپە ئیسلامییەکان دەزانن، بەڵام لە بەرانبەردا ئەو دەنگانەش کەم نین کە ئۆباڵی ئەو تاوان و کارەساتانە دەخەنە ئەستۆی ئیسلام و موسڵمانان.

لە وتاری پێشوومانددا و لە بەسەرکردنەوەی کتێبی (أوهام الاسلام السياسي)دا، نیشانمان دا کە چۆن نووسەر و ئەکادیمیستێکی وەک "عەبدولوەهاب موئەدەب" موسڵمانان نەک ئیسلام، بە بەرپرس دەزانێت لەو قەیران و نەهامەتییانەی بەرۆکی جیهانی گرتووە. بەڵام لە کتێبی (کێشەکە لە ئیسلامدایە)، "ئێرشاد مێنگی " بە تۆنێکی تر قسە دەکات و ڕایەکی جیاوازتر لە بۆچوونەکانی "موئەدەب" دەخاتە ڕوو... "مێنگی " لە ڕەخنەکانیدا پرکێشی زیاتر دەکات و ڕاستەوخۆ لەگەڵ ئیسلام دەستەویەخە دەبێت و پێی وایە، ئەوەی لەمڕۆدا موسڵمانان پێیەوە گرفتارن و تەواوی جیهانیشیان بە قەیران و نەخۆشییەکانی خۆیانەوە دەردەدار کردووە، سەرچاوەکەی ئیسلامە نەک شتێکی تر.

کاتێک لە پایزی ٢٠٠٣ دا و لە وڵاتی کەنەداوە ئەم دیدو بۆچوونانەی بە

کتێبێک بڵاو کردەوە، دەنگدانەوەی گەورەی دروست کرد و لە یەک کاتدا بووە جێی ستایشکردن و سەرکۆنەکردن. هەندێک نازناوی "سەلمان روشدی " کەنەدایان لێناو، هەندێکیش وەک بووقێکی زایۆنیزم و وەک هاوجنسبازێکی ناحەز بەئیسلام و پەیامەکەی وەسفیان کرد.

بەدەر لەوەی "ئێرشاد مێنگی " کامیانە و لە کام بەرەدا دەوەستێت، بەڵام کتێبەکەی لە وتنی هەندێ هەقیقەت و لە دەست خستنە سەر هەندێ برین، مەبەستی پێکاوەو چاوگی کێشەکانی بۆ دیاری کردووین. ئەم خانمە ئانارشیستە هاو جنسبازە (وەکی نەیارەکانی پێی دەڵێن)، بەڕەچەڵەک موسڵمانێکی هیندییە و ساڵی ١٩٦٩ لە وڵاتی ئۆگەندا لەدایک بووە، بەڵام دوای سێ ساڵێک واتە لە ساڵی ١٩٧٢و دوای ئەوەی سەرۆکی ئەوسای ئۆگەندا جەنەراڵ "عیدی ئەمین دادا"، بڕیاری دەرکردنی ئاسیاییەکانی دانیشتووی وڵاتەکەی دەدات، خێزانەکەی "مێنگی " روو دەکەنە کەنەدا و لەوێ نیشتەجێ دەبن.

قۆناغەکانی خوێندنی لەو وڵاتەدا تەواو کردووە.. لە زانکۆی (برتش کۆلۆمبیا) زانستە مرۆڤایەتییەکانی خوێندووە و یەکەمی گرووپەکەی بووە. پاشان تێکەڵ بە کاری رۆژنامەنووسی بووە و لە تەمەنی بیست و سێ ساڵیدا لە رۆژنامەی (ئۆتاوا ستزن) کاری کردووە، بەوەش بووە بە بچووکترین کچە رۆژنامەنووس لە کەنەدادا. ساڵانێکی زۆریشە ئامادەکار و پێشکێشکاری یەکێک لە بەرنامە تەلەفزیۆنییە بەناوبانگەکانی ئەو وڵاتەیە (QUEER Television)، هەر لە رێی ئەو بەرنامەیەشەوە ناوبانگێکی زۆری بۆ خۆی پەیدا کردووە. بڕوانە: (رضا الا عرجي: سلمان رشدي جديد مهاجرة، هندية الاصل، شاذة جنسيا الاتجاه الآخر ٢٠٠٤/٢/٢١).

"مێنگی " وەک "موئەدەب" بەدەنگی بەرز رەخنە دەگرێت و رەخنەکانیشی وەک ئەو، روو لە ناوەوەیە نەک لە دەرەوە. واتە هەردووکیان کۆکن لەسەر

ئەوەی قەیران و کێشەکانی موسڵمانان و جیهانی ئیسلامی، بەپلەی یەکەم و بەگشتی خۆمان لێیان بەرپرسین و ئۆباڵی ئەوەی رووددەدات بەر لە هەرکەس و لایەنێک، بەئەستۆی خۆمانە. ئەوەی ئەم دوو نووسەرە لێک جیا دەکاتەوە ئەوەیە، یەکێکیان موسڵمانان تاوانبار دەکات و رەخنەئاژنی ئەوانە دەکات کە بوونەتە مایەی دەردەدارکردنی ئیسلام و مایەپووچکردنی شارستانییەت و پەیامە ئینسانییەکەی (ئەمە بۆچوونی عەبدولوەهاب موئەدەبە)، بەڵام ئەوی تریان (واتە ئێرشاد مێنگی) دەست لە یەخەی ڕۆئاوا و موسڵمانان بەردەدات و ڕێک و راست ئیسلام وەک ئاینێک، بەرپرسیار دەکات و رەخنەی لێ دەگرێت.

هەر ئەم پرکێشییەشی وادەکات دوای بڵاوبوونەوەی کتێبەکەی (کێشەکە لە ئیسلامدایە) کە بۆ زیاد لە زمانێکی جیهانی وەرگێڕدراوە، وەکی "سەلمان روشدی " فتوای کوشتنی بدرێت و لێرەو لەوێ هەوڵی تیرۆرکردنی بدەن. شایەنی باسە چاپی عەرەبی ئەم کتێبە لە ئەڵمانیا و لە شاری کۆلن لە دەزگای (الجمل) کە"خالد المعالي" خاوەنیەتی، بڵاو کراوەتەوە و لە زۆربەی ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێتدا داگیراوە.

ئەم کتێبە لە پێشەکییەک و نۆ بەش پێکهاتووە، لە شێوەی نامەیەکی کراوەدا نووسراوە و ئاڕاستەی سەرجەم موسڵمانانی دنیا کراوە. وەکی لە دووەم دێری سەر بەرگی دەرەوەی کتێبەکەشدا دەڵێت: (ئەمە بانگەوازێکە بۆ سەرجەم موسڵمانان، بە مەبەستی بێداربوونەوە لەپێناو راستی و گۆڕانکاریدا).

کێشەکە لە کوێدایە؟

وەکی لە سەرەتادا ئاماژەمان پێ دا، ئەم کتێبە وەک کتێبگەلێکی تر بەرهەمی دنیای دوای یازدەی سێپتەمبەرە. مەبەستی سەرەکی نووسەرەکەشی، ئاشکراکردنی هۆکارەکانی ئەو رووداوە تیرۆریستییە و

دەستنیشانکردنی سەرچاوەی کێشەکانە.

"ئێرشاد مێنگی " لەو پێشەکییە کورتەیدا کە بۆ کتێبەکەی نووسیوە، بەدەنگی بەرز و بێ پێچ و پەنا دەڵێت: (ئێمە لە قەیراندایین و تەواوی دنیاش بەدوای خۆماندا پەلکێش دەکەین). واتە ئەم وەکی "سەید قوتب" و تیۆرسینەکانی تری (قاعیدە) و بزاوتە جیهادییەکانی تری وڵاتانی ئیسلامی، نایەت بڵێت: (ڕۆئاوا لەسەر ئاستی ژیاری و مۆراڵی مایە پووچ بووە و هەنووکەش موسڵمانان بەئەرکی خۆیانی دەزانن، جڵەوی رابەرایەتیکردنی مرۆڤایەتی بگرنە دەست و ئەو لادانە مێژووییە راست کەنەوە کە رووی داوە). نەخێر ئەو دەیەوێت وەکی خۆی دەڵێت: (لە دوو پەتای کوشندەی موسڵمانان رزگاری بێت کە خۆخەڵەتاندن و فیز و لووتبەرزییە). واتە دەیەوێت هەقیقەتی شتەکان وەکی خۆیان ببینێ و خاکییانە دەست و پەنجەیان لەگەڵدا نەرم بکات. ئەو ئەگەر بەچاوی بیریار و لێکۆڵیارێکی پسپۆریش سەیری واقیعی جیهانی ئیسلامی نەکات و وەک رۆژنامەنووسێک ئەو کارە بکات (بەڵام رۆژنامەنووسێکی پرۆفێشناڵ)، ئەوا دەتوانێت ئەو قەیرانە کوشندە و ئەو کێشە و گرفتە قووڵانە ببینێت کە وڵاتانی ئیسلامی بەدەستیانەوە دەناڵێنن.

ئەم وەک" حەسەن بەننا" و" سەید قوتب" و"مەودوودی " و " بن لادن"، جیهان بە نەخۆش و ئیسلام بەپزیشک و فریادڕەسی ئەو دەرد و بەڵایانە نابینێت. دنیا بەتاریکستان و ئیسلام وەک نووری رووناکی سەیر ناکات.. ئەو دەیەوێت لە دەرەوەی ئەم وەهم و خۆشخەیاڵییەوە، واقیعی موسڵمانان خۆیان و واقیعی دەرەوەشیان ببینێت. کێشەکە بۆ هەر دەبێت لەوانیتردا بێت و سەرچاوەی قەیرانەکان دەرەوە بن بەتەنیا. ئەوەتا لەلاپەڕە پێنجدا بە تەوسێکەوە دەنووسێت: (ئەوە بۆ دەبێت هەر ئێمە لەسەر هەق بین و ئەوانی تر هەموویان رەگەزپەرست بن؟). ئەم پرسیارە هەزاران هەزار موسڵمانی

دەمارگیر و دۆگما تووڕە دەکات، بەڵام بۆ دەبێت لەناو ئەم واقیعە مێژووییە ئاڵۆزەی دنیادا، موسڵمانان بێ هەڵە و بێ گوناه و مەعسووم بن.

"مێنگی " نایەوێت تووڕەیی و توندوتیژی ئیسلامی تەنیا وەک پەرچەکردارێکی رووت، لە بەرانبەر رۆئاوا و بەجیهانی بوونی مۆدێلی سەرمایەداریدا لێک بداتەوە.. خۆکوژی و کاری تیرۆریستی موسڵمانان، هەر بەتەنیا بە داگیرکردنی خاکی فەڵەستین لەلایەن ئیسرائیلەوە شرۆڤە بکات. ئەو دەیەوێت لەگەڵ ئەم هەقیقەتانەشدا کە لە واقیعدا هەن، ژێرخانی فیکری و ئایدیۆلۆجی و عەقائیدییەش ببینێ کە دنیابینیی ئەو مرۆڤانە دروست دەکەن.

"مێنگی " لە رێی ئەزموونی ژیانی خۆیەوە وەک کچە موسڵمانێک و وەک خوێندکارێکی موسڵمان، دێتە سەر باسی ئەو فەزا ترسناکەی مرۆڤی موسڵمانی تێدا پەروەردە دەبێت. فەزایەک کە وەک ئەو دەڵێت: (ستراتیجی کارکردنی برێتییە لە بە کەم سەیرکردنی رەگەزی مێ و سووکایەتیکردن بە کەمایەتییە ئاینەکانی تر).

بەشێکی گەورەی ئەم کتێبەش لەسەر رەخنەکردنی ئەم دوو دنیابینی و مامەڵەکردنە نادروستە راوەستاوە... ئەو پێی وایە لە کۆمەڵگە ئیسلامییەکاندا، لە ماڵدا کار بۆ پەراوێزخستن و رق لێبوونەوە لە رەگەزی مێ دەکرێت و لە خوێندنگە ئاینی و حوجرەکانیشدا جوولەکە و شوێنکەوتووانی ئاینەکانی تر، سەرزەنشت دەکرێن و تانەیان لێ دەدرێت و وەک کەسانی گومڕا و ناقۆڵا سەیر دەکرێن.

"ئێرشاد مێنگی " لە بەشی یەکەمی کتێبەکەیدا بەناوی (كيف أصبحت مسلمة رافضة) دەڵێت: (ساڵانی خوێندنم لە خوێندنگەی ئاینیدا، پرسیارێک کە سەرقاڵی کردبووم جوولەکە بوو. چونکە هەمیشە باس دەکران و مامۆستاکەمان زۆر بەجیدی پێی دەوتین: جوولەکە کەسانێکن پارە

دەپەرستن نەک خـوا. بۆیە هـەر موسـڵـمـانێک قـەرەیان بکـەوێت و تێکەڵیـان بێت، ئیـمـانی سـەلامـەت نابێت.. جوولـەکە هـەمـیشـە خـەریکی پیلانگێڕین و نیازیان تێکدانی دنیایە).

پەروەردەکـردنی مـرۆڤ بـەم جـۆرە، تا تـەرێز لـەوی تر بکـات و شـوناسـی مـرۆڤـبـوونـی لێ بسـەنێـتـەوە و کـەلێن لـەبەردەم تێکـەڵبـوون و پێکەوەژیاندا دروست بکات، دنیـایەکی بێ مـتـمانەیی و پڕ کێشـە و ململانێ دەخـولقێنێ. کـەڵەکـەبوونـی ئەم رقـە لە پای پـەروەردەیەکی ئاینی بەرنـامـە بۆ دارِێژراو، سـەرەنجـام لەشکرێک لەو خۆکوژانـە دروست دەکات کە لە کـەمـترین کـاتدا زۆرترین مرۆڤکوژی دەکەن، وەک ئەوەی لە (واشنتۆن و نیـویۆرک و مەدرید و لەندەن و دوورگـەکانی بالی)دا بینیـمـان. دواتر بـەوپەڕی خـوێن سـاردییـەوە دەڵێین جا چییە، خۆ ئەوانەی کوژران کەسانی (مولحید و بێباوەڕ و جوولەکە بوون).

کێشـەی جیهانی ئیسـلامی لەوەدایە بچووکترین زوڵم و ناهەقی ئیسرائیل و ئەمەریکا و رۆئاوا دەبینێ، بەڵام لە ئاست زوڵم و سـتـەمی تاڵیبان لە ژنانی ئەفـغـانسـتـان و قـەدەغـەکـردنی کـۆلارە هەڵدان و گـوێگرتن لە مـیـوزیک و سـەیرکـردنی تیـڤـیدا بێدەنگ دەبێت. "مـحـەمـەد عـەتا" و هاوڕێکانی گـەر مێشکیان بەو هـەمـوو دۆگمـایە پڕ نەکرایە و رۆحیان بەو هەمـوو رقە ئالوودە نەبوایە، نەیاندەتوانی بە کەماڵی ئیسراحـەتەوە تاوانێکی لەو جۆرە ئەنجام بدەن.

"ئێـرشـاد مـێنگی " باس لەوە دەکـات کـە لە دوای رووداوەکـانی یازدەی سـێپـتـەمبەر، وڵاتـانی ئیسـلامی بۆ خۆ دەربازکردن لەو رووگیرییـەی تووشی هـاتن، کـەوتنە پـەیام ناردن بۆ وڵاتـانی دنیـا. پەیامـەکـەشـیـان ئەم رسـتـە سـەرپێیی و حازر بەدەسـتـەبوو کە خاڵی بوو لە هـەموو بەرپرسـیـارێتییـەک، رستـەکـەش ئەمە بوو: (ئێـمە هـەمـوومـان تیرۆرست نین، هـەمـوومان قـاعیدە و

بن لادن نین). له بری هەموو خۆ رەخنەکردن و دادگاییکردنێکی ئەو مێژووە ناشیرین و پڕ شەرانگێزییەی هەمانە، بەم رستەیە ویستمان خۆمان لە هەموو هەوڵێک بۆ بەخۆداچوونەوە و بۆ راکردن لە هەموو بەرپرسیارێتییەک بدزینەوە.

دەبوو یازدەی سێپتەمبەر دەرفەتێک بووایە، بۆ ئەوەی واز لەو فیز و لووتبەرزییە بێنین کە گوایە جیهان قەرزارباری موسڵمانانە و موسڵمانان قەرزارباری کەس نین. دەبوو دەرفەتێک بووایە بۆ وشککردنی ئەو سەرچاوەی رق و شەڕانگێزییەی مێژووییەکی درێژە لە وڵاتانی ئیسلامیدا، کاری لەسەر دەکرێت و گەورە دەکرێت. ئەو کولتووری نالێبوردەیییەی ملیۆنان موسڵمانی پێ گۆش دەکرێت، دنیا دەکاتە گۆڕەپانی شەڕێکی بێ ئامان. ئەو شەڕەی رۆژبەڕۆژ رووبەڕووی بەرفراوانتر دەبێت و لە قاهیرە و خەرتووم و جەزائیر و سۆماڵ و یەمەن، بەرەو کابول و جاکارتا و ئیسلام ئاباد و ئەستەنبوڵ سەر دەکێشێت، تا دەگاتە یەک بەیەکی وڵاتانی ئەوروپایی و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

بەبڕوای "مێنگی " ئێمە ئەگەر ئازایەتی ئەوەمان تێدا نەبێت سەرچاوەی کێشەکان دیاری کەین و هۆکاری نەهامەتییەکان ببینین، ئەوا ئەم قەیران و ماڵوێرانییەی ئێستا هەر درێژەی دەبێت. کۆتاییهێنان بەم هەلومەرجە دژوارە بە هەڵهاتن نابێت لە هەقیقەتە تاڵەکان، بگرە بەرووبەرووبوونەوەیان دەبێت. لێرەوە رەخنەکردنی قورئان و لەسەر وەستانی هەندێ ئایەت کە پاساو و بەهانە دەداتە دەست گرووپە توندڕۆکان تا کاری نادروست بکەن، بەکارێکی هەنووکەیی و پێویست دەزانێت. بەتایبەتی ئەو ئایەتانەی رەواج بەتوندوتیژی و ئافەرۆزکردن و سڕینەوەی ئەوی تر دەدەن. ئەو ئایەتانە لە زۆر قۆناغی مێژوویدا و بەتایبەت لەگەڵ هەڵکشانی بزاوتە جیهادییەکانی ناو ئیسلامی سیاسیدا، مامەڵەیەکی تەواو پراگماتیکانەیان لەگەڵ کراوە و لە سیاقی مێژوویی خۆیان دەرهێنراون، بۆ شەرعیەتدان بەهەندێ پرۆسە کە

خۆیان مەبەستیان بووە.

بەکورتییەکەی "مێنگی " جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئیسلام وەک ئاینی موسڵمانان، بێبەری نییە لەوەی ئێستا روو دەدات. بەشێکی ئەو شتانەی کولتووری ئێمە بەرهەمی دێنێ، سەرچاوەکەی ئیسلامە. خۆدزینەوە لەم راستییە وا دەکات هەرگیز دەستمان بەچارەسەرێکی کۆنکرێت نەگات. لە راستیشدا کەڵەکەبوونی ئەم قەیران و کێشانە لە مێژوویەکی دوور و درێژی ئیسلامەوە تا ئەمڕۆ، هۆکارەکەی خۆلادانە لەو هەقیقەت و دەست پارێزیکردنە لەوەی بەچاوێکی رەخنەگرانەوە، سەیری قورئان و مێژووی ئیسلام بکرێت. تەواو وەکی ئەوەی ئەوروپاییەکان لەگەڵ بزووتنەوەی ریفۆرمی ئاینی و رێنیسانس و رۆشنگەریدا، دەستیان پێ کرد.

سوپاس بۆ رۆژئاوا

بەپێچەوانەی زۆرێک لە موسڵمانان کە راهاتوون بە سەرکۆنەکردن و نەفرەتکردن لە رۆژئاوا، "مێنگی " سوپاسی خوا دەکات کە رۆژئاوای پێ بەخشیوین. رۆژئاوا وەک سەرزەمینێک کە مرۆڤ دەتوانێت بە ئازادی مومارەسەی مرۆڤبوونی خۆی تێدا بکات، لانی کەم لەو شتانەی پێوەندیان بە مافی هاووڵاتیبوون و بیرکردنەوەی ئازاد و رادەربڕینەوە هەیە.

نەسکی نۆیەمی کتێبەکەی ئەمە ناونیشانەکەیەتی: (سوپاس بۆ خوا کە رۆژئاوای پێ عەتا کردووین). "مێنگی " پێی وایە ئەو فەزایەی لە خۆرئاوا هەیە، دەکرێت بکرێتە دەرەتانێک بۆ موسڵمانان تا بەشێوەیەکی ئازایانە و ئازادانە بیر لە واقیعی حاڵی خۆیان و وڵاتەکانیان بکەنەوە و چارەسەر بۆ کێشە و قەیران و گرفتەکانیان بدۆزنەوە. هەر ئەمەشە وا دەکات لەم کتێبەیدا بڕێکی زۆری بەرپرسیارێتی ریفۆرم و گۆڕانکاری لە ئیسلامدا، بخاتە ئەستۆی ئەو موسڵمانانەی لە رۆژئاوا دەژین. ئەو پێی وایە ئەوانە جگە لەوەی ئازادانە بیر دەکەنەوە و دوورن لە هەڕەشە و مەترسی هێزە

کۆنەخوازەکان و گرووپە جیهادییەکان، دەشتوانن لە ئەکادیمیا و دامەزراوە زانستییەکانی ڕۆئاوا بەهرەمەندبن و بەشێوەیەکی لۆجیکی و ئەخلاقی، خەریکی تاوتوێکردنی مێژووی ئیسلام بن و رەخنە لە ئاینەکەی بگرن.

لە ئێستادا ڕۆئاوا بووەتە ئەو جێگەیەی کە مۆدێلێکی نوێی لە ئیسلام تێدا لەدایک بێت، ئەویش مۆدێلی ئیسلامی ئەوروپاییە. ئەم مۆدێلە زۆر جیاوازە لەو مۆدێلە تەقلیدی و داخراو و دۆگمایەی، مێژوویەکی درێژە لە ولاتانی ئیسلامیدا بەرقەرارە. مۆدێلێک کە سەرەنجام بە بەرهەمهێنانی، قاعیدە و تالیبان و بزووتنەوەی حەقانی و تەوحید و جیهادی "ئەبو موسعەب زەرقاوی " گەیشت.

پێشتر "ئێدوارد سەعید" پشت ئەستوور بە ئەکادیمیایی ڕۆئاوای و بەچەمک و کەرەستە فیکرییەکانی ئەقلی ڕۆئاوا، توانی لەو فەزا ئازادەدا دەست بداتە رەخنەگرتنێکی هەمە لایەن لە گوتار و سیاسەت و دنیابینیی ڕۆئاوا، لە بەرانبەر جیهانی دەرەوەی خۆیدا.. ئەم پرۆژەیەشی بەدرێژایی سی ساڵی رەبەق، بە کەماڵی ئیسراحەت لە ڕۆئاوا و لەناو جەرگەی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەگەڕ خست، هەندێ (جوولەکە و کۆنسێرڤاتیزمی توندڕۆ و دەمارگیر نەبێت)، کەس بە بەکرێگیراوی ڕۆهەلات و ئیسلام تاوانباری نەکرد و فتوای رۆحکێشانیان لە دژی نەدا.

ڕۆئاوا وەکی "مێنگی " دەڵێت: (ئەو جوگرافیایەیە کە دەتوانین چەشەی ئازادی تێدا بکەین. من بۆ خۆم قەرزارباری ئەمەریکای باکورم کە هەناسەی ئازادی تێدا هەڵدەمژم. لە زۆربەی زۆری ولاتانی ئیسلامیدا ئەگەر خوا لە چارەی نەنووسیبیت وەک ئەوان بیت، ئەوا بەچاوێکی کەمتر لێت دەڕوانن، بەلام لێرە لە ئەمەریکای باکور موسڵمانان لە ئازادییەکی زۆر بەهرەمەندن و ئەم ئازادییەش نەک بۆ ئەوان، بگرە بۆ خەڵکانی هەمەجۆر و هەمەڕەگەز فەراهەمە. من بۆ خۆم ئەگەر هەنووکە لە ولاتێکی ئیسلامیدا بژیامایە، لانی

کەم لە ناخی خۆمدا دەبوومە کەسێکی بێباوەڕ، بەڵام لەبەرئەوەی لەم کونجەی دنیادا دەژیم و دەتوانم بیر بکەمەوە و جیاوازبم و بەناخی هەر بابەتێکدا بمەوێت رۆبچم، فێر بووم کە بۆچی نابێت لە ئیسلام نائومێد بم).

با ئێمەش لێرە لە ڕۆئاوا ببینە "دایلا لاما و مارتن لۆتەر کینگ و دیسمۆند توتۆو مالکۆم ئەکس"، ئەو مرۆڤانەی توانییان خۆیان و ئاینەکەیان لە خۆنمایشکردن وەک قوربانییەک رزگار بکەن. ئێمەی موسڵمانانیش لە ڕۆئاوا دەتوانین، ئەو کارە بکەین و ببینە سەرمەشقی دروستکردنی گۆڕانکاری. ئێمە دەتوانین ئەوە بکەین، ئەوەش هەر تەنیا بە سەرکۆنەکردنی فاشیزمە ئیسلامییەکان تەواو نابێت، بگرە بەگژاچوونەوەی ئەوانەشی دەوێت کە بەردەوام لە هەوڵدان گرێی دۆنیەت لای موسڵمانان قوڵتر کەنەوە و کراسی قوربانی بکەنە بەری موسڵمانان و ئەرکی قورسی گۆڕانکاریش بدەن بەسەر شانی ئەوانی تردا. ئێمە پێویستمان بەوەیە ئەقڵیەتی خۆبەقوربانی نیشاندان، لە ناخماندا ریشەکێش بکەین.

دواجار وەکی "مێنگی" دەڵێت: (بۆ ئەوەی جارێکی تر بێینەوە ناو مێژوو و لە کاروانی شارستانییەتی مرۆڤایەتی دوانەکەوین، پێویستە بەجورئەتەوە باس لە کێشە و قەیرانەکانی خۆمان بکەین. جورئەت و ئازایەتی ئەوەمان تێدا بێت بڵێین کێشەکە لە خۆماندایە نەک ڕۆئاوا، نەخۆشییەکە لە ئیسلام و موسڵمانانداینە، نەک ئیسرائیل و ئەمەریکا).

ڕێکخراوی قاعیده

له "عەبدوڵڵا عەزام"ەوە بۆ "ئوسامە بن لادن"

"القتل والقتال ضرورة مفروضة علي المسلمين، إنهم يحملون راية التوحيد، وهم مأمورون بنشرها فوق كل رابية وسهل، والضرورة تقدر بقدرها".

عبدالله عزام، في الجهاد (أداب وأحكام)

سەرەتا لە ئیخوانەوە

سـالّی ١٩٦٨ بۆ ڕۆئاوا بەگشـتی و بۆ ئەوروپاییـیـەکـان بەتایبـەتی چۆن ساڵێکی ئاسایی نەبوو، بۆ وڵاتانی ئیسـلامیش سـاڵی ١٩٧٩ سـاڵێکی تایبەت و جیـاواز بوو. جیـاواز بەو ڕووداو و گۆڕانکارییـانەی ئەو سـاڵە لەگەڵ خۆیدا هێنایی و مێژووی ناوچەکە و جیهانی بەشێوەیەکی تر دارِشتەوە.

وڵاتانی ئیـسـلامـی لە کۆتایی حـەفتـاکـاندا لـەگەڵ دوو ڕووداوی گـرینگدا ڕووبەڕوو بوون، لەلایەک سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و لەلایەکی تریش لەشـکرکێـشی سـوپای سـووری سـۆڤـیـەت بـۆ سـەر ئەفـغـانسـتـان و داگیرکردنی ئەو وڵاتە لەلایەن یەکێک لە زلهێزەکانی دنیاوە.

سـەروەختـێک ئەم ڕووداوانە ڕوویان دا، تەمەنی ئیـسلامی سیاسـی خۆی لە نیو سـەدە دەدا (١٩٢٨ -١٩٧٩)... گۆڕانکارییە تازەکانی ناو تـاران و کابول، ئیـسـلامـی سـیـاسـی ژیاندەوە، یـان ڕوونتـر بـڵـێین تـەمـاحـی زیاتری بەردەست خست تا بـەخـۆی بکەوێت. لەلایەک بـۆ دووبارەکردنەوەی ئەزمـوونـی شـۆڕشی ئێرانی لە شـوێن و جێی تردا، لەلایـەکی تریش بۆ تاقیکردنەوەی سـیاسـەت و سـتـراتیـج و پلان و بـەرنامـەی تر، لـە کـابول و ناوچـە جـیـاجـیـاکـانی ئەفـغـانسـتـاندا.. لـە کـاتێکدا بەهۆی زیاد لـە هۆکـارێکەوە دووبارەکـردنەوەی ئەزموونی ئێرانی، لە وڵاتانی تری ئیسلامی و بەتایبەتیش لە وڵاتانی عەرەبیدا ئەستەم بوو، زۆرێکی زۆر لە گرووپـە ئیسلامییەکان (بەتایبـەت ئیـخـوانەکان و گرووپـە جیـهـادی و ئسـوولّیـیـەکـان)، لە سـەرەتای هـەشـتـاکـانەوە ڕوویان لە ئەفـغـانسـتـان کـرد. بۆ ئەوەی ئەو وڵاتە بکەنە مـەڵبـەندی جـیـهـاد و خـاڵی دەسپێک، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی دەسەڵاتی کوفر و هێزە ئیمپریالیستەکان.

بەهۆی هەلومەرجی سیاسی جیهانی لەو قۆناغەدا کە ئەوجی جەنگی ساردی نێوان بلۆکی ڕۆهەلات و ڕۆئاوا بوو، ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بۆ تۆڵەکردنەوەی شکستەکانی خۆی لە ڤێتنام و تەنگ هەڵچنین بە پرکێشییەکانی سۆڤیەت لە ناوچەکەدا، لە ڕووی دارایی و سەربازی و لۆجستییەوە، کەوتە یارمەتیدانی گرووپە چەکدارییە ئیسلامییەکانی ئەفغانستان و بەهۆی هاوپەیمانێتی ولاتێکی وەک پاکسانیشەوە، کەوتە زەمینەسازی بۆ راکێشان و پەلکێشکردنی زیاتری ئەندامانی ئەو گرووپە ئیسلامییانەی ولاتانی عەرەبی کە خواستی جیهادکردنیان لە ئەفغانستاندا هەبوو. نەک هەر ئەوەندەش بگرە ئەو پرۆسەیەیان بە واجبێکی شەرعی دەزانی.

ئیخوان موسلمینەکان بەهۆی گەورەیی و ئەزموونی مێژووی خۆیانەوە، یەکەم دەستە و تاقمێک بوون کە بەوردی چاودێری بارودۆخی تازەی ولاتی ئەفغانستانیان دەکرد. کە زانییان ئەمەریکا و پاکستان و عەرەبستانی سعودیە، بۆ بەرگرتن بەرژێمە کۆمۆنیستەکەی کرملین ئامادەی یارمەتی و کارئاسانیکردنن، بۆ ئەو دەستە و تاقمانەی دەیانەوێت شان بەشانی ئەفغانییەکان سەنگەر لە لەشکری سۆڤیەتی بگرن. ئیخوان موسلمین بە بەرنامەیەکی ورد کەوتە خۆ و لە سەرەتای هەشتاکاندا، شێخ "عەبدوڵڵا عەزام"ی فەلەستینیان راسپارد کە بۆ جیهاد و بۆ بەهاناوەچوونی موجاهیدانی ئەفغانی، روو لە پاکستان بکات و پێوەندی لەگەڵ گرووپە چەکدارەکانی ئەفغانستاندا دروست بکات.

ئەوەبوو لە نیسانی ساڵی ١٩٨٦دا "عەبدوڵڵا عەزام" بەفەرمانی راستەوخۆی ئیخوان موسلمین، توانی یەکەم سەربازگەی مەشق و راهێنان بەناوی "عرين الاسد" لەناو خاکی ئەفغانستاندا بکاتەوە. بەکردنەوەشی ئەو شوێنە بوو بە مەڵبەندی کۆکردنەوە و دیسپلینکردنی تەواوی ئەو کەسانەی، لە ولاتانی جیاجیای ئیسلامییەوە روویان لەوێ دەکرد (بەتایبەتیش لە

وڵاتانی عەرەبییەوە). ئەم لەشکرە گەورەیەی لێرەدا کۆ دەکرێتەوە و مەشق دەدرێت و بە عەرەبە ئەفغانەکان ناو دەردەکەن، بەردی بناغە و هەنگاوی یەکەمە بۆ دروستبوون و هاتنە ئارای ئەو ڕێکخراوە تیرۆریستییەی، دواتر لە ژێرناوی ڕێکخراوی (قاعیدە)دا خۆی بەیان دەکات و ئاسایشی جیهان دەخەنە مەترسییەوە.

"عەبدوڵڵا عەزام" بە کوێ گەیشت؟

"عەبدوڵڵا عەزام" ساڵی ١٩٤١ لە گەڕەکی (الشهوانة)ی گوندی (سيلة الحاثية)ی سەر بە پارێزگای (جەنین)، لە وڵاتی فەلەستین لەدایک بووە. لە تەمەنی سێزدە ساڵیدا و لە ڕێی "شەفیق ئەسعەد عەبدولهادی "یەوە کە لێپرسراوی ڕێکخستنەکانی ئیخوان بوو لە گوندەکەیاندا، دەچێتە ریزی ئەو ڕێکخراوەوە. لە ساڵی ١٩٦٤ کە "شەفیق ئەسعەد عەبدولهادی " کۆچی دوایی دەکات، "عەبدوڵڵا عەزام" شوێنی دەگرێتەوە. لە سەرەتادا کاریگەری زۆری شێخ "حەسەن بەننا"ی ڕابەر و دامەزرێنەری ڕێکخراوی ئیخوان موسلمینی لەسەر بووە، هەروەها وەکی خۆشی باسی دەکات کەسانێکی تریش هەبوون کە مامۆستای بوون و زۆر شتیان لێوە فێر بووە: (سەید قوتب لە ڕووی فیکرییەوە و ئەبوحەسەنی نەدەوی لە ڕووی فقهەوە و ئیبن تیمیە لە بواری عەقیدە و ئیبن قەیمیش لە ڕووی ڕووحییەوە). بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (عبدالرحيم علي: تنظيم القاعيدة عشرون عاما.. و الغزو مستمر موسوعة الحركات الإسلامية ، مركز المحروسة للنشر والخدمات الصحفية والمعلومات، القاهرة الطبعة الاولى ، ٢٠٠٧ ل ل٢٨٩، ٢٩٥).

دوای ئەوەی لە شەڕی شەش ڕۆژەی عەرەب ئیسرائیلدا، کەرتی ڕۆئاوا بەتەواوەتی لەلایەن ئیسرائیلییەکانەوە دەستی بەسەردا دەگیرێت، "عەبدوڵڵا عەزام" لەگەڵ خێزانەکەیدا ڕوو دەکەنە وڵاتی ئوردون. لە سەرەتای حەفتاکاندا چەند جارێک سەردانی سعودیە و میسر دەکات، لە میسر لە

ڕێی پێوەندی لەگەڵ قوتبییەکان و ئیخوانییەکانی ئەوێ، بڕوا بەوە دێنێت کە پێویستە لە ڕێی زانکۆوە کار بۆ بە ئیسلامیکردنی کۆمەڵگە بکات. لە ساڵی ١٩٧٣ بۆ ساڵی ١٩٨٠ لە کۆلێجی شەریعەوە ئەو پرۆسەیە دەست پێ دەکات، تا دەسەڵاتدارانی ئوردون درک بە مەترسییەکانی دەکەن و لە سەرەتایی ساڵی ١٩٨٠ بەبڕیارێکی سەربازی، کۆتایی بەڕاژەکەی دێنن و لە زانکۆ دووری دەخەنەوە.

بەڵام هەر زوو لە ڕێی ئیخوانی نێودەوڵەتییەوە، لە زانکۆی شا عەبدولعەزیز لە شاری (جدة)ی سعودیە دادەمەزرێت و لەوێ پێوەندی لەگەڵ "کەمال سەنانیری " دەگرێت. "سەنانیری " یەکێکە لە سەرکردە دیارەکانی دەزگای تایبەتی ئیخوان موسلمین و لەو سەردەمەدا بەرپرسی دۆسێی جیهاد بووە لە ئەفغانستان. هەر زوو "سەنانیری " داوا لە "عەبدوڵڵا عەزام" دەکات بەنوێنەرایەتی ئیخوان موسلمین، ڕوو لەو وڵاتە بکات و پلانی ئەوان جێبەجێ بکات کە بریتییە لە پێشوازیکردن و داڵدەدانی ئەو گەنجانەی لە وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامییەوە روو لەوێ دەکەن. "عەبدوڵا عەزام"یش دەست بەجێ و بێ هیچ دوودڵییەک، داواکارییەکە قبووڵ دەکات و دەچێتە پاکستان.

بە ڕێنمایی ئیخوانەکان، دەبوو "عەبدوڵڵا عەزام" هێزێکی جیهادی چەکداری کاریگەر دروست بکات کە ساز و ئامادە بێت. بۆ ئەوەی یارمەتی هەر گرووپ و لایەنێکی موسڵمان بدات کە لەلایەن ستەمکارانەوە زوڵمیان لێ بکرێت و بچەوسێنرێنەوە، بەتایبەت لەو وڵاتانەدا کە موسڵمانان کەمینەن. بڕوانە: (هـ.س.پ).

کاتێک "عەزام" دەستی بە پلانەکەی کرد لە مانگی نیسانی ساڵی ١٩٨٦دا، ژمارەی ئەو گەنجانەی لەگەڵیدا بوون لە پەنجەکانی دوو دەست تێپەڕیان نەدەکرد، بەڵام ساڵێک دوای ئەوە ژمارەیان گەیشتە سەد و بیست چەکدار.. زۆرێک لە شارەزایانی بواری ئیسلامی سیاسی وەک "ئۆلیڤێ روا" و "گی سورمان"و "کەمال تەویل" و "نەبیل شەرەفەدین"و "د. ضیا ء رەشوان"،

ئەوە بەیەکەم هەنگاو بۆ دروستبوونی رێکخراوی قاعیدە دادەنێن.

"عەزام" لە ساڵانی ئیشکردنیدا تا سەروەختی تیرۆرکردنی، باوەڕی زۆر و نەگۆڕی بە رۆڵی راگەیاندن هەبوو بۆ مۆبێلیزەکردنی گەنجان و ئامادەکردنیان، بۆ جیهاد و گەیشتن بەو مەرامەی خەونی پێوە دەبینێ (کە ئەویش گەیشتن بوو بە زیندووکردنەوەی دەوڵەتی خەلافەت و قاعیدەشی بەرێگای گەیشتن بە دەوڵەتی خەلافەت دەزانی). لەم پێناوەشدا کۆواری (جیهاد)ی دەرکرد کە کۆوارێکی مانگانە بوو. ئەڵبەت ئەم کۆوارە لەو قۆناغەدا، رۆڵێکی کاریگەری دەبێت و پەلکێشی گەنجانێکی زۆر دەکات بۆ بەرەکانی جەنگ لە ئەفغانستان.

"عەبدوڵڵا عەزام" وەک یەکەمین ڕابەر و دامەزرێنەر و تیۆرسینی رێکخراوی (قاعیدە)، لە نێوان ساڵانی ١٩٨٧- ١٩٨٨ هێڵە گشتییەکانی کارکردنی رێکخراوی (قاعیدە) دادەڕێژێت و بەیاننامەی دامەزراندنەکەی گەڵاڵە دەکات، بەڵام بەهۆی کێشە و قووڵبوونەوەی ناکۆکییەکانی لەگەڵ "ئوسامە بن لادن"دا، رۆژی هەینی ٢٤/ تشرینی دووەمی / ١٩٨٩ لە (پیشاوەر) لەلایەن لایەنگرانی "بن لادن"ەوە تیرۆر دەکرێت. دە ساڵ دوای ئەم تیرۆرکردنە "محەمەد سادق" یەکێک لە کەسایەتییە دیارەکانی (قاعیدە)و دوای دەستگیرکردنی، لەلای ئەمەریکاییەکان و پاکستانییەکان دان بەوەدا دەنێت کە: (بن لادن راستەوخۆ فەرمانی تیرۆرکردنی عەبدوڵڵا عەزامی داوە و لەسەر بڕیاری ئەو تیرۆرکراوە، لەبەرئەوەی گومانی هەبووە کە مامۆستاکەی پێوەندی بە C.I.A هەبێت و دەستی لەگەڵیاندا تێکەڵ کردبێت).

هەر چۆنێک بێت تیرۆرکردنی "عەبدوڵڵا عەزام"، کۆتایی بە قۆناغێک لە مێژووی عەرەبە ئەفغانەکان و رێکخراوی قاعیدە دێنێت و لە دوای مردنی ئەوەوە، قۆناغێکی نوێ لە مێژووی ئیسلامی جیهادی و رادیکالیدا دەست پێ دەکات.

راستە چ "عەبدوڵڵا عەزام" و "بن لادن" کۆک و هاوڕا بوون، لەسەر

دروستکردنی ڕێکخراوێکی جیهادی بۆ داکۆکیکردن لە موسڵمانان و بەگژداچوونەوەی کافران، بەڵام لە ڕووی شێواز و تاکتیکی کارکردنەوە جیاواز بوون. ئەوانەی لە دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە، بە ئایدیا و مەرجەعی فیکری و شێوازی کارکردنی ڕێکخراوی (قاعیدە)وە خەریکن، لەگەڵ "سەید قوتب و مەودوودی و ئەیمەن زەواهیری و ئەبو حەفسی میسری و ئوسامە بن لادن"دا، ناتوانن باز بەسەر "عەبدوڵڵا عەزام"دا بدەن و ڕۆڵی ئەو لە مێژووی ئەو ڕێکخراوەدا نادیدە بگرن.

ئێمە دەتوانین بۆ تێگەیشتن لە شێوازی بیرکردنەوە و ئاشنابوون بەدنیابینییەکانی "عەبدوڵڵا عەزام"، هەردوو کتێبی: (في الجهاد أداب وأحكام) لەگەڵ (الهجرة والاعداد)، بکەینە ڕێبەر و بزانین کە چۆنچۆنی بیری کردووەتەوە و ستراتیجی بۆ کاری داهاتووی ئیسلامی سیاسی چۆن بووە.

ئەگەر لای تیۆرسینێکی پەڕگیری وەک "سەید قوتب"، چەمکی سێنتراڵ (تەکفیر و جاهلیەت) بێت، ئەوا سەرەکیترین وتەزایەک لەناو ئەدەبیاتی "عەبدوڵڵا عەزام"دا (جیهاد)ە، (جیهاد) بە پیتی درشت و بۆ ئەم مەبەستەش نامیلکەیەکی تایبەتی هەیە و بەدرێژایی ئەم بیست ساڵەش، لەگەڵ (معالم في الطريق)ی "سەید قوتب" و سەرچاوەگەلێکی تایبەتی تردا، مانیفێست و زادی فیکری و ئایدیۆلۆجی ڕێکخراوی قاعیدە و هاوشێوەکانی بووە لە جیهاندا.

"عەبدوڵڵا عەزام" و نەخشەڕێی تازەی ئیسلامی سیاسی

جگە لە پاکستان، تا ساتەوەختی جیهادی ئەفغانی، ئیسلامی سیاسی وڵاتانی عەرەبی جوگرافیا و پێگەی بوو. هێزێکی لۆکاڵی سنووردار بوو. بەڵام لە سەرەتای هەشتاکانەوە قۆناغێکی تازە بۆ جموجۆڵی ئیسلامییەکان دێتە پێش، عەرەبە ئەفغانەکان تایتڵی دیاری ئەم قۆناغەن و هەر ئەوانیشن دەبنە سەرچاوەی لەدایکبوونی (قاعیدە).. ئەگەر لە بیست ساڵی یەکەمی تەمەنی ئیسلامی سیاسیدا (١٩٢٨ –١٩٤٩)، نەخشەڕێی ئەو قۆناغە

"حەسەن بەننا" وەک ڕابەر و دامەزرێنەر و تیۆرسینی ئیخوان موسلمین دایناوە و دوای ئەویش "سەید قوتب" دیارترین مەرجەع و تیۆرسینی گرووپە جیهادییەکان بوو بێت، ئەوا لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردووەوە "عەبدوڵڵا عەزام" ئەو ڕۆڵە دەگێڕێت. نەخشەڕێی ئەو قۆناغە تازەیە بەبڕوای ئەو، سەرەتاکانی بەدروستکردنی ڕێکخراوێکی ئیسلامی نێودەوڵەتی چەکدار دەست پێ دەکات، دۆخی جیهانیش لەو سەردەمانەدا لەبار بوو بۆ هێنانەدی ئەو خەونە...

"عەبدوڵڵا عەزام" هەر زوو درکی بەوە کرد کە هەڵکەوتەی جوگرافی وڵاتێکی وەک ئەفغانستان، لەبارترین جێگەیەکە بۆ دروستکردنی دەوڵەت لەناو دەوڵەتدا.. لێرەوە جگە لە کۆکردنەوەی گەنجانی وڵاتانی ئیسلامی کە ڕوویان لە وڵاتی ئەفغانستان دەکرد، ئەرکێکی تری ئەوەبوو کە مێردمنداڵان و لاوانی ئەفغانستان خۆیان، لەسەر بنەمای وەهابییەت پەروەردە بکات و لەم کارەشیدا کەم تازۆر سەرکەوتوو دەبێت. ئەو تیرۆر و توندوتیژییەی ساڵانێکە ڕێکخراوی (قاعیدە) لە جیهاندا پەیڕەوی دەکات، فیکر و ئایدیۆلۆجیای تەکفیری و توندوڕەوی زیاد لە تیۆرسین و مەرجەعێکی ئسووڵی ئیسلامی لەپشتە، یەکێک لەوانە تێزە و تیۆرەکانی "عەبدوڵڵا عەزام"ە.

"عەزام" یەکێکە لەوانەی بەدەنگی بەرز و بێ پێچ و پەنا هاوار دەکات و دەڵێت: (ئێمە تیرۆریستین، پێویستە هەموو موسڵمانێک تیرۆریست بێت.. تیرۆر بە دەقی قورئان و حەدیس فەرز و واجبێکە لەسەر موسڵمانان). لێرەوە و بۆ پشتڕاستکردنەوەی ئەم بۆچوونەی ئایەتی (٦٠) لە سورەتی (ئەنفال) وەک بەڵگە دێنێتەوە کە دەڵێت: (وأعدوا لهم ماأستطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم). کەواتە بەپێی ئەم ئایەتە بێت وەک "عەبدوڵڵا عەزام" جەختی لێ دەکاتەوە: (تیرۆر و تۆقاندن فەرزە، تیرۆرکردن و تۆقاندنی دوژمنان و ناحەزانی خوا واجبە.

ئەگەر (مەشخەڵی ڕێ) بۆ زیاد لە چارەکە سەدەیەک، (مانفێستی)

سەرجەم گرووپە جیهادی و توندڕۆکانی میسر و وڵاتانی تری ئیسلامی بوویێت، ئەوا دەکرێت بڵێین نامیلکەی (في الجهاد)ی "عەبدوڵڵا عەزام" لەگەڵ (الهجرة والعداد)، بۆ عەرەبە ئەفغانەکان و بۆ لەشکرە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی (قاعیدة)، زادی فیکر و نەخشەڕێی نوێ بوون بۆ کارکردن. ئەو نەفەسەی نامیلکەی (دەربارەی جیهادی) پێ نووسراوە، نەفەسێکە لێوانلێو لە رق و تووڕەیی و هاندانی زۆر بۆ کوشتن و پەلامارداان و سڕینەوەی ئەوانی تر.

"عەبدوڵڵا عەزام" لە دەسپێکی بابەتەکەیدا، ڕێک و ڕاست دەڵێت: (جیهاد واتە شەڕ و کوشتن، ئەمەش مەسەلەیەکە هەر چوار فەقیهەکە هاوڕان لەسەری). بڕوانە: (الدكتور الشهيد عبدالله عزام: في الجهاد أداب وأحكام دار ابن حزم، بيروت ل٥). سەروەختێکیش ئەم پەیامە بەگوێی ئەندامانی قاعیدە و عەرەبە ئەفغانەکاندا دەدات، پێیان دەڵێت کە ئامانج لەو جیهادە جیاکردنەوەی ماڵی ئیسلامە لە ماڵی کوفر، ئێمە بۆ ئەوە هاتووین سۆراخی ماڵی ئیسلام بکەین. ئەو پێی وایە لە ساڵی ١٤٩٢ ساڵی لەدەستدانی (غەرناتە)وە، جیهاد فەرز و واجبە و ئەرکی ئێمە ئەوەیە بست بەبستی خاکی ئیسلام ئازاد بکەین و بیدەینەوە دەست موسڵمانان.. کاری ئێمە لە ئەفغانستاندا تەواو نابێت، دوای ئەفغانستان فەڵەستین و دوای فەڵەستین فلیپین و دوای ئەویش تەواوی ئەو سەرزەمینانە دێت کە ڕۆئاوا و ئەوروپاییەکان، زەوتیان کردووە و بەتۆپزی لە موسڵمانانیان بردووە.

ئەڵبەت ئەم پلان و خەون و خەیاڵانەی "عەبدوڵڵا عەزام"، تا ئەو کاتەی خۆی لە ژیاندا دەبێت هیچی بەچاوی خۆی نابینێ، بەڵام دە ساڵ دوای لە دنیا دەرچوونی و لەسەردەستی "ئوسامە بنلادن" و "ئەیمەن زەواهیری "و ئەندامانی ڕێکخراوی قاعیدە، ئەو شەڕ و جیهادە لە ئەفغانستانەوە دەگوازنەوە بۆ تەواوی وڵاتانی دنیا. بێگومان هەڵتۆقینی دەوڵەتێکی داخراو و توندڕۆی وەک تاڵیبان لە ئەفغانستاندا، کارئاسانی زۆری بۆ جێبەجێکردن

و به ئەنجامگەیاندنی پلان و بەرنامەکانی (قاعیدە) کرد.

لە نامیلکەی دووەمیدا (الهجرة والاعداد)، "عەبدوڵڵا عەزام" زۆر لە دید و بۆچوونەکانی "سەید قوتب" نزیک دەبێتەوە، بەتایبەت لەو بۆچوونانەی کە لە (معالم في الطريق وهذا الدين والمستقبل لهذا الدين)دا هاتووە. "عەزام" وەک "سەید" پێی وایە، جیهادکردن بۆ بەرقەرارکردنی حاکمیەتی یەزدان لەسەر زەوی و گەیشتن بە (دار الاسلام)، پێویستی بەبڕینی چەند قۆناغێک هەیە، لەوانە: (کۆچکردن و خۆجیاکردنەوە لە کۆمەڵگەی جاهلی و پەناگرتن لە خەڵک و خوای ئەو شوێنانە، پاشان خۆسازدان و ئامادەباشیکردن. دوای ئەوەش قۆناغی پەلاماردان و شەڕ و کوشتار دێت، لە دژی هەموو ئەوانەی لە ماڵی کوفردان و کار بە یاسا و شەریعەتەکانی ئیسلام ناکەن).

ئەڵبەت "عەبدوڵڵا عەزام" تەواوی ئەو شتانەی لە ماوەی هەشت ساڵدا کرد (١٩٨١ – ١٩٨٩)، لە ڕووی ڕێکخستن و پەروەردەکردن و تەیارکردنی ئەو کەسانەی بە مەبەستی جیهاد روویان لە کابول و خۆست و جەلال ئاباد کردبوو. دوای تیرۆرکردنیشی ئەم میراتییە جێ دێڵێت بۆ کەسانێکی تر کە ڕەنگە "زەواهری " و "بن لادن" ، لە دیارترین کارەکتەرەکانی بن.. بەردی بناغەی ڕێکخراوی (قاعیدە)، ڕێکخراوی ئیخوانی نێودەوڵەتی و فەڵەستینییەکی وەک "عەبدوڵڵا عەزام" دایدەنێن، پاشان جێ دەمێنێت بۆ سعودییەکان و میسرییەکان.

"ئوسامە بن لادن" و ئیعلانکردنی (قاعیدە)

"بن لادن" ساڵی ١٩٥٣ لە باوکێکی بەڕەچەڵەک یەمەنی و دایکێکی بەرەچەڵەک سووری، لە شاری (ریاز)ی عەرەبستانی سعودیە لەدایک دەبێت. لە دوای ساڵی ١٩٧٩ و سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و پەلاماردان و داگیرکردنی کەعبە لەلایەن "جوهەیمان ئەلعوتەیبە"یەوە، "بن لادن"و زۆرێک لە گەنجان وڵاتی سعودیەیان هان دا بکەونە ژێر کاریگەری

هزری سـەلەفی وەهابییـەوە. کـاتێکیش یەکـەتی سـۆڤیـەت پەلامـاری وڵاتی ئەفغانسـتانی دا و داگیری کرد، "بن لادن" لە ریزی پێشـەوەی ئەو گەنجانەدا بوو کـە ڕوویان لەو وڵاتە کـرد، ئەم رووداوەش خـاڵی وەرچەرخـانی گـەورەی ژیانی ئەو دەبێت.

سـەرەتا لە پاکسـتـان دەگیـرسـێتـەوە بۆ یارمـەتیدان و نزیکبـوونەوە و ئاشنایەتی پەیداکردن لەگەڵ گرووپە ئیسلامییە چەکدارەکانی ئەفغانستان، هاوکات خانەیەکیش دەکاتەوە بەناوی (بيت الانصار) بۆ پشتیوانیکردن لەو کەسـانەی بە نیـەتی جیـهـادکردن روو لە وڵاتی پاکسـتـان و ئەفـغـانسـتـان دەکەن. لەم سەروبەرندەدا پێوەندی لەگەڵ "عەبدوڵڵا عەزام"دا دەگرێت و وەک ئەو، دروستکردنی گرووپێکی چەکداری ئیسلامی جیهانی خەریکی دەکات.

ئەو سـەرەتایەی "عەبدوڵڵا عـەزام" لە هەشتاکانەوە تا کشانەوەی سۆڤیـەت لە ئەفغانستـان دروستی دەکات، کێشە و ململانێی نێو گرووپە چەکدارەکانی ئەفـغـانسـتـان لەناوەخـۆیاندا، بەئاویدا دەدات و کـاریگـەری خـراپی لەسـەر عەرەبە ئەفغانەکان و ئەو رێکخستنە تازەیەی (قاعیدە) دەبێت. لە سەرەتای نەوەدەکانیشەوە تا هاتنە سەرکاری بزووتنەوەی تاڵیبان، جۆرێک لە پەرتبوون و دابڕان لە نێوان عەرەبە ئەفغانەکان و ئەندامانی قاعیدەدا دروست دەبێت.. لە کاتێکدا هـەندێکیـان دەگەڕێنەوە وڵاتەکانی خـۆیان وەک: (میسر و جـەزائیر و یەمـەن و سـوودان)، هـەندێکی تریان روو لە وڵاتانی ڕۆئـاوا دەکـەن. ئەوانەی کـە دەمـێننەوە، هـەندێکیـان لە ئەفـغـانسـتـان و پاکسـتـاندا ئۆقرە دەگـرن و هەندێکی تریشیـان لەگەڵ "ئوسامـە بن لادن" و "ئەیمەن زەواهیری "دا، روو لە وڵاتی سـوودان دەکـەن و "حـەسـەن تورابی " گـەورە هـاوپەیمـانی "عـومـەر حەسەن بەشیر"، بۆ چەند ساڵێک لەو وڵاتەدا داڵدەیان دەدات.

ڕەنگە سـەرکـەوتنی بزووتنـەوەی تاڵیـبـان لە ئەفـغـانسـتـان، گـەورەترین دەروویەک بێت کـە لە "بن لادن" و "زەواهیـری " و سـەرجـەم عـەرەبە ئەفـغـانە هەڵاتووەکـانی تر کرابێتـەوە و چاکتـرین دەرفەتێکیش بووبێت، بۆ ئەوەی ئەو

گرووپە خەونەکانی خۆیان و خەونی کەسانی وەک "عەبدوڵڵا عەزام" بێننەدی. لەگەڵ هاتنی تاڵیباندا، رۆژی ١٩٩٦/٨/١٩ "ئوسامە بن لادن" و "ئەیمەن ئەلزەواهیری"، لەگەڵ ١٢٥ کەس لە لایەنگرە دڵسۆزەکانیان، روو لە ئەفغانستان دەکەن و لەلایەن تاڵیبانەوە پێشوازییەکی گەرمیان لێ دەکرێت و لە باشووری وڵاتدا، ناوچەیەکی سەربەخۆیان دەدرێتێ و خودموختاری خۆیان دەبێت.

لەم سەروبەندەدا و بەپشتیوانی راستەوخۆی "مەلا محەمەد عومەر"ی رابەری بزووتنەوەی تاڵیبان، وەک سەرەتای بووژانەوەی رێکخراوی (قاعیدە)، "بن لادن" سەربازگەی (فارووق) دروست دەکات، تا عەرەبە ئەفغانەکان خولی دووەمی کار و چالاکییەکانیان لەو وڵاتەدا دەست پێ بکەنەوە.. ئەڵبەت لە نێوان ساڵانی ١٩٩٦ –٢٠٠٠، دە هەزار موجاهید روو لە ئەفغانستان دەکەن و پێوەندی بە ریزەکانی (قاعیدە)وە دەکەن. پشت ئەستوور بەم هێزە و بەو هەلومەرجە تازەیەی هاتووەتە ئاراوە، مانگی شوباتی ساڵی ١٩٩٨ لە رێی بەیاننامەیەکەوە (بەرەی جیهانی بۆ بەگژاچوونەوەی یەهوود و ئەمەریکاییەکان)، بەشێوەیەکی فەرمی رێکخراوی (قاعیدە) وەک رێکخراوێکی جیهادی سەلەفی ئیسلامی، خۆی ئیعلان دەکات و بەیاننامەکەش واژۆی ئەم کەسانەی لەسەر دەبێت:

١– "ئوسامە بن لادن" لە عەرەبستانی سعوودیە.

٢– "ئەیمەن ئەلزەواهیری " سەرکردەی رێکخراوی جیهادی میسری.

٣– "رەفاعی تەها ئەحمەد" سەرۆکی ئەنجوومەنی شورای کۆمەڵی ئیسلامی لە میسر.

٤– "مونیر حەمزە" سکرتێری کۆمەڵەی زانایانی پاکستان.

٥– "فەزڵ رەحمان" ئەمیری بزووتنەوەی جیهاد لە بەنگلادیش.

ئەوان لەو بەیاننامەیەدا بەڕوون و رەوانی ستراتیج و بەرنامەی کاری

خـۆیـان بەیان کـردبوو. واتـە بەڕاشکاوی رایانگەیانـدبوو کـە دەست لـە هیچ ناپارێزن و بۆ خـاتری سـەندنەوەی هـەقی زوڵملێکراوانی وڵاتانی ئـیسـلامی، هـەموو رێیەک دەگرنەبەر.

لە کـۆتـاییـیـەکـانی مـانگی ئایاری سـاڵی ١٩٩٨دا کـەناڵی (C.B.A) ئەمـەریکایی، چاوپێکەوتنێک لەگـەڵ "ئوسـامـە بن لادن"دا ئەنجـام دەدات و لە یەکـێک لە پرسـیـارەکـاندا پێی دەڵێن: (ئـێـوە هانی مـوسـڵـمـانان دەدەن بۆ کوشتنی ئەمەریکاییەکان لە هەر شوێنێک بێت، مەبەست لەمە تەنیا لەشکر و سـەربازانی ئەمەریکایە یان کەسانی سـڤیلیشە؟)، لە وەڵامدا "بن لادن" دەڵێت: (ئێمـە جیاوازی لە نێوان کەسێکدا ناکەین بەرگی سـەربازی پۆشیبێت، لەگەڵ یەکێکی تردا کـە جلی مەدەنی لەبەردابێت، ئێمـە هەردووکیان دەکەینە ئامانج. ئەو مـەدەنییـانەی زانیاری لەسـەر گەنجانی موسـڵمـان کۆ دەکەنەوە و دەیدەنە باڵیـۆزخـانەکـەیان، وەک سـەربازێک مـامـەڵەیان لەگـەڵ دەکـەین و هـەرکـەسێک دەسـتی هـەبێت و کـارئاسـانی بۆ کـوشتن و عـەزیەتدانی گـەنجـانی مـوسـڵـمـان بکات، دەیکەینە ئامانج و لەناوی دەبەین).

بێگومان ئـەم فتوا و بەیاننامـەیەی "بن لادن" و رێکخراوی (قـاعیـدە)، تەنیا قسـەی سـەرکـاغەز و بۆ چاوترسـێنی نەبوو، بگرە رەنگدانەوەی دنیـابینی ئەو گرووپە و کارەکتـەرە سـەرەکییەکانی بوو. پەیامی "سـەید قوتب" و "مەودوودی " و " عـەبدوڵڵا عـەزام"و تـەواوی ئەو کـەسـانە بوو کـە بەیاننـامـەکـەیان واژۆ کردبوو.

ئەگەر "سـەید قـوتب" رابەری ئایدۆلۆجیای دابڕان بێت لەگـەڵ ڕۆئاوا و ئەو کـەسە بێت کـە کـەلێنی نێوان جیـهانی ئیسـلامی و ڕۆئاوا قـووڵتر دەکـاتەوە، ئەوا "ئوسامە" و رێکخـراوی (قاعیدە)، ئەو هێزەن کە لە هـەوڵی ئەوەدان تێزە و تیۆرەکانی "سامویێل هنتگنتۆن" لەبارەی پێکدادانی شارستانییەتەکانەوە، تەرجـەمە کـەن بۆ سـەر ئەرزی واقیـع و جیـهان لە توندوتیـژییەکی بێئامـانەوە بگلێنن. ئەم پرۆسـەیە لە (نایرۆبی و دارلسـەلام و بالییەوە) درێژ دەبێتـەوە بۆ

(مـەدرید و لەندەن و مـۆسکۆ)، تا لە سـێـشـەمی رەش و لە پـەلامـاردانەکـەی سـەر شـاری نیـۆیۆرکدا لە یازدەی سـێـپـتـەمـبـەری ٢٠٠١ دەگـاتە ترۆپک. لە سەدەی بیستەمدا مرۆڤایەتی گیرۆدەی پەتای فاشیزم و نازیزم و کۆمۆنیزم بوو، بەراییـیـەکـانی سـەدەی بیـست و یـەکیش بەدێوەزمـەی تیـرۆر و بەڵای کوشتوبڕی رێکخراوی (قاعیدە) دەستـی پێ کرد، ئەو رێکخراوەی دەیویست لە ئەشکەوتە تاریکەکانی (تۆرابۆرا)وە دنیا بگۆڕێت.

ئەگـەرچی جـەنگی دژەتیـرۆر بەرابـەرایەتی ولایـەتە یـەکگرتووەکـانی ئەمـەریکا و هـاوپـەیمـانەکانی، توانی گـورزی گران لە (قـاعـیدە و تاڵیـبـان) بوەشـێنێ و کۆتایی بەدەسـەڵاتی "مـەلا محـەمەد عومەر" بهێنێ ، بەڵام زۆری نەبرد چ تاڵیـبـان و چ قـاعـیـدە بە کـارەکـتـەری تر و بە سـتـراتیـجی ترەوە گەڕانەوە.. ئەوەی دوای پرۆسـەی ئازادی لە عێراق بینیـمـان لەسـەر دەستی "ئەبو مـوسـعـەبی زەرقـاوی " و "ئەبو ئەیووبی مـیـسـری "و "ئەبو عـومـەری بەغدادی"، یان (P.T.T) واتە بزووتنەوەی تاڵیبان لە پاکستـان، نیـشـانی دا ئەم هـێـزانـە چەند مـایـەی هەڕەشـە و مـەترسین بۆ سـەر ژیـان و بۆ سـەر مـرۆڤـایـەتی.. مـەترسی ئەم هـێـزانـە تـەنیـا و تەنیـا بۆ ڕۆژئاوا و بۆ ئەوروپاییەکان و ئەمەریکاییەکان نییە، بگرە بۆ تەواوی دنیایە.

دوای رووخـانـدنی حکوومـەتەکـەی تاڵـیـبـان و راوەدوونـانی ئەندامـانی (قاعیدە) و کوشتن و دەستگیرکردنی ژمارەیەکی زۆریان، دواجار نۆرە هاتە سەر ئەو پیاوە کاریزمییەی ساڵانێکی زۆرە ئەمەریکاییەکان بەدوایەوەن، تا لە سـەرەتای ئـەم مـانگەدا و بە کـەمـتـرین زیان لە شـاری (ئابوت ئاباد)، کـۆتایی بە ژیـانی "ئوسـامـە بن لادن" هات. بە مـردنی ئەم پیـاوەش رەنگە کۆتایی بەرێکخـراوێکی وەک (قـاعـیـدە) نەیەت، بەڵام بێگومـان کۆتـایی بە قۆناغێک دێنێت کە تایتڵ و ناونیشانی دیاری "بن لادن" بوو.

بە تیرۆرکردنی "عەبدوڵڵا عەزام"، سەرەتایەکی تازە لە مێژووی (قاعیدە) دەستـی پێ کرد، ئاخۆ بـە کوژرانی "ئوسـامـە"ش سـەرەتایەکی تر لە ژیانی

ڕێکخـراوەیی (قـاعیـدە)دا دەست پێ دەکـات؟ بێگومـان قـۆناغـێکی تر دێتـە پێشـێ، بەڵام کەس نازانێ ڕەنگ و ڕوخساری ئەو قۆناغە چۆن دەبێت و بە چ ئاڕاستەیەکدا دەڕوات.

دەبوو لـەم نووســینەدا مــادامــەکی قــســە لـەســەر ڕێکخــراوێکی وەک (قاعیدە)یە، کەم تا کورتێک باسم لە پێگە و ڕۆڵی کەسێکی وەک "د. ئەیمەن ئەلزەواهیری " بکردایە، لەبەرئەوەی ڕۆڵی ئەم پیاوە هیچی لە ڕۆڵی "عەبدوڵڵا عەزام" و "ئوسامە بن لادن" و "ئەبو لەیسی لیبی " کەمتر نییە، بەڵام بۆ خۆم و بەئـەنقــەست ئەم کــارەم کــردووە و دەمــەوێت لـە داهـاتوودا، بە وتارێکی ســەربەخــۆ و بە نووســینێکی تایبــەت، باس لـە ڕۆڵ و پێگەی ئەو بکەم و شـوێندەستی ئـەو لەسـەر سـیاسـەت و کردەوەکـانی ڕێکخـراوی (قـاعیـدە) نیشان بدەم.